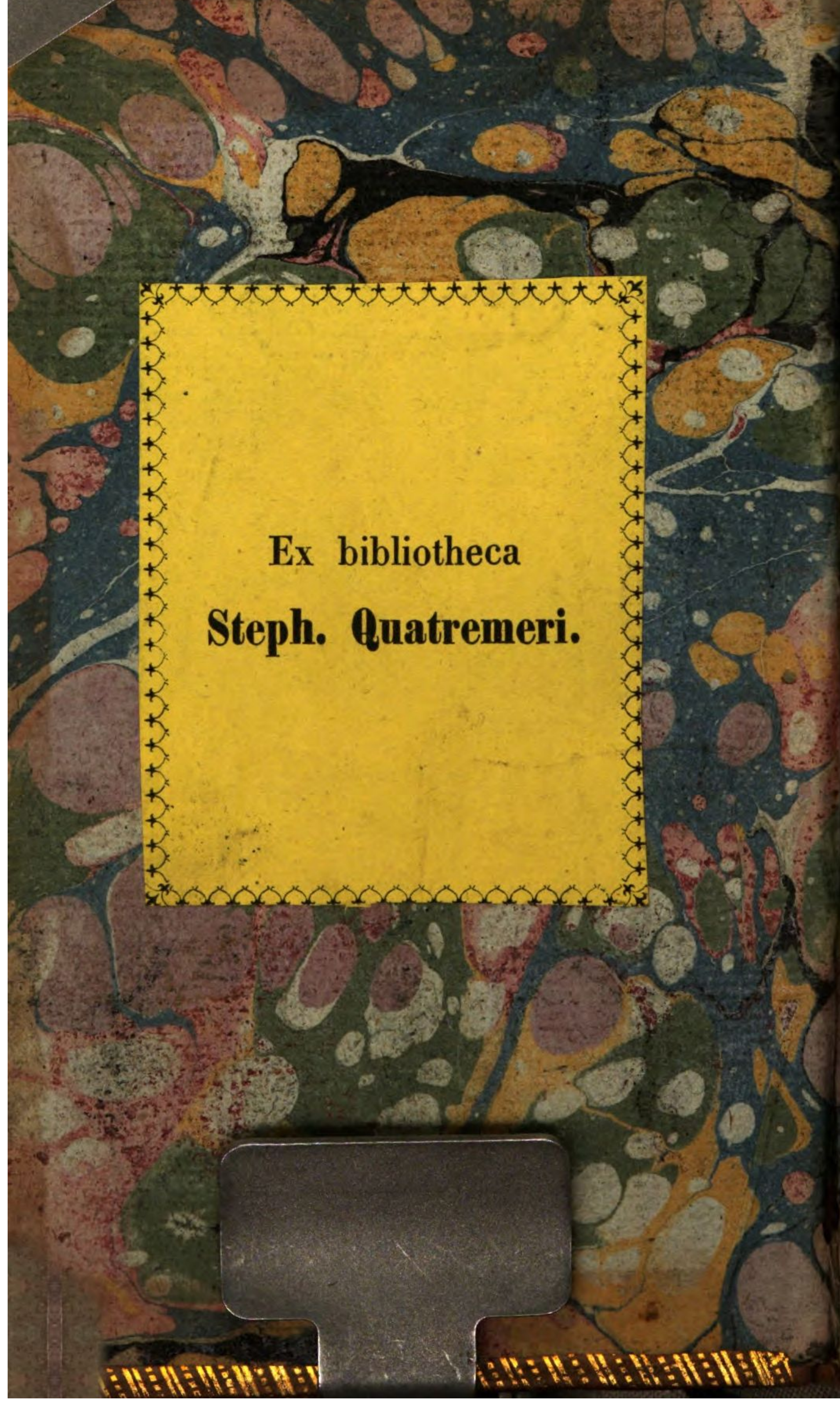
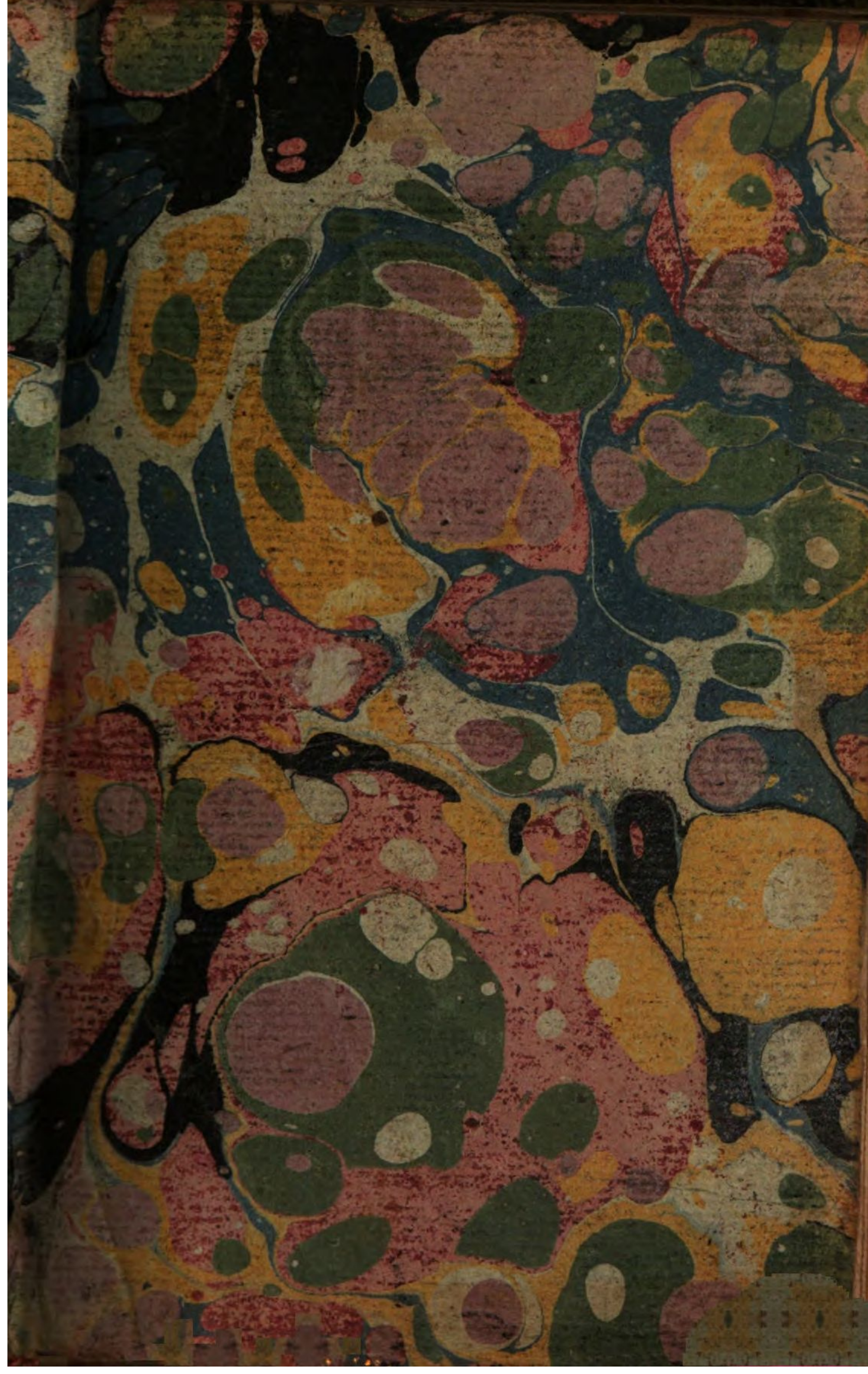

The background is a traditional marbled paper pattern, often called a 'stone' or 'shell' pattern. It features large, irregular, organic shapes in shades of deep blue, forest green, ochre yellow, and dusty rose, all set against a dark, almost black, base. A rectangular label of bright yellow paper is pasted in the center. The label is framed by a decorative border consisting of a series of small, black, interlocking loops or 'X' shapes. At the bottom of the image, a portion of a dark, rectangular metal object, likely a book clip or a piece of archival equipment, is visible. It has a flat top and a notched bottom, and it is resting on a surface with a yellow and black diagonal striped pattern.

Ex bibliotheca
Steph. Quatreméri.

BO

Exeg. 444^l 80

Hamm

25.

JOHANNIS ab HAMM

הלכות מזהב הפנימי

SIVE

EXERCITATIONES PHI-
LOLOGICAE SACRAE

DE

ARA INTERIORE

EJUSQUE

MYSTERIO.

HERBORNÆ NASSAVIORUM

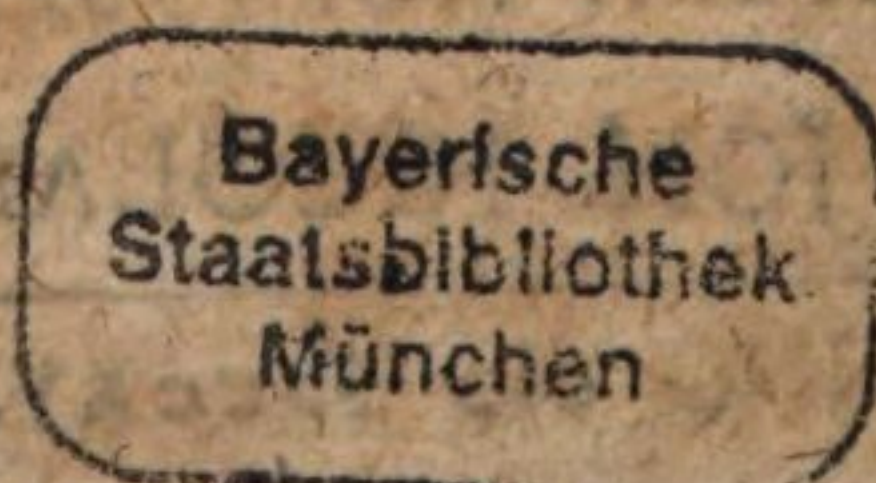
Typ. & Sumpt. JOH. NICOLAI ANDREÆ,

ANNO clō 1775.

Pf. CXLk: 1. 2.

יהוה קראתיך חושה לי האזינה קולי
בקראי לך תכון תפילתי קטרת לפניך משאת
כפי מנחת ערב :

SERENISSIMO CELSIMO-
QUE PRINCIPI AC
DOMINO,

DOMINO

HENRICO AVGV-
STO GVILIELMO,

PRINCIPI NASSAVIÆ
HAEREDITARIO, COMITI
CATIMELIBOCI, VIANDAE
ET DECIAE, DYNASTAE
IN BEILSTEIN reliq.

ORDINIS BORUSSICI GENEROSITA-
TIS EQUITI,

MAGNIFICENTISSIMO
ACADEMIAE RECTORI,

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO

Hanc aram submisit offert
& dedicat

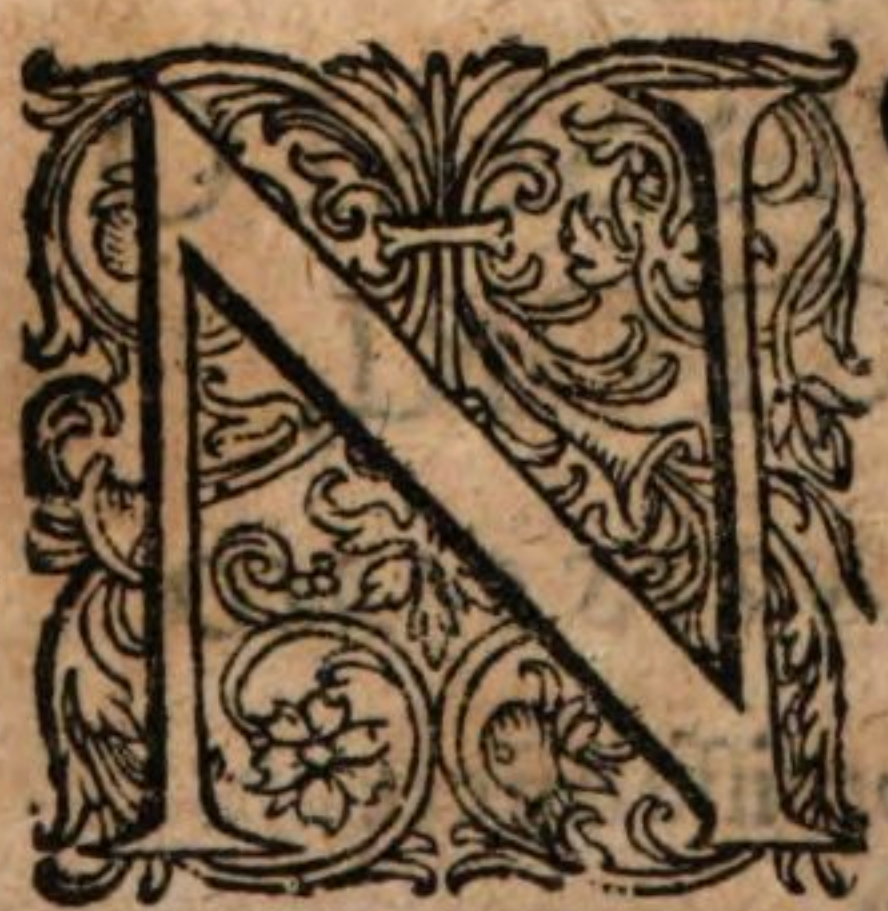
SERENITATI TUAE

devotissimus

JOHANNES ab HAMM.

DEDICATIO.

*SERENISSIME CELSIS-
SIMEQUE PRINCEPS!*

Non miraberis, Clemen-
tissime Domine, quod
tenuēs has pagellas
Celsissimo Nomini
Tuo inscribere ausus
fuerim, instituti mei justae mihi
sunt

DEDICATIO.

sunt caussae. Etenim vel
praetextatis ab annis bonis ar-
tibus sedulo animum exorna-
sti, Tecum reputans oppor-
tunissimas regnantibus esse
litteras, propriam nobilium
pectorum polituram & ma-
gnum ingenii ad maximae for-
tunae cultum excitandi in-
strumentum. Atque adeo
Serenissimi Academiae Dire-
ctores, Domini mei Clemen-
tissimi, virtutibus Tuis inducti,
Te bonarum artium Praesi-
dem & Rectorem exoptarunt,
quem Musae nostrae vene-
rentur. Tuo propterea Cel-
sissime Princeps, patrocinio
hunc ingenii mei foetum

DEDICATIO.

commendare non dubitavi,
ut publicum aliquod meae in
Te pietatis devotique animi
exstaret monumentum. Ex-
iguum equidem est fateor,
atque Virtutibus Tuis longe
impar, ferena tamen fronte
suscipies spero, atque munu-
sculi mei tenuitatem gratiae
Tuae magnitudine subleva-
bis. Nosti enim, quod ipse
Deus, cujus nomini consecra-
tam aram exercitationibus
meis expositam Tibi dedico,
non tam pretiosis adorantium
muneribus, quam innocentia
laetetur, gratioremque existi-
met, qui templo suo gratam
devotamque mentem, quam
qui

DEDICATIO.

qui hecatomben intulerit.
Vale Serenissime Princeps, at-
que amplius per Majorum
Tuorum & Magni Parentis
illustrem & nobilissimum tra-
mitem atque signata coelo ve-
stigia viam carpe. Sic Te
fospitem & perenni gloria cu-
mulatum fervet Deus Opt.
Max. ut Spem Sacratissimi Pa-
rentis Tui & vota civium
Tuorum, omniumque no-
strum, qui sceptrum Tuum
veneramur porro impleas.
Scribebam Herbornae Nassa-
viorum a. d. VII. Idus Sextil.
clolcccxliv.

PRÆFATIO

Christiano & Beni-
volo Lectori

S.

*Ostea quam a
Serenissimis A-
cademiae Dire-
ctoribus, Domi-
nis meis Cle-
mentissimis Professioni meae
Philosophicae adjuncta fuit
Philologica sacra, id mihi
negotii datum esse credidi, ut
Auditores meos, qui in haec
sacra*

PRAEFATIO.

sacra induci atque imbui desiderarunt ad eadem viam facerem expeditam. Non enim contentus in solis oculis haerere, antiquitatum Hebraicarum studium in scholis privatis urssi sedulo, atque in praelectionibus publicis illustriores exposui V. I. typos, ex quorum investigatione non breves mihi enati sunt commentarii, quos integros tecum B. L. ut communicarem amici & patroni mihi fuere auctores. Verum geminae professionis munus, atque inde resultans continua concatenatorum laborum series, qui vix li. me respirare sinunt, ha-

PRAEFATIO.

Etenus non permiserunt ultimam meis meditationibus addere limam, nec adeo me vexat insanabile scribendi cacethes, odi illam φιλοσοφίαν προς την Ἰπιδειξιν, quae est μαμμακουθων δελεαξ. Quum tamen patroni monitis precibusque instarent, ut ea, quae in V. T. illustriores typos commentatus essem, cum orbe erudito communicarem, horum tandem auctoritate victus, hanc aram interiorem, reliquarum meditationum specimen, eo lubentius Tibi exhibeo, quo parcius huic labori ab aliis dextram admotam cognovi. Praeter ea etenim,
quae

PRÆFATIO

quæ Celeb. Braunius in dissertatione de Angelo Sacerdote, atque Viri Docti in compendiis Antiquitatum Hebraicarum reliquisque S. codicis commentariis de ara interiore obiter disserunt, vix quidquam reperies. Judæi quoque, quantum mihi per bibliothecæ nostræ Rabbini-
cæ paupertatem videre licuit, non prolixi sunt in hac ara describenda. Propterea, si alicubi a me cespitatum esse compereris, veniam faciliori dabis errori. Caeterum libertate me sæpius usum esse animadvertes dissentienti à Iudæorum traditionibus at-
que

PRAEFATIO.

que Virorum Doctorem sentiis, quam libertatem mihi non invidebis, quum veritatis inquirendae amor eam a me flagitaverit. Excursionibus quoque Philologicis, quibus nonnulla S. Scripturae loca exposui, exercitationes meas distinxì, uti lectionis taedium abstergeret varietas, quam ego in studiis inprimis philologicis humanissimam semper existimaui, ut enim terrae variis mutatisque seminibus, ita ingenia nostra nunc hac nunc illa meditatione recoluntur. Vale Benivole Lector, & nostrum in Domino laborem, si Tibi non

PRAEFATIO.

*non displicere sensero, de hoc
genere libelli propediem plura
expectata.*

CLA-

CLARISSIMO DOCTISSIMO QVE
VIRO,

JOHANNI ab HAMM
PHILOSOPHIAE ET PHILOLO-
GIAE SACRAE PROFESSORI
CELEBERRIMO, COLLE-
GAE CONJUN-
CTISSIMO.

Digna novis curis rudis indige-
staque moles
Ara labore novo saxea digna
fuit.

Hoc Defunctus onus subiit cum laude
Cramerus,

Materia vires non superante suas.
Is quando *lesum Lapidem* monstra-
vit in umbris,
Nulla cui species nullaque forma
fuit,

Hanc lapidum molem satis arte ma-
nuque polivit.

Dicitur *Exterior.* nam locus eius
erat

Vestibulum Templi, nudoque sub
aetheris axe,

Quo

Quo fuit haud ullo tempore mo-
ta situ.

Surgere sic fumus , nec non ex lege
cremari

In facie poterant sic holocausta
Dei.

Nulla sic opera ferri in penetralia
sanguis

Pro populi noxis interiora Do-
mus.

Sanctius obductum fuit *Haec* Altare
quod auro,

Quod fuit ante thronum ; forma
quadrata cui;

In quo debebat *suffitum* adolere sa-
cerdos.

Hoc sine nulla fuit victima grata
Deo.

Hic cumulum reliquis holocaustis ad-
didit olim.

Hinc *Arae* nomen de *jugulando*
datum.

Haec TIBI materies praestans , Haec
viribus aequa

MI COLLEGA ! Tuis sparta relicta
fuit.

Hanc

Hanc quia *TV* scriptis, Doctisque
laboribus ornas,

TE novus ornat honos, lausque
decusque manent.

Sicut suffitus recta surgebat in al-
tum:

Sic haec *Ara* Tuum nomen in
orbe feret.

Nam procul hinc vetitos *peregrinos*
cerno vapores.

Sacris his fumis *Entheus* ignis
inest.

Quidquid adest, Arabi spiramen aro-
matis efflat,

Quale Deus *sancto* jussit adesse
loco.

Absunt, quae pariant fastidia mella
palato.

Lectio prima trahit, ter repetita
placet.

Huc ergo, *Lector*! Divina Volumina
Mosis

Hoc comitante *VIRO* nocte die-
que legas.

In primis adsis, Tu sis, *Judaeae Ma-*
gister.

Nuper

Nuper pendebat NOSTER ab ore
Tuo.

Sed vice mutata data jam cum foc-
nore reddit,

Munere jamque Tuo fungitur IL-
LE bono.

Chalbana quid fuerint, hinc quae
thymiamata disces.

Heic, veteres Ritus quid voluere
sibi;

Quare signa Deus patribus conces-
serit ista;

Cur data lex fuerit, curque *statuta*,
vides.

Desine sectari vanam Tu Corporis
umbram.

Corpus adest, umbram dum capis,
illud abit.

Iesus id est Corpus: Nam sanctifi-
care disertis

Thura precum verbis HAMMIUS,
ecce! docet.

IDEM depictum *Iesum* Tibi monstrat
in *Ara*.

Explicat hos solita dexteritate
Typos.

Velo seposito jam disce relinquere
nugas:

Jesum ne *Christum* longius esse ne-
ges.

Tradita cum Templo Tua sunt Al-
taria flammis.

Portus & *Ara* Tuæ non nisi *no-
stra* fugæ.

Quod superest, pergas uti VIR DO-
CTE secundis

Rebus, & ingenii munera ferre
Tui.

ABRAHAMUS PUNGE-
LERUS, S. Th. D.
& P.P.

Exod. XXX. I -- 10.

ועשיר מזבח מקטר קטרת עצי
שטים תעשה אתו : אמר ארכו
ואמר רחבו רבוע יהיה ואמתיים
קמתו ממנו קרנתיו : וצפירת אתו
זהב טהור ארז גגו וארז קירתיו סביב
וארז קרנתיו ועשיר לו זר זהב סביב:
ושתי טבעות זהב תעשה לו מתחת
לזרו על שתי צלעותיו תעשה על
שני צדיו והיה לבתים לברדים
לשאר אתו בהמה : ועשיר ארז
הברדים עצי שטים וצפירת אתם זהב:
ונתתה אתו לפני הפרוכת אשר על
ארן העדות לפני הכפרת אשר על
העדות אשר אוער לך שמרה : והקטיר
עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר
בהיטיבו ארז הנרת יקטירנה :
ובהעלות אהרן ארז הנרת בין
הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני
יהיה לדורתכם : לא תעלו עליו
קטרת

קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך
 לא תסכו עליו : וכפר אהרן על
 קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת
 הכפרים אחת בשנה יכפר עליו
 לדרתוכם קדש קדשים הוא
 ליהוד :

הלכות מזבח הפנימי

SIVE

EXERCITATIONES PHILOLO-
GICAE DE ARA INTERIORE.

PARS PRIMA

ARAE NOMINA, MATE-
RIAM, FORMAM, ET SI-
TUM EXHIBENS.

C A P. I.

De arae nominibus.

§. 1.

INter reliquos cultus caeri-
monialis apparatus non
postremum locum obtinet
מזבח מקטור קטרת *ara*
suffitus: materia nostra certe conside-
ratione dignissima, quippe in qua
A Chri-

Christi meritum, & intercessionem cultumque fidelium Spiritualem ὡς ἐν τυπῷ exhibitum cognovimus. Quae in re, nostrae quum quid relictum esse industriae existimavimus, animum ad accuratorem arae hujus considerationem adplicare placuit, in qua meditatione hos nobis ponemus terminos, ut lustremus I. ipsam aram, II. hujus usum & ministerium III. πνευματικὴν δὴλωσιν subjiciamus.

§. 2. Ara haec vocatur מזבח מקטר קטר Altare, quod est accendendo suffitui, Exod. XXX, 1. מזבח הזהב. Altare aureum. Num. IV, 11. מזבח אשר Altare, quod est coram Domino Lev. XVI, 18. מזבח אשר לרביר Altare, quod est ante adytum 1. Reg. VI. 22. Judaeis plerumque dicitur מזבח ara interior. מזבח, quod nomen huic arae generatim tribuitur, est a זבח mactare, immolare, sacrificare, mirum, quare a mactando & sacrificando nomen habeat, quum juxta legem Exod. XXX, 9. nulla in hoc altari sint oblata vel holocausta, vel munera. R. S. ben Melech in מכלל יופי ad Exod.

Exod. XXX. propter asperfusionem sanguinis sacrificiorum ita dictum autumat.

אף על פי שלא היו מקריבים עליו זבחים נקרא מזבח לפי שהיה מזה

quavis, עליו דם הזבח אחת בשנה inquit, in eo nullae sint oblatae victimae,

dicatur מזבח, quia adpersit (subaudi, Sacerdos) sanguinem sacrificii super eo, semel in anno.

Sed si verum sine fuco amamus, מזבח vocata est haec ara,

quia sacrificia imperfecta censebantur absque suffimento arae interioris; ideo

enim sacrificio jugi jungebatur suffitus quotidianus, qui non tantum huic, sed

& reliquis sacrificiis sanctitatis & perfectionis insignem addebat cumulum,

immo Hebraeorum הקטיר non solum de adolendo suffitu, sed & adolen-

dis Deo victimis non temere usurpatur, quia praecipuus Dei cultus adolen-

dis suffitibus absolvebatur, sacrificiis scilicet laudis & gratiarum actionis, i.e.

καρπῶ χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Hebr. XIII, 15.

§. 3. Non admodum abludunt ab hac sententia veteres Judaei Kabbalistsae, quorum mentem Bechai venuste

exponit, quando ad Exod XXX. hoc pacto commentatur: כמה חביב קטרת לפני הק"ב ש'נעשה המשכן וכל כליו ושחט את הק'בנות וערך על המזבח וסדר השלחן והמנורה ולא ירדה שכינה עד שיקריבו הקטרת וכן מצינו שלמה בחכמתו שבאר זה ואמר שהקטרת מקובל וחביב לפני הק"ב יותר מין העולה הנשחטת בצפון ומן השלמים הנשחטים בדרום והוא שאמר עורי צפון ובאי תימן הפיכי גני יזלו בשמיו יבא *Quam acceptus est suffitus coram Deo O. M. quando factum est tabernaculum, & omnia vasa ejus, oblatae victimae, & dispositae in altari, ordinata mensa & candelabrum, non tamen descendit Majestas Dei, priusquam obtulerunt suffitum; atque sic invenimus, quod rem conceperit Salomo in sapientia sua, & dixerit suffitum esse magis gratum & acceptum Deo, quam holocaustum mactatum ad septentrionem, & eucharistica mactata ad austrum, & hoc est quod dicit Cant. IV. 16. Evigila aquilo, & veni auster, perfla hortum meum, perfluant aromata ejus, & veniet amicus meus in hortum suum, ut comedat fructum rerum pretiosarum suarum, quae verba*

ba Judaei apprime conveniunt verbis Davidis Psalmo L. 9. 13. 14. *Non accipiam e domo tua juvencum, e caulis tuis hircos, non vescor carne arietum, aut sanguinem hircorum bibo, sacrificia Deo laudem, & redde excelso vota tua, atque invoca me tempore angustiae, eripiam te, ut honore afficias me*

§. 4. Hinc & gentiles maximam religionis partem in suffimentis collocasse videntur, id, quod vel ex ipsis nominibus evidens satis, θυμός enim Aeolice φυμός, unde Latinorum *fumus*, est a θυω, quod veteres Graeci non pro *sacrificare*, sed ἀντι θυμίων ponebant, ideo & arae, nidorum sive suffituum causa, fumidae, fumosae, fumantes, fumiferae, odoratae, dicuntur, ovid. l. 3. Trist.

Fumida cingatur florentibus ara coronis.

Et Virgilius :

Surgit odoratis sublimis fumus ab aris.

nec dissimili ratione frequenter Homero dicuntur θυηεργαί i. e. odorae sive odoratae, nimirum gentilibus sacrificium

sine odore non sacrum, sed prophanum videbatur, at sine victima solius odoris oblationem & in ara suffitionem sacrificium Diis gratissimum fore existimabant; quam ob rem Porphyrius observat: *Thymiamate* i.e. *thureo suffimine* Deos coli videtur conveniens, tum quod gratius & acceptius, tum quod purius & emaculatus quam hecatombe; Deos enim sanguis haud quam oblectat. In eundem sensum apud Platonem in Euthyphron. Socrati quaerenti, quae sint dona Diis oblata, respondet Euthyphron: *τί δέ οἱ ἐστὶν ἄλλο, ἢ τιμὴ τε καὶ γέρος καὶ χάρις*, quid putas aliud, quam honorem, venerationem, & gratias?

CAPUT II.

De Materia Arae.

§. I.

A Rae hujus materiam quod attinet, de ea Moses Exod. XXX. 13. testatur, quod fuerit *aurum purum & ligna Schittim*. Ligna *Schittim* cujus naturae fuerint, de eo non convenit inter

ter viros doctos, alii Cedrum, seu Cedri nobilissimam speciem cedrelaten dictam, alii pinum, alii buxum intelligi volunt. Interpres Syrus reddit *זעקרא* Hebenum. LXX. plerumque *ξύλα ἀσπτα* ligna impuitribilia. Versio Arabica, quae ligna Sittim per *Sant* *Acaciam* reddidit, nonnihil lucis in eruenda hujus vocis significatione affundit. Vnde facile apparet Hebraeorum *Sittah* vel *Sittim* suam Originem debere voci Arabicae *Sant* vel *Sent*; ejecto enim pro Hebraeorum more Nun scheinato & compensato per Dages forte, ex Arabica voce *سنت* fit *שנט* eodem plane modo, quo à radice *שנן* protrudere vel imbuere, derivatur *שנן* *irizicum*.

§. 2. Naturam hujus ligni Hieronymus describit ad Joel III. *Caeterum nulli dubium est, inquit, omnia, quae in tabernaculo Dei legimus de lignis Sittim, fuisse perfecta, & paullo post: Est autem genus arboris in Eremo, spinæ albae simile colore & foliis, non magnitudine. Alioquin tam grandes arbores sunt, ut latissima ex eis tabulata caedantur; Li-*

gnumque fortissimum est, & incredibilis
levitatis ac pulchritudinis, ita, ut ex his et-
iam vasa torcularia, quae ἀγροναι καὶ θηλωναι
vocant, ditissimi quique & studiosissimi
faciant, quae ligna in locis cultis, & in
Romano solo absque Arabiae solitudine
non inveniuntur.

§. 3. Quaerunt Judaeorum Magi-
stri, unde in deserto Israelitae tantam
horum lignorum copiam habere po-
tuerint. Exponit hoc Raschi ad Exod.
XXV. 5, ex mente R. Tanchuma : Ja-
cobum videlicet Patriarcham per Spi-
ritum S. vidisse, Israelitas tabernacu-
lum exstructuros in deserto, ac pro-
pterea cedros secum portasse in Aegy-
ptum, ibique plantasse, ut eas, quum
ex Aegypto discederent, secum auf-
ferrent ; verum haec ineptias
Judaicas redolent, melius non nihil
hanc in rem differit R. Abenesra

היה סמוך אל הר סיני יער עצי שמים
ובבאם שם אמר להם משה יתעכבו
הרבה ואין עליהן ענן אז עשו כל
אחד סוכה והנשים עשו כדמות חצרות
כל אחד כפי מעלתו וכרתו כל היער
כי עם רב היה ועשו סוכות ומשח
לא

לֹא דָבַר לָהֶם דָּבַר הַמִּשְׁכָּן רַק אַחֵר
 ; יוֹם הַכַּפּוּרִים ; *Prope Sinai fuit silva
 lignorum Sittim, ad hanc cum venissent,
 dixit eis Moses: illos moram longam il-
 lic facturos sine nube, tunc itaque quisque
 illorum sibi finxit tuguria, & principes
 quidem majora instar palatiorum, quisque
 nimirum pro dignitatis gradu, ad quae
 conficienda succiderunt totam silvam, quia
 populus fuit multus, Moses autem nihil
 ipsis dixerat de tabernaculo, nisi post diem
 expiationis. Ex hujus itaque sententia,
 postmodum ad extruendum taberna-
 culum ejusque vasa haec ligna obtule-
 runt, quemadmodum dicitur Exod.
 XXXV. 24. Quicumque offerebant obla-
 tionem argenti & aeris, attulerunt obla-
 tionem Domino, omnes item, apud quos
 inveniebantur ligna Sittim, ad omne opus
 ministerii obtulerunt.*

§. 4. Verosimillimum vero nobis
 videtur haec ligna in Eremo fuisse ob-
 via, adeo, ut Israelitae illa ex vicino so-
 lo desumpta tabernaculo ejusque in-
 strumentis perficiendis obtulerint,
 quod clarum est vel exinde, quia no-
 mine Schittim quaedam loca ab Israe-

litis in deserto peragrata in S. Scriptura denominantur, ob copiam istarum arborum, ut *אֲבֵל שִׁטִּים* in *campesribus Moab* Num. XXXIII. 49. Atque hic consentientem habemus Hieronymum, cui eo certior habenda fides, quo notius est, eum has oras oculis lustrasse; ita enim ille ad Mich. V. 5. ubi Deus Israelitis in memoriam revocat beneficia, quae in eos inde à Schittim usque ad Gilgalem contulerat; *שִׁטִּים* inquit B. Pater, *locus est, in quo Balak rex Moabitarum adversum Israel congregavit exercitum ὁπλωνες arboribus, quae per Eremum montis Sinai hodie quoque gignuntur.*

§. 5. Alterum, quod materiam altaris constituebat, erat *aurum purum*, de quo Moses *וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר* 3. *obduces illud auro puro.* Judaei septuplicis auri commemorant, cujus has species recensent in Gemara Babyl. ad Cod. Joma fol. 44. pag. 2. *שבעה זהבים* הם זהב וזהב טוב וזהב אופיר וזהב מפז *Septem sunt auri species, aurum, aurum Tob, aurum Ophir, aurum Muphaz, aurum Schacut, aurum*

aurum sagur, aurum parvaim. Ad secundam harum specierum aurum altaris referendum esse, patet ex collatione Gemarae Babyl. cum Hierosolymitana, quae simul naturam huius auri declarat: quemadmodum enim Gem. Hieros. ad cod. Jom. fol. 41. col. 4. *aurum purum* describit; זהב טהור שמכנסין quod nimirum, si in ignem immittatur, nihil quidquam perdat: ita eadem Gemara Hierosol. in Thosephot ad Gem. Babyl. cod. Joma fol. 44. p. 2. laudata *auri Tob, seu boni* naturam exponit: זהב טהור מפרש בירושלמי כשצורפין *aurum Tob, seu bonum* exponitur in Germ. Hieros. illud esse, quod, quando conflant, nihil quidquam deficiat.

CAP. III.

De Forma Arae.

§. I.

HActenus materiam altaris lustravimus, formam describit Moses, quod quadratum fuerit, instructum corni-

cornibus, ex eo prodeuntibus, tecto
 annulis aureis, corona, & vectibus
 v. 2. 3. 4. 5. *Quadratum erit unius cubiti
 latitudine sua, & cubiti longitudine sua,
 & duorum cubitorum altitudine sua.*
 Abarbanel ad Exod. XXX. observat,
 quod vsque ad cor adolentis fuerit
 elevatum, קומתו שיגע אמתים inquit,
 עד לב המקטיר: Hic vero tenendum,
 duplicem Hebraeos in dimetiendis re-
 bus sacris adhibuisse cubitum, alte-
 rum, qui quinque, alterum qui sex
 palmis absolvebatur; Atque hinc or-
 ta dissensio inter Rabbinos, inprimis
 R. Jehuda & R. Mejer, vter cubitus
 in dimensione instrumentorum sacro-
 rum adhibitus fuerit, quae sententia-
 rum divortia notantur à R. Ob. de Bar-
 tenora ad Menachot. c. XI. Misn. 5.
 רבי יהודה לטעמיה דאמר של כלים
 R. Jehuda בת חמשה טפחים היא;
*nixus suis rationibus vltam vasorum
 quinque palmis constare ait;* cui sen-
 tentiae paulo post Bartenora contrari-
 am opponit: רבי מאיר לטעמיה דאמר
 כל אמרה בת ששה טפחים חוץ
 מזבח הזהב וקרן מזבח החצון והסוכב
 Rabbi Mejer והיסוד והלכה כר' מאיר;
nixus

nexus suis rationibus, omnem vltimam sex palmis constare ait, excepto altari aureo, cornu altaris exterioris, circuitu & fundamento ejus; atque decisio sapientum est secundum R. Mejer. Ex his itaque docemur, cubitos arae aureae quinque fuisse palmorum.

§. 2. Cornua attribuuntur huic altari: קרנתיו ממנו ex eo erunt cornua ejus. Radiorum lucis & igneae flammae tanta est cum cornu similitudo, ut ex voce קר verbum deducatur קרן quod si ad verbum referatur, cornua producere notat, & coruscare significat, sic Exod. XXXIV. 29. 30. De Mose dicitur, quod קרן radios emitteret, seu coruscaret facies Mosi: quae verba Hieronymus, ambiguitate vocabuli deceptus, reddidit: & ignorabat Moses, quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini: LXX. Μωυσης οὐκ ᾔδει ὅτι δεδοξασα ἡ ὄψις τοῦ ἑωματός τοῦ προσώπου αὐτοῦ, & Moses non sciebat, quod glorificatus fuerat aspectus cutis faciei suae. Chaldaeus: Moses autem nesciebat, quod multiplicatus esset splendor gloriae vultus sui. S. Paulus 2. Cor. III. 7. 8. quod

quod si ministerium mortis in litteris informatum in lapidibus fuit in gloria, ita, ut non possent intueri filii Israel faciem Moſis propter gloriam vultus ejus, quae, ut inutilis tollitur, quomodo non magis ministerium Spiritus erit in gloria. Hinc Baccho, qui antiquis idem fuit, qui Moſes, cornua attribuerunt, de quo Horatius Od. XIX. Lib. II.

*Te vidit inſons Cerberus aureo
Cornu decorum*

Dein קרן ſaepe idem quod זויר angulus denotat. Bartenora ad Zebach. V. §. 4. מתחיל בקרן צפונית מזרחית incipit in cornu Euro boreali, confer Tamid IV. 1. ad quam Miſnam Zebach. Jom Tobh monet, per קרן hic angulum intelligi לה בקרן שער non in cornu, inquit, quod ſupra altare eſt, ſed dicere voluit in angulo. Atque hoc pacto intelligend⁹ locus Pf. CXVIII. 27. אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח: Adligate ſacrificia feſti (confer Exod. XXIII. 18. Ef. XXIX. 1.) funibus uſque ad cornua i. e. latera orasque altaris. Denique & קרן pro regione & ſolo ſumitur Jeſ. V.

V. 1. *vineae est dilecto meo* בקרן בן שמן
in cornu filio olei, i.e. in clivo seu solo
 pingui.

§. 3. Haec autem cornua erant pro-
 minentiae altaris ex quatuor eius an-
 gulis prodeuntes, non vero curvatu-
 rae quaedam ad cornuum taurinorum
 vel arietinorum figuram factae, sed
 sibi fuere per omnia similia, ex eadem
 cum altari materia, quod vel ex ipso
 textu patet, vbi postquam dixisset
 Moses: *obduces illud auro*, mox addit:
ex illo erunt cornua ejus ממנו קרנתיו
 quid? quod Ezech. c. XLI. 22. quando
 de arae thymiamatis cornibus loqui-
 tur, ea vocat angulos וּמִקְצֵעוֹתָיו לֵי וּבִי
 LXX. καὶ κέρατα εἶχε.

§. 4. Frequens admodum cornuum
 in cultu Levitico fuit usus, atque non
 tantum ara exterior, sed & ipsi panes
 propositionis cornibus erant decori
 Menachot c. XI. Misch. 4. Jom Tobh.
 ad hanc Mischnam; sollicite itaque in-
 culcavit legislator confici altaris cor-
 nua, non tantum, vti ornarent aram
 angulosque, ne forte laederentur, mu-
 nirent, sed potissimum, vt ara sacra-
 tiori

tiori quodam ritu sanguine sacrificii
 piacularis cornibus illinito adspere-
 retur atque expiaretur : immo cornua
 arae dignitatem atque accedentibus ad
 eam reverentiam incutere poterant ;
 apta enim nata erant, ad excellentiam,
 ad sanctitatem, ad divinitatem signi-
 ficandam : sic etenim seculis anti-
 quioribus cornua fuere divinitatis, po-
 tentiae & honoris, nec non sanctitatis
 Symbola, Paschalius de coron. l.
 X. c. 4. *Cornua*, inquit, *antiquitas ha-*
buit pro insigni divinitatis. Atque
 Athenaeus l. XII. c. 9. Alexandrum
 M. *κεφαλα καθεπερ ὁ Θεος cornua instar*
Dei gestasse refert, & Silius Italicus
 l. XVI. Etymol. Jovem vocat Cor-
 nigerum:

Cornigerumque Jovem Tarpejumque
ore vocemus.

Sic Phoenicum Theologi Astartem
 reginam, Tauri caput, tanquam
βασιλειας παρασημα regium insigne ca-
piti impositum gestasse tradunt, ut
 patet ex Eusebio praepar. Evang. l. I.
 c. ult. Praeterea cornua roboris &
 po-

potentiae singularis fuere hieroglyphi-
 ca, vt colligitur e Deut. XXXIII, 17.
 vbi Iosepho his verbis benedicitur:
Decor ejus est, vt decor primogeniti bovis
 וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח
 & *cornua ejus sunt, vt cornua monocero-*
tis, quibus feriet gentes usque ad fines
terrae. Immo id ex Daniele & Apo-
 calypsi patet, vbi reges futuros be-
 stiarum cornibus significari evidens
 est: ita Ps. CXII, 9. קרנו תרום בכבוד
Cornu ejus elevatur honore. Targum
 תוקפיה תרום באיקרא : παραφραζει
potentia ejus elevatur honore. Dein
 gentes antiquiores cornua dignitatis,
 honoris & excellentiae plane singu-
 laris indices habuere, quod illa scri-
 pturae loca testantur, quibus vox *cor-*
nua ad honorem & gloriam expri-
 mendam *vsurpatur*; quemadmodum
 Job. XVI, 17. קרני pollui in pulvere
cornu meum i. e. vt Targum exponit:
 איקרי *gloriam meam* Ps. LXXV, 5. ne
 eleuetis *in altum* קרניכם *cornu ve-*
strum. Chaldaeus איקרכון *gloriam*
vestram. Thren. II, 3. confregit in ira
 sua כל קרן *omne cornu Israelis*, vbi
 B Tar-

Targum כל יקריו *omnem gloriam*
 Israel. Hinc & antiquitus cornu ge-
 stamen honorificum fuit. Virg.
 Aen. 12.

Et ense & rubrae cornua cristae.

Denique sanctitatis & religionis fuere
 symbola ; erant enim numinibus dica-
 ta, adeo, vt gentium simulacra plera-
 que cornibus donata ostendat anti-
 quitas, ita Pausanias l. 8. se observasse
 dicit: Ἀγάλμα Ἀμμωνος πρὸς τὴ οἰκίᾳ τοῖς
 τετραγῶνοις Ἑρμαῖς εἰκασμένον κεράτα ἐπὶ τῆς
 κεφαλῆς ἔχον κριου: i. e. *Ammonis simu-
 lacrum domi quadratis Mercuriis simile
 arietis cornua capiti habens apposita.* Gen-
 tiles quoque cornibus innumeris aras
 decorare solebant, talis arae meminit
 Cydippe apud Ovid. Epist. 20.

*Mirror & innumeris structam de cor-
 nibus aram.*

eodem spectant illa Martialis de am-
 phiheatro Caesaris Epigr. l. I. 2.

*Nec Triviae templo molles laudentur
 Iones*

*Dissimuletque Deum cornibus ara
 frequens.*

quae

quae cornuum notiones, quomodo Christo vero altaris antitypo applicari possint, infra fusius demonstrabimus, ubi de πνευματικῇ δεικνύσει differemus.

§. 5. Pergit Moses in descriptione Altaris, ei attribuendo *tectum & parietes*: קורתיו ואת גגו Disceptatur inter Philologos, quid hic per גג intelligendum, LXX. reddiderunt ἐξαρᾶν, *focum*, sive locum, ubi ignis imponebatur. Vulgata *Craticulam*, ita Arias Montanus, Torniellus, Villalpandus aliique arae craticulam concesserunt. Sed male, altari quidem holocaustorum necessaria fuit craticula, propter caesa animalia in eo comburenda, huic verominime, quippe si attendantur tenuissimi pulveres, in quos thymiamata ex Dei praescripto resolvebantur, evidens erit, parum aut nihil huius pulveris remansurum super carbones, sed potius maiorem partem decisuram, si huic altari craticulam attribuerimus. Neque sacer Textus de *Craticula* loquitur, quando arae גג seu *tectum* attribuit, quae vox simpliciter superiorem arae partem notat, sive planum, simili-

tudine sumta a domibus Orientalium, quarum tecta plana erant: craticula autem Hebraeis מכבר dicitur, qualem altari exteriori attribuit sacer textus, Exod. XXVII, 4. Versio quoque septuaginta Viralis arae aureae, Exod. XXX. ἑχαράν attribuit. Quum vero cap. XXVII. sermo sit de altari holocaustorum, 'מכבר מעשה רש וגו' LXX. reddunt ἑσχαράν ἔργῳ δικτυωτῷ χαλκῇν, *foculum opere reticulato aeneum*; focus itaque altaris aenei erat reticulatus, non vero focus altaris aurei. Huc accedit testis oculati testimonium, gravissimi rerum Judaicarum scriptoris, Iosephi, Antiquit. Judaicar. l. III. c. 7. qui huic arae non craticulam, sed foculum adscribit: μεταξυ, inquit, της λυχνίας και της τραπεζης ἐνδον ὡς προειπον θυμιατηριον, ξυλινον μιν, ἐξ οὗ και τα προτερα ἦν σκευη μιν σθηπομενα. Στηρια δε περιεληλατο αὐτῶ λειπὶς πηχυαιον μιν κατὰ πλευραν ἑκάστην το πλατος. ὕψος δε διπλασιον. ἐπὴν δε ἑχαράν χρυσεα ὑπερ ἀνεσῶσα, ἔχουσα κατὰ γωνίαν ἑκάστην σεφανον. και τουτον δε ἐκ περιόδευοντα χρυσεον, ὃ και κρικοι και σκυταλίδες προσιεσαν αἷς κατὰ τὰς ὁδους ὑπο των ἱερεων ἔφε-

ἐμφερετο. *Inter candelabrum & mensam, ut dixi, sita erat arula suffimigatoria, & ipsa e ligno imputribili, sed solida lamina circumquaque contecta, cubitali in quadrum latitudine, altitudine vero dupla, super qua stabat focus, corona aurea circumquaque cinctus, cui annuli inerant cum suis vectibus, quo per viam a sacerdotibus deportari posset.* Et paullo post de altari exteriori differens, disertum discrimen innuit inter foculum & craticulam, quae altari holocaustorum inerant ad sustinendum ligna & hostias. δίκτυον, inquit, τὴν ἐξαράν ἐμφερε h. e. *cratē pro foculo superimpositam habens.* Atque ex hac Josephi descriptione patet, per **אָר**, *tectum*, superiorem altaris partem designari, quemadmodum per parietes altaris, de quibus Moses **וְאֵת קִרְתֵּי** arae latera indigitantur. Hic autem focus talis naturae fuisse videtur, ut ab ara amoveri potuerit, quum a cinere purgaretur, quod Josephus innuit, quando super aram stetisse dicit ἐξαράν. Immo ipsam ἐξαράν notionem idem flagitare existimamus, quippe quae non solum foculum, sed

& θυμιατήριον *thuribulum* notat, id, quod nos docet Eusthathius, qui ἐχαράν a Sophocle ἀντὶ βωμοῦ καὶ θυμιατηρίου accipi vult, nec non ab Euripide, qui τὴν ἐχαράν nomen accipisse autumat παρὰ τοῦ εἶναι αἰπὰς, id est, *quotidianas preces*: Hinc forte colligas, non גג sed כפר *thuribulum* ejus legendum esse, cum hic altaris focus instar thuribuli fuerit, quod ab altari amoveri potuerit. Sed haec conjectura forte est audacior.

§. 6. Ad haec, arae attribuitur Corona, de qua Moses וַעֲשֵׂה לָּהּ זֶרְזָבִיב׃ & *facies ei coronam auream circumquaque.* LXX.

καὶ ποιήσεις αὐτῷ σφραγὶν χρυσῆν κυκλῶν, & *facies ei coronam flexibilem, seu interrasilem, auream circumquaque.*

Vox Hebr. זרזבִיב descendit a זרזב, quod in Pihel *cingere* significat, vt Psal.

CXXXIX. 3. אֶרְחִי וְרַבְעִי זֶרְזִיב׃ *vi-*
am meam & accubitus meum cinxisti.

Atque adeo corona erat illud ornamentum, quod ab Architectis signanter cymatium, sive corona dicitur, quibus supremæ trabeationis partes instar

star cinguli seu fasciae striatae sive interrasilis ornare solent. vid. Vitruvius l. III. c. 2. IV. c. 2. quo respicientes LXX. seniores *coronam flexibilem*, seu *interrasilem* reddiderunt, in qua nunc vna pars erasa, altera rursus eminere solet, idque alternatim instar striarum; atque haec corona ita erat facta, ut & foculum & altare simul coronaret, quemadmodum id ex loco Josephi supra allegato evidens est: *super qua stabat focus corona aurea circumquaque cinctus*; Ex quo patet, quod corona non solum ad ornatum, sed & ad necessitatem arae facta fuerit, id quod confirmat Abarbanel ad h. l. וצוה שיעשו לו זר זהב סביב כדי Et שלא יפול ממנו הקטרת והאש: *praecepit, inquit, ut faceret ei coronam auream circumquaque, ne forte decideret ab ea suffitus & ignis.*

§. 7. Sub arae corona annuli erant infixi, de quibus Moses vers. 4. ושתי טבעות זהב תעשה לו מתחת לזרו על שתי צלעותיו תעשה על שני צדיו: *Et duos annulos aureos facies ei, infra coronam ejus, juxta duos angulos ejus ad*

duo latera ejus. LXX. και δυο δακτυλεις
χρυσας καθαρως ποιησεις ὑπο την σφραγτην
σεφανην αὐτης, εἰς τα δυο κλιτη ποιησεις
εν τοις δυοι πλευροις, Et duos annulos auri
puri facies infra coronam ejus interrasilem,
ad duas declivitates facies in duobus late-
ribus. Scilicet hoc vult legislator; duos
annulos fieri jubet juxta duos angulos
in singulis lateribus, adeo, vt quatuor
in ara sint annuli. Abarbanel ad h. l.
 ואמר שתי טבעות זהב תעשה וגו'
 להגיד לכל צד משתי צלעותיו שתי
 טבעות על שני צדיו שהם זוויותיו
 ונמצא שהם ד' טבעות לד' זוויות:
Et dicit, DVOS ANNULOS AVREOS
FACIES reliq. ad demonstrandum, quod
fieri debeant ad quemcumque angulum ex
duobus lateribus duo annuli; על שני צדיו;
i.e. AD DVOS ANGULOS EIVS,
atque inde patet, quod quatuor annuli fue-
runt in quatuor angulis. Vsum praeterea
horum annulorum subdit Moses
 והיה לבתים לברים לשאת אותן
 :בהמה: *vt sint in sedes, seu domos vectium*
ad portandam eam illis. Quando igitur
signo dato Israelitae ad iter provoca-
bantur, vectes vel transtilla annulis
inserebantur, atque his ara, tegumen-
 tis

tis prior involuta kahatitarum humeris portabatur. Num. IV. 4. 5. 6. 11. 15. VII. 9. X. 21. Materia vectium eadem erat, quae arae *וַעֲשִׂיתָ אֹתָם* *וְעָשִׂיתָ עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אוֹתָם זֶהב:* *& facies vectes ex ligno sittim & obduces eos auro.*

CAP. IV.

De Situ Arae.

§. I.

DE loco altaris inquit Legislator *וַעֲשִׂיתָ אֹתָם לִפְנֵי הַפְּרָכָה* *אֲשֶׁר עַל אֹרֶן הָעֵדוּת לִפְנֵי הַכִּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעַר לָךְ שָׁמָּה:* *Et pones illud ante velum, quod est ante, arcam testimonii, ante, seu è regione propitiatorii, quod supra testimonium, ubi conveniam tecum.* Locus altaris describitur duplici ratione, primo, quod sit in loco vel ad faciem veli, dividētis inter sanctum & sanctum sanctorum; adeoque locabatur in sancto, non sancto sanctorum, & quia facies veli extendebatur per totam latitudinem tabernaculi, ideo se-

cundo, describitur certus situs coram velo, videlicet לפני הכפרת *e regione propitiatorii*. Atque hunc esse sensum verborum Mosis ulterius patet ex his rationibus *a.* quia ministerium suffitus erat quotidianum *ץ*. בבקר בבקר ובין הערבים : 7. 8. *singulo mane & inter duas vespervas*, jam vero semel tantum in anno fas erat soli tantum Pontifici ingredi in sanctum sanctorum, die scilicet X. mensis Tisri in anniversaria expiatione. Levit. XVI. 2. 34. Hebr. IX. 7. ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ i.e. אֶחָד בַּשָּׁנָה *b.* Lev. XVI. dicitur, quod quum Sacerdos M. sanguinem Juvenci & Hirci in S. Sanctorum intulisset, & sparsisset versus propitiatorium, *ץ*. 14. 15. 16. *ץ*. 18. coll. Exod. XXX. 10. additur, eū inde egressum, expiasse altare suffitus, quod erat לפני ה'. Si itaque ad expiandum altare aureum ex sancto sanctorum egressus est, procul dubio locus arae non in S. S. sed in sancto fuit. *c.* Huc accedunt testimonia Judaeorum, qui aram suffitus in sancto, non vero in sancto sanctorum collocant: Mainmonides de domo

מזבח הקטורת. C. III. §. 17. *domo Electa*
 היה מרבע אמה על אמה והוא
 נתון בהיכל מכוון בין צפון לדרם משוך
 בין השלחן והמנורה לחוץ ושלשתן
 היו מונחין משלש ההיכל
 ולפנים כנגד הפרכת המברלת בין
 הקדש ובין קדש הקדשים: *Altare suf-*
fitus erat quadratum, cubitale, atque
erat positum in templo inter Septentrio-
nem & meridiem, nonnihil vero inter
mensam & candelabrum, extra vergens
versus Orientem ad portam templi.
Haec tria scilicet vasa collocata erant à
trientali, seu tertia parte templi ante
velum, quod sanctum à sancto sanctorum
distinguit. Idem. הלכות בית הבחירה
 מזבח לקטורת. C. I. §. 6. *de domo electa*
 ומנורה ושלחן ושלשתן בתוך הקדש
 לפני קדש הקדשים: *Ara suffitus, can-*
delabrum, & mensa, haec tria posita e-
rant in sancto, ante sanctum san-
ctorum. Cui consonant ea Abar-
 banelis in legem Exod. XXX. ad
 verba ונתתה אתו לפני העדות
 & *pones altare ante testimonium.*
 להגיד שיניחו את המזבח הזהב בהיכל
 הקדש מחוץ לפרכת באמצע רוחב האהל:
Ad

Ad indicandum, quod altare aureum collocari debeat in sancto templi, extra velum, in medio latitudinis tabernaculi. Idem confirmat Josephus Antiquit. 1. VIII. c. 2. ὁ δὲ χρυσοῦ βωμός, μεσσην αὐτῶν ἐκεῖτο. Ταυτὰ πάντα εἶχεν ὁ τῶν τεσσαρῶν πηχέων οἶκος, πρὸ τῆ καταπέτασματος τῆς ἀδυτῆς. Medium autem inter utrumque (candelabrum scilicet & mensam) locum obtinebat altare illud aureum. Haec omnia continebat anterior illa templi pars, XL cubitos longa, & velo disparata ab adyto. Et paulo post τὴν δὲ λυχνίαν καὶ τὴν τραπεζάν καὶ τὸν βωμὸν τοῦ χρυσοῦ ἐθήσαν ἐν τῷ ναῷ πρὸ τοῦ ἀδυτοῦ, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τοποὺς, οὓς καὶ τότε ἐν τῇ σκηνῇ κείμενοι κατεῖχον. Candelabrum autem & mensam & altare aureum statuerunt in templo ante adytum eisdem locis, in quibus in tabernaculo prius sita erant. & cap. VII. 1. 3. loco supra laudato.

§. 2. Ex allatis, ni fallor, abunde patet, aram suffitus auream non in sancto sanctorum, sed in sancto fuisse collocatam, utque adeo graviter erret Augustinus, qui asserit, altare suffitus fuisse in S. Sanctorum ante arcam, hoc est

est inter arcam & velum, quae occasio fuit, ut pariter arbitraretur, Sacerdotem magnum singulis diebus bis introiisse in S.S. ad adolendum suffitum super hoc altari, semel autem in anno ad purificandum altare, immo Zachariam summum Sacerdotem fuisse. Haec vero sententia infirmo fulta tibicine locis nempe male intellectis Exod. XXX. 7. 8. & *Adolebit super aram Aaron suffitum aromaticum unoquoque mane, quum aptaverit lucernas, adoleat illum; similiter quum accenderit Aaron lucernas inter duas vespervas, adoleat illum, suffitus jugis coram Iehovah per generationes vestras.* Et Hebr. IX. 3. 4. *Post alterum autem velum erat tabernaculum dictum sanctum sanctorum: Aureum habens thuribulum χρυσου ἐχον θυμιατηριον.* Sed vero ad 1. respondeo. Ministerium hoc, quod in futuras generationes decernitur, sicut neque ad vnam Aaronis personam contrahendum est, ita neque ad vnam Aaronis dignitatem, quin immo sub Aaronis nomine reliquos quoque gregarios Sacerdotes esse intelligendos probat locus

CUS

cus Exod. XXVII. 20. 21. coll. Exod. XXX. 8. confirmat hoc vltcrius Paulus Hebr. IX. 6. 7. *τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρῶτην σκηνὴν διαπαντός εἰσίστασιν οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ὑπὸ τελούντες. Ἐἰς δὲ τὴν δευτέραν ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς οὐ χωρὶς αἵματος, ὁ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων.* Quae Pauli verba optime conveniunt verbis Moſis Exod. XXX. Nam duplex ibi constitutum est ministerium Aaronis in generationes suas, hoc est filiis ac posteris suis, aliud quotidianum, quod perpetuum dicitur Exod. XXX. 8. *קָטַרְתָּ תָּמִיד לְרִתִּיכֶם*, cui commode respondet Paulus, quum inquit; *Semper introibant Sacerdotes in prius tabernaculum cultum obeuntes*, aliud autem ministerium vnus est diei, & annum *ψ. 10. אָחַת בַּשָּׁנָה*, quod vni Sacerdoti S. quoque attribuit Apostolus: *in secundum autem semel quotannis μόνος ὁ Ἀρχιερεὺς ingressus est.*

§. 3. Quod vero attinet Zachariam patrem Johannis sacerdotem, tantum abest, vt ex ejus ministerio incensi suffitus colligi possit, illum fuisse Pontificem, vt econtra luce meridiana clat.

clarius demonstrari possit, eundem fuisse gregarium sacerdotem, dicitur enim *a. Luc. I. 5.* Zachariam fuisse sacerdotem ἐξ ἐφημερίας Ἀβια *ex classe Abia* de qua *1. Paral. XXIV. 3. 10.* Jam vero illa distributio ad ministerium per classes concernebat solos gregarios sacerdotes. *b. ψ. 9.* additur ἐλαχε τοῦ θυμιασαι, quod *sorte munus adolendi suffitum* acceperit, nemo autem vel mediocriter in antiquitate Hebraica versatus ignorat, ministeria templi quotidie inter gregarios sacerdotes sorte fuisse divisa, Pontifici vero fas fuisse absque sortitione quocumque fungi munere sacerdotali, id, quod Abarbanel ad Lev. X. in specie de ministerio suffitus asserit: כהן גדול היה מקטיר בכל עת שירצו ושאר הכהנים היו מקטירים על פי הגורל: *Sacerdos S. adolebat omni tempore, quando volebat, sed reliqui sacerdotes adolebant praevio sortilegio.* Immo addit, neminem sacerdotum per totam vitam bis suffitum adolevisse, nam si Judaeis credimus, novi semper ad sortitionem ministerii suffitus sunt adhibiti.

hibiti. Joma c. 2. Misn. 4. הפייס
השלישי חדשים לקטרת באו והפיסו
*Tertia sors erat, novi ad suffitum veniant
& sortiantur* ; Neminem enim ad
suffitum adolendum fuisse admissum
perhibent , qui antea hanc provinci-
am sortitus esset , quia benedictio-
nem huic muneri adjunctam esse puta-
bant , id, quod colligunt Talmudici
ex eo, quod dicitur : *Ponent suffitum in
naribus tuis, & holocaustum super alta-
re tuum, benedic Domine substantiae
ejus, & opus manuum ejus sit tibi ac-
ceptum.* Deut. XXXIII. 10. 11. ita
enim Gemara ad laudatam Mischnam,
תנא מעולם לא שנה אדם בה מאי
טעמא אמר רבי חנינא מפני דמעשרות
אמר ליה רב פפא לאבוי מאי טעמא
אילימא משום דכתיב ישימו קטורת
באפר וכתיב בתריה ברוך יי' חילו:
*Traditur, quod nemo unquam bis suffi-
tum adolebat. Quaenam est ratio? di-
xit Rabbi Chanina, quia divitem facit.*
*Dixit Rabbi Papa ad Abaeum, quae-
nam est ratio, forte quia scribitur; po-
nent suffitum in naribus tuis, postea
etiam scribitur, benedic Domine substan-
tiae*

tiae ejus. Eadem habet Maim. Hil-
 chot. Tmidim vnuſaphim C. IV.
 §. 8. Immo Bahal Hatturim ad Deut.
 XXXIII. 10. contendit, quod ישימו
 : קטורה בגימ' כמו מעשיר :
per Gematriam
ſeu ſpeciem quandam Kabbalae idem ſit,
quod מעשיר i. e. ditescens. c. ex historia
 Judaica teſte Joſepho antiquit. l.
 XVII. c. 8. clarum eſt, tempore nati
 Johannis Baptiſtae non Zachariam,
 ſed alium quemdam, nomine Joaze-
 rum, Simonis Boethi Alexandrini fili-
 um Pontificatu eſſe functum, qui ſur-
 rogabatur Matthiae, quem Herodes ſa-
 cerdotio moverat. Sub cujus Joa-
 zeri Pontificatu & Jeſus Chriſtus na-
 tus eſt, vt adnotat Nicephorus Patri-
 archa, qua de re conſuli poteſt Dio-
 nyſius Petavius l. X. de doctrina tem-
 porum. c. 55.

§. 4. Pergendum itaque nobis eſt
 ad examen loci Hebr. IX. 3. 4. ex quo
 duplex οἱ ἐξ ἐναντίας arbitrantur colli-
 gere poſſe argumentum i. quod Pau-
 lus ψ. 3. vbi recenset vafa ſanctuarii
 minime mentionem faciat arae ſuffi-
 tus, ſed tantum menſae & candela-
 bri,

bri, ni itaque Paulus erroris vel o-
 scitantiae accusetur, per θυμιατηρίου
 γ. 4. memoratum aram suffitus esse
 intelligendam. 2. quod in Sancto
 Sanctorum dicatur fuisse θυμιατηρίου,
 quod apud Josephum antiquit. l. III.
 c. 7. l. VIII. c. 2. aram notat suffumi-
 gatoriam. Sed & ad 1. Paulum non
 accurate hic omnia vasa sacra recen-
 sere, vt ipsemet fatetur γ. 5. quid?
 quod nequaquam mysterio & exem-
 plo caret, quod Paulus hoc in loco
 nullam mentionem faciat altaris aurei,
 sed tantum thuribuli. Quum enim
 Paulus Christum futurorum bonorum
 Pontificem Hebr. IX. 7. 11. in coeleste
 sanctum sanctorum introduxisset, quo
 suffitum offert Christus interpellans
 pro nobis, altaris aurei non memi-
 nit, vtpote cuius expiatio anniversa-
 ria inprimis Sacrificium Christi con-
 summatum repraesentat, quo & pre-
 ces fidelium in Ecclesia militante san-
 ctificantur: nec haec res exemplo ca-
 ret, omittit enim Propheta Ezechiel
 c. XLI. arcam, testimonia & candela-
 brum, & historia regum 1. Reg. VIII.
 9. non

9. non enumerat inter ea, quae erant in arca, Virgam Aaron & Manna.

Ad 2. respondemus, quamvis *θυμιατήριον* saepe aram suffitus notet, proprie tamen thuribulum, seu acertam significare. In diversa propterea abeunt Interpretes, quale hic sit intelligendum *aureum thuribulum*?

Villalpandus in Ezech. Tom. II. p. 2. c. 51. contendit thuribulum a Paulo indigitari aureum, quod singulis annis in adytum cum thymiamate a Pontifice sit illatum, ibique ab eo relictum usque in sequentem X. diem Tisri, ut sic semper thuribulum in monumentum divini cultus in sancto sanctorum fuerit, vno scilicet quotannis illuc illato, altero elato. Verum sententia haec nullo idoneo argumento scripturae, & antiquitatis Hebraicae nititur, quin potius historiae ritus diei expiationis adversa fronte repugnat; tradunt enim Hebraeorum magistri thymiaterium a Pontifice in adytum illatum sub finem anniversariae expiationis ab eodem inde esse elatum; quater enim aiunt X. die Tisri ingressum

in adytum, id nos docet R. Ob. de Bartenora ad Tract. Talmud. כלים c. I. §. vlt. ad verba קדשי קדשים מקודש מהם שאין נכנס לשם אלא כהן גדל *San-ctum sanctorum sanctificatum prae illis; nemo enim illuc ingreditur, praeterquam sacerdos M. in die expiationis tempore Ministerii*, ad quae verba hoc modo commentatur praedictus deBartenora: ארבעה פעמים נכנס שם א' להקטיר קטורת ב' להזות מדם הפר ג' להזות מדם השעיר ד' להוציא הכף והמחתה ואם נכנס ה' פעמים חייב מיתה: *Quatuor vicibus ingreditur illuc, primo ad adolendum suffitum, 2. ad spargendum sanguinem iuvenci, 3. ad spargendum sanguinem hirci, 4. ut efferat inde thuribulum & prunarium, si vero quinta vice ingreditur, reus est mortis.* Eadem confirmat Maimonides in 'הלכות עבוד' c. IV.

§. 5. Majori itaque cum veri specie asserimus, illud a Paulo indigitari aureum *θυσιαστήριον*, quod scilicet peculiari huic vsui & fini erat destina-
tum

tum, & ab aliis thuribulis distinctum, ut quotannis eo vteretur Pontifex, adolendo suffitum in Sancto Sanctorum; non enim, quando Paulus dicit: *Sanctum Sanctorum habuit thuribulum aureum*, hoc ita intelligendum, ac si semper in sancto fuerit adservatum, sed quod ad usum adyti solum sit adhibitum. Quippe Judaeorum magistri in Tract. Talm. Joma c. 1V. §. 4. nos docent, hoc thuribulum, de quo loquimur, multis modis a reliquis fuisse diversum, reliquisque pretiosius. בכל יום היה חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב והיום חותה בשל זהב ובה היה מכניס בכל יום חותה בשל ארבע קבין ומערה בתוך של שלשה קבין והיום חותה בשל שלשה קבין ובה היה : *In omni die depromsit thuribulo argenteo, & in aureum infundebat, hodie depromsit aureo, & intrabat cum eo. In omni die depromsit thuribulo, quod quatuor cabos continebat, & in alterum infundebat, quod tres cabos capiebat, hodie depromsit thuribulo, quod tres cabos capiebat, & intrabat cum eo.* & paulo post : בכל יום היה זהבה ירוק והיום ארום :

in omni die aurum eius viride erat, hodie rufum, scilicet differebat ministerium suffitus diei expiationis, a reliquo gregariorum sacerdotum in suffitu jugi; tum enim qui sortitus erat, thuribulum argenteum sumsit, & ad verticem altaris ascendens ex interioribus favillis ignem depromebat, & in thuribulum aureum effundebat, sed in die expiationis Pontifex quo multa erant peragenda aureo thuribulo ignem accepit, ne favillas ex vno vase in aliud fundere cogeretur. Thuribulum quoque, quo singulis diebus odores incendebantur, ex auro constabat viridi, quod minus pretiosum erat, sed pretiosum tamen. Martialis l. XII. Epigr. 15.

*Miratus scyticas virentis auri
Flammas Jupiter, & stupet superbas
Regis delicias,*

Verum X. die Tisri thuribulum rutilante auro coruscabat, quod genus auri pretiosissimum & praestantissimum fuit, & זהב פרוים vocabatur, quia, vt Talmudici vellent שרמה לרם הפרים

הפרים quia juvenum sanguinem colore referebat. Attamen certius videtur a Perunomine loci ita vocatum, de quo 2. Chron. III, 6.

PARS SECUNDA

DE VSV ARAE.

CAP. I.

De Personis adolentibus.

§. I.

PEdem jam proferimus ad considerationem vsus altaris, de quo dis-
serturi hunc sequemur ordinem,
vt consideremus I. vsum arae ordi-
narium & quotidianum, vbi 1. lu-
strabimus personas adolentes, 2. ma-
teriam oblationis, 3. tempus, 4.
modum. II. abusum arae, de quo
Moses v. 9. III. vsum arae extra-
ordinarium, qui duplex 1. an-
niversarius in die expiationis, 2. fre-
quens in adspersione sanguinis sacri-
ficiorum piacularem.

§. 2. Personae adolentes sunt gregarii sacerdotes aequae ac Pontifex, nec obstat, quod Exod. XXX, 7. 8. praecipitur Aaroni suffitio in ara; nihil enim magis est solenne scriptoribus sacris, quam patrum nomine filios & posteros intelligere: sic *Japhet & Sem* pro eorum posteritate ponuntur Gen. IX, 27. *Jacob & Israel* pro populo Israelitico, Exod. V. 2. Num. XXIII, 21. XXIV, 5. 17. *Kain* pro posteritate vel familia Kenaeorum Jud. IV, 11. & *Cheber Kenaeus* separaverat se קַיִן a *Kain*, h. e. a Kenaeis, huc & referri posset memorabilis locus ex sermone Stephani, Act. VII, 16. *Translati sunt in Sichem & positi in monumento, quod emit Abraham pretio argentia filiis Emmor* τοῦ σιχέμ, ubi Abraham patronymice sumitur pro *Abrahamide*, h. e. pro Jacobo Abrahae nepote, qui agrum illum emerat a filiis Hemor Gen. XXXIII, 19. Jos. ult. 32. nisi malis dicere cum Cl. Clerico errorem esse librarii ex vitiosa lectione ortum; existimat ille in veteri Codice emtoris Jacobi nomen

men hoc compendio J A B scriptum
fuisse, at librarium credidisse esse initi-
um vocis 'Αβρααμ, & quia deletum esse
J. lapsu temporis, seu mendose additum
judicarit, ideo scripsisse 'Αβρααμ,
quem in errorem facilior fuerit lapsus,
quod revera emerit Abraham sepul-
crum, sed alibi, & ab aliis. Gen. XXIII.
Quin immo ex ipso textu clarum est,
per Aaronem filios quoque Aaronis,
adeoque gregarios Sacerdotes esse
intelligendos; quod enim hoc loco
v. 7. 8. de Aarone dicitur: *Similiter,*
quum accenderit AARON lucernas inter
duas vespervas, adoleat illum, id ipsum.
Exod. XXVII, 21. praecipitur quo-
que filiis Aaronis: *Praecipito filiis Israel,*
ut accipientes afferant ad te oleum Olivae
purum, tusum pro luminari ad accen-
dendum lucernam quotidie in tentorio
conventus, extra illud velum, quod erit
versus ipsum testimonium, aptato illam
AARON & FILII ejus, a vespere usque ad
mane coram Jehovah. Ne vero quis
arbitretur, per filios intelligendos esse
Aaronis successores in Pontificatu, ille
animadvertat, quando in Exodo

& Levitico de AARONE & FILIIS distincte sermo fit, per AARONEM intelligi Pontificem, per FILIOS gregarios Sacerdotes; id enim evidēs ex multis scripturae locis, v. c. Exod. XXVIII. 35. 40. XXIX. 5. 8. Propterea 1. Chron. VI. 49. de Aarone & filiis ejus dicitur, quod sint oblaturi Deo holocausta & suffitus: *Aaron vero & filii ejus adolebunt in altari holocausti & in altari suffitus, praeter omne opus sancti sanctorum, ad expiationem faciendam pro Israele.* 2. Chron. XIII. 10. 11. *Sacerdotes autem ministrantes Iehovae sunt filii Aaronis & Levitae in opere suo, & adolent Iehovae holocausta quolibet mane, & quolibet vesperi, suffitum quoque aromatum.*

§. 3. Ea, quae haecenus de personis adolentibus differuimus, confirman-
tur ex ritu sortiendi de ministerio
templi quotidiano, de quo supra, Cap.
VI. §. 3. quem sortiendi Modum nobis
describit Doctissim⁹ Sheringhamius in
notis ad Ioma c. II. Misn. I. ubi ad haec
verba Misnae המונה אמר להם הצביעו
Praefectus dicebat illis, micate digitis.
Ita commentatur: *Quum plures erant*
com-

competitores , qui altare detergere cupiebant , cursu inter se certabant , si duo cursores in stadio aequales erant , nec his isto modo tolleretur , sorti rem mandabant , tum qui sortibus praefectus erat , sacerdotum corona cinctus , dicebat ipsis: הַצְבִּיעוּ & alteri eorum tiaram detraxit , tum dato numero , qui semper numerum micantium sacerdotum multo superaret , incepit ab eo numerare , cujus tiaram detraxisset , postquam singulorum digitos ordine numerasset , a primo iterum exorsus numerabat , usque dum ad finem numeri pervenisset , & in quem ultima unitas incidisset , is altare detergebat , atque hoc sortitionis genere in omni ministerio utebantur Judaei , quemadmodum ex Maimonide in Tamid. c. IV. Ligtfootus in ministerio templi Hieros. c. IX. sect. 1. demonstrat.

§. 4. Hoc autem modo digitis micabant , quia putabant nefas esse numerare Israellem , quod tum demum licite fiebat , quoties singulis annis dimidius siclus, אֶרְגוֹן illud animarum Israelis solvebatur. Exod. XXX. 10. & seqq. quam legem, quum David a Satana

tana incitatus , in recensione populi neglexisset , atrocissimum in se admisit delictum , quod ei vehementer postmodum dolebat 1. Reg. XXIV. 10. atque ideo contendunt Judaei, interdictum fuisse numerare Israelem, quod numerus filiorum Israel sit sicut arena maris , quae non numeratur: וחיה מספר בני ישראל כחול הים Hos. I. 10. אשר לא ימר ולא יספר : 10. Simili ratione David in lustratione populi innixus , numerum eorum , qui infra vigesimum aetatis annum erant, non recensuit. 1. Chron. XXVII. 23. *Quia dixit Dominus , ut multiplicaret Israelem sicut stellas coelorum.* Huc & referunt Judaei loca 1. Sam. XI. 8. Vbi Saul dicitur populum numerasse בבזק, idest, in *fragmento*, vel lapidis, vel arboris, & 1. Sam. XV. 4. בטללים i. e. *in agnis*, sic Targum : numeravit eos באמרי פסחיים *in agnis paschalibus*. Atque ex hac micandi consuetudine genus forte ludi apud Romanos ortum est, quo repente porrectis digitis , certantium uterque numerum divinabat ; hujus Ci-
cero

cero mentionem facit lib. de Divinat.

II. *Quid enim est Sors? idem propemodum quod micare, quod talos jacere, quod tesseras; & Nemefianus in carmine Bucolico:*

Digitos jactare micantes.

a quo ritu natum illud tritum vetustate Proverbium, quando fides alicujus bonitasque laudatur:

Dignus est, qui cum in tenebris mices.

Proprium itaque, ut in viam redeamus, erat ministerium suffitus *Aaroni & filiis suis*, i. e. Pontifici & gregariis Sacerdotibus, adeo ut, quum Vfia reluctantibus Sacerdotibus suffitum in sancto adoleret, male multatus lepra, tristem sustineret notam 2. Chron. XXVI. 18. 19. & gravius Dei judicium in rebelles seditionis Korachi, qui sibi jus adolendi suffitum arrogabant, memoratur a Mose Num. XVII. 12. & seqq. Hoc enim jus & privilegium Deus concesserat familiae Aaronis, quam honore interioris admissionis ornauerat, ut essent כהנים i. e. juxta genuinam vocis significationem familiarioris accessionis amici, videsis Jes. LXI.

LXI. 10. Hinc reliqui Israelitae in oppositione Sacerdotum dicuntur זרים peregrini. Num. XVIII. 7. Exod. XXI. 33. Qua notione vox זר saepius quoque occurrit in scriptis Judaeorum, v. c. tract. Talm. זבחים c. II. Misn. I. Barten. ad tract. Pefach. c. III. Misn. 6.

CAPUT II.

De Materia Oblationis.

§. I.

Materia oblationis in genere vocatur קטרות סמים Exod. XXX. 7. & expressius declaratur ψ. 35. קח לך סמים נטף ושהלת וחלבנה : *Accipe tibi aromata, guttam & onychem, galbanum aromaticum & thus purum.* Prima memoratarum specierum est נטף à rad. נטף, quod *fluere, destillare* notat; unde quibusdam interpretibus habetur pro *succo* sive *gutta destillante ex myrrha*. Targum נטופה LXX. σακτην reddiderunt, quod est à σαζω *destillo*, itidemque *guttam* notat, de qua Dioscorides cap. LXIV. lib. I. σακτην δὲ καλεῖται,

καλεῖται, προσφατὲς σμυρνῆς τὸ λίπαρον,
 κεκομμενῆς μεθ' ὕδατος ἑλίου ἀποτεθλιμ-
 μεία τε δι' ὄργανα. Ἐυωδῆς τε λίαν καὶ
 πολυτέλης ἐστὶ i. e. *stacte dicitur pinguedo*
recentis myrrhae conspersae cum exigua
aqua & organo expressae; ea est perquam
adorata & pretiosa. Judaei plerique,
 inter quos R. S. Jarchi ad h. l. & Kim-
 chus in lib. Rad. per נטף *guttam*
balsami intelligunt. Sic Maimonides
 in Kele Hammikdash c. II. §. 4.
 נטף שנמור בתורה הוא עצי הקטף
 : שיוצא מהן הצורי: *Neteph, cujus in*
lege fit mentio, sunt arbores balsami ex
quibus defluit opobalsamum; idem con-
firmat Auctor Cesepe Mischneh ad
h. l. Maimonidis, qui אין אלה שרף
 : שרף קטף *nihil per נטף aliud prae-*
ter succum balsami intellectum vult.
Balsamum describit Plinius hist. nat.
l. XII. c. 25. Omnibus odoribus prae-
fertur balsamum, uni terrae judaeae con-
cessum. Properat arbor nasci intra ter-
tium annum fructifera. Folium proxi-
imum rutae, perpetua coma, proceritas
intra bina cubita subsistit. Inciditur vi-
tro, lapide, osseisve cultellis, ferro lae-
 di

di vitalia odit. Succus e plaga manat,
quem opobalsamum vocant, eximiae
suavitatis, sed tenui gutta, ploratu la-
nis parva colligitur in cornua. Patriam
balsami Plinius loc. laud. solam facit Ju-
daeam, verum, si Josepho credimus, ex
Arabia primum adductum est in Ju-
daeam munificentia reginae Austri,
Antiquit. l. VIII. c. 2. εἰκοσι μὲν γὰρ
αὐτῷ ταλάντα ἔδωκε χρυσι. ἀρωμάτων τε
πληθος ἀσυμλογισόν, καὶ λίθον πολυτελή.
λεγούσι δ' ὅτι καὶ τὴν τῆς ὀποβαλσαμῆς ῥίζαν,
ἣν ἐτι νυν ἡ χώρα φέρει, δόσης ταύτης τῆς
γυναικὸς ἔχομεν. Viginti enim auri talen-
ta ei donavit, & aromatum vim magnae
aestimationis, lapillorumque pretiosissi-
morum. Ajunt etiam, quod balsami
plantam, cujus hodieque ferax est nostra
regio, illius reginae munificentiae ferri
acceptam oporteat. Caeterum Judaeae
tractus Hierochuntinus inprimis pro-
pe Engeddiam balsami fuit feracissi-
mus, quare & Hiericho ab odore
nomen habet, observante R. S. Jar-
chi ad 2. Reg. XX. 13. Josephus de
bell. Jud. L. I. c. 5. & Antiquit. Jud. L.
VIII. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐσφρατεύον ἐπ'
αὐτὸν

αὐτον Μωαβιται και Ἀμμωνιται, συμπαρα-
 λαβοντες και Ἀραβων μεγαλην μοιραν, και
 καταστρατευονται προς Ἐγγαδδε πολιν κει-
 μενην προς τη ἀσφαλτιδι λιμνη, τριακοσις
 ἀπεχυσαν σταδισ των Ἱεροσολυμων. γενναται
 δε ἐν αὐτη φοινιξ ὁ καλλιςος και ὀποβαλσαμον.
*Per idem tempus Moabitae & Ammonitae
 cum Arabum auxiliis bellum inferunt & ad
 Engaddam urbem Asphaltitae lacui vici-
 nam, castra metantur, trecentis stadiis a
 Hierosolymis distitam, cujus ager egregia
 palmeta fert & opobalsamum. haecenus Jo-
 seph. c. l. Immo haec balsameta per vi-
 neas Engeddi Cant. I. 14. nonnulli in-
 terpretes significari contendunt. Hie-
 ronymus in locis: Vocatur usque hodie vi-
 cus praegrandis Judaeorum Engeddi, juxta
 mare mortuum, unde & opobalsamum ve-
 nit, quas vineas Engeddi Salomo nuncu-
 pat: Quia enim teste Plinio hist. nat.
 l. XII. c. 25. Balsami arbuscula viti si-
 milior est, recte כרם agrum balsa-
 mo consitum & כרמים vinitores
 illi dicuntur, qui balsama colligunt,
 id quod erudite observat Bochartus
 Hieroz. part. II. l. V. c. 9. p. m. 723.
 cum in finem adlegat Tract. Talm. de
 D Sabba-*

Sabbatho c.2. fol. 26. a. כורמים תני רב. יוסף אלו מלקטין אפרסמון מעין גדי : וְעַד רַמְתָּה : *Vinitores, dixit Rabbi Joseph, illos esse, qui balsamum colligunt ab Engeddi usque Ramatha.*

§. 2. Veruntamen haeret fere animus in interpretanda vocabuli כֹּרֶמִים significatione, quod est ἀπαξ λεγόμενον, & simpliciter *guttam* notat *destillatam*, quae notio aeque guttae myrrhae, quam guttae balsami attribui potest; est enim teste Dioscoride l. I. c. 78. Σμύρνα δακρυον δένδρεα γεννομενα ἐν Ἀραβία. *Myrrha lacrima arboris, quae in Arabia gignitur; & paullo post: Ἡ δὲ τις γαβίρεα λιπαρωτάτη ἐν εὐγείοις καὶ λιπαροῖς τοποῖς γεννωμένη, ἢ καὶ πολλὴν ἀνίησι τὴν σάκτην. Alia Gabirea pinguiissima & pingui solo nascens ea copiosam sudat statēn. Confer Bochart. in Phaleg. l. II. c. 22. idemque tradit Dioscorides, ex myrrha pastillos fieri ad suffitio-nem accommodatissimos: καὶ πιεσμάτα δὲ ἐξ αὐτῶν γίνονται, ἀπο μὲν τῶν λιπαρῶν εὐωδῆ, καὶ λιπαρὰ ἀπο τῶν ξηρῶν ἀλιπὴ καὶ ἄκ εὐωδῆ. hoc est, ex myrrha pastilli fiunt, ex pingui odorati & pingues,*
ex

ex sicca sicci & minus odorati. Erat igitur myrrha suavissimi odoris magnoque in pretio habita apud veteres, qui non tantum eam adhibebant in deliciis cum reliquarum copia narium; sed & magnus erat myrrhae usus in pollinatura veterum, id, quod nos satis docet munificentia Nicodemi, adferentis *mixturam myrrhae & aloes ad libras centum*, Joh. XIX. 39. 40. quae vel pollinaturae Christi destinata erant, vel ut alii malunt, combustionis honorariae. Ad usum myrrhae funeralem spectant quoque illa Martialis Epigramm. X. 97.

*Dum levis arsura struitur Libitina
papyro,*

*Dum myrrham & casiam flebilis
uxor emit.*

Nec non ea, quae legimus apud eundem l. II. Epigr. 12.

*Esse quid hoc dicam, quod olent tua
basia myrrham?*

Locus hic ex ingenio Martialis intelligendus, qui false irridet foetidi oris basia delibuta vnguentis, quae com-

parat cum odore myrrhae exhalantis
ex pollinctura cadaverum , ideo
addit:

Non bene olet , qui bene semper olet

§. 3. Sed , vt in viam redeamus,
non existimaremus , myrrham ad
suffitum sacrum fuisse adhibitam, ni nos
aliquo modo moveret locus Cant. III. 6
מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן
מקטרת מר ולבנת מכל אבקת ריכל!
*Quae est illa adscendens ex deserto, instar
columnae seu palmae fumi suffita , seu
delibuta myrrha & thure prae omni
pulvere pigmentarii; quibus verbis Sa-
lomonem ad suffitum sacrum respice-
re non improbabili admodum con-
jectura nonnulli defendunt interpre-
tes, certe R. S. Jarchi ad suffitum haec
refert, ita enim ille ad verba : מקטרת מר
על שם ענן הקטרת
שהיה מתמר מעל מזבח הפנמי i. e.
propter nubem suffitus , quae instar co-
lumnæ adscendebat desuper altare interi-
us. Nihilominus nulla necessitas nos co-
git haec solum ad suffitum referre, qui
enim*

enim propius hunc locum consideraverit, facile cognoscet, Salomonem his verbis non simpliciter ad ludere ad suffitum aromaticum V. T. sed comparare Ecclesiam ex deserto, seu mundo gentium collectam, & in passionibus firma fide Christo innitentem, columnae fumi adscendenti ex thure holocaustorum, nec non odori myrrhae unguenti sacri: scilicet Ecclesia ejus temporis se sistebat Deo per fidem & caritatem totam inflammata Zelo Spiritus, *in hostiam vivam, sanctam, placentem Deo*, Rom. XII. ψ. 1. אשה ריה נוחה ליי.
Et vberrimam de se spirabat fragrantiam odorum spiritus, cujus odor praeferendus omni pulveri pigmentarii. מכל אבקת ריכל;

§. 4. Altera species suffitus aromatici dicitur שחלת LXX. reddunt ονυχας, Siracides quoque Eccles. XXIV, 21. ονυχας vocat, Onyx vero ungulam notat. Paraphrasis Hierosolymitana שבלא מוריא *Spicam myrrhae* reddidit, locus de mendo suspectus, & forte Paraphrastes scripserat: שבלא דנרדא

Spica nardi, quae docta est conjectura Cl. Bocharti. Maimonides in tractatu de Vasis Sanctuarii c. II. Sect. 4. השחלת היא הצפרן שנותנים אותו בני המדבר *Sehechelet est unguis, quem filii hominum in suffitibus adhibent*: Neque aliter R. Salomo, & Hebraeorum plures alii, qui *unguem* reddunt *aromaticum*. Hanc autem aromatis speciem, nobis, ni fallimur, accurate describit Dioscorides, l. II. c. 8. ὄνυξ ἐστὶ πώμα κογχυλίου, ὁμοιον τῷ τῆς πορφύρας, εὐρισκομενον ἐν τῇ Ἰνδία, ἐν ταῖς νερδοφοροῖς λιμναῖς, διο καὶ ἀρωματίζει, νεμωμενων τῶν κογχυλίων τὴν νερδον. συλλεγεται δε, ἐπειδὴν ὑπο τῶν αὐχμῶν ἀναξηρανθῶσιν αἱ λιμναί. διαφέρει δε, ὁ ἀπὸ τῆς ἐρυθρᾶς κομιζομενος, ὑπολευκος ὢν καὶ λιπαρος, μελας δε ὁ βαβυλωνιος, καὶ μικροτερος, ἀμφοτεροὶ εὐωδεῖς, θυμιωμενοι, κασοριζοντες, πῶς τῇ ὁσμῇ. *Onyx est conchylii operculum, purpurae operculo simile, in India reperitur, in nardiferis paludibus, itaque & odores suavissimos adflat, quoniam conchyliia nardo pascuntur. Colligitur, postquam aestus paludes desiccavit. Praestat subalbus & pinguis, qui e mari rubro adfertur, Babylonius*

niger est minor, ambo sunt boni odoris, cum suffiuntur, castorei odorem aliquem referentes. apud quem fortassis illud idem conchylium dicitur, quod Plinio est pisciculi genus l. XXXII. c. 10. *Invenio apud quosdam ostracium vocari, quod aliqui onychem vocant, hoc suffitum vulvae poenis mire resistere, odorem esse castorei.* Hunc itaque Onychem sapone Carschinae ablutum vino Capparitis macerabant, ut eo fragrantiores spiraret odorem, quemadmodum Judaei in Keritot fol. 78, 1.

§. 5. *Fiebant quoque ex hoc Onychem vasa vnguentaria, ad vnguentum inprimis nardinum servandum accommodatissima, quia, ut ex Dioscoride jam observavimus, conchylia nardo vescebantur, eorum concha nardi odore jam penitus esset imbuta.* Hinc Horatius Od. IV: 12. Vas onychinum nardino vnguento jungit:

*Sed pressum calibus ducere Liberum
Si gestis, juvenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere,*

Nardi parvus Onyx eliciet cadum.

Hujusmodi vas vnguentarium erat forte illud Alabastrum, quo mulier peccatrix Christum inungebat Marc. XIV, 3. ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλαβαστρον μυρου, ναρδου πισικης πολυτελους, καὶ συνετριψασα τὸ ἀλαβαστρον, κατεχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. *Venit mulier habens alabastrum vnguenti nardi pistici preciosi. & confracto alabaastro effudit super caput ejus.* Nec enim praeciñe *Alabastrum*, vel *Alabastrum*, vtrumque dicitur, notat vas vnguentarium a lapide cognominatum, quem Alabastriten vocant, quique *onyx* Plinio dicitur l. XXXVI, 8. sed & in genere notat vas absque λαβῇ, i. e. *ansa*, vel quod ob laevorem difficulter apprehenditur; est enim teste Methodio a dictione λαβεῖν, i. e. *prehendere*, sive λαβῇ, i. e. *ansa* cui si praepōnatur α privativum, fiet ἀλαβαστος, & ab hac voce postea inserto ρ formata dictio ἀλαβαστρον. Sic Epiphanius ad nativam vocis significationem respiciens, σκευος ἡ ἐξ ὑέλου interpretatur, simillime Aetymologici magni auctor, postquam dixisset Alabastrum esse λικυθον λιθινὴν πρὸς μύρον αἰσ-

ἀποθήσειν, vasculum lapideum, in quo de-
ponebant Unguenta, mox addit: σκευος
πῆξ ὑέλου, ἢ μυραθῆκη, vas e vitro, vel
unguenti repositorium, de quo legi po-
test Casaubonus contra Baronium
Exercit. XIV. n. 29.

§. 6. Tertia species suffitus aro-
matici a Mose memorata dicitur
חלבנה Galbanum, vox illa est a חלב
quod pinguedinem notat, est & nomen
loci in Syria, חלבון cuius meminit
Ezechiel Cap. XXVII. 18. בין חלבון
vini Gelbonis, a quo חלבנה dici existi-
mat. Celeb. Coccejus, quum in Sy-
ria teste Dioscoride nascatur, vt adeo
tam חלבון quam חלבנה a חלב pin-
guedine nomen habeat, quare Theo-
doretus locum Ezech. οἶνος λιπαρὸς ἐκ
χαλβων vinum pingue ex Gelbon, reddit &
Bochartus Geograph. L. I. c. 42. con-
jicit, Galbam Imperatorem primum
Sulpitiorum cognomen Galbae tulisse,
quod praepinguis fuerit visus, quem Gal-
bam Galli vocant, Suetonius in Galba
c. III. LXX. Seniores χαλβαὴν ἡδυσμου
reddiderunt, quos sequitur Vulgata
versio, quae habet Galbanum boni odo-
ris.

ris. Sic Syrus interpres חלבניתא
 גלבן Galbanum aromaticum. Judaei
 in Keritot fol. 6, 2. Galbanum aroma-
 tis speciem esse contendunt, sive potius
 resinam, quae odoramentis suavis im-
 misceatur, ad indicium, malos esse inter
 bonos tolerandos. Judaei Germani male
 confundunt Galbanum cum Asa foc-
 tida, quae teterrimi est odoris, & non
 parum ratione virium & odoris a Gal-
 bano differt. Dioscoridem idcirco de
 Galbani patria & natura differentem
 audire juvabit, L. III. c. 88. Χαλβα η
 εσως εστιν ναρθηκος εν Συρια γεννομενου, ην
 ενιοι μετοπιον καλουσιν. εστι δε αυτης αριστη.
 λιβανωειδης, χονδρωδης, καθαρευ, λιπαρευ,
 αξυλος reliqua. Galbanum nascentis in
 Syria ferulae, quam metopium aliqui
 vocant, liquor est; probatissimum quod
 thuri maxime simile est, grumosum, pu-
 rum, pingue, minimeque lignosum. Et
 paulo post: αντιπαχει δε και τοξικω, συν
 οξει και σμυρνη ποθεισα, adversatur toxi-
 co cum vino et myrrha potum. Ea-
 dem fere tradit Plinius Hist. natur.
 I. XII. c. 25. & I. XXIV. c. 5. qui inter
 alia serpentes nidore Galbani fugari
 con-

contendit, idemque Venenis adver-
fari, maxime toxicis: Sic Virgilius
Georg. l. III.

*Disce & odoratam stabulis accendere
Cedrum*

*Galbanoque agitare graveis nidore
chelidros,*

*Saepe sub immotis praeseptibus aut ma-
la tactu*

*Vipera delituit, coelumque exterrita
fugit.*

§. 7. Haec, nisi fallor, Galbani na-
turam satis declarant, verum vix cre-
dibile nobis videtur, Deum inter reli-
qua gratissimi odoris aromata Gal-
banum graveolentis odoris ad suffi-
tum sacrum adhiberi voluisse, sed vox
חלבנה hic videtur latius patere, & vi
vocis *aroma* aliquod pingue designare,
grati tamen odoris, id quod satis nos
docet sacer textus, qui חלבנה סמים
vocat, i. e. *Galbanum aromaticum*, seu
aromaticum; est enim heic חלבנה in re-
gimine positum & חלבנה in para-
gogicum, ad intensiorem significa-
tionis adhibitum, nec huic lectioni ob-
stat

stat accentus sakephkaton, qui jam in plerisque nostris codicibus legitur, quique non est semper distinctivus, V. C. Jos. III. 11. הנה ארון הברית. *Ecce arca foederis Domini totius terrae*, atque hanc nostram conjecturam juvat lectio LXX. seniorum, qui חלבנה סמים reddunt χαλβανην ἡδυσμου, illi enim eodem modo legisse videntur, sic quoque Syrus interpres, vid. §. antec. quid? quod ipsi Judaei per חלבנה non proprie dictum, quod jam descripsimus, Galbanum intelligunt, audiendus enim hanc in rem Dauid Kimchi in libro radicum. סם שיריחו רע והוא שרף אילן הנמצא בערי יון והוא דבש שחור ובערבי מיעה *Aroma est, cujus odor est malus, & est succus arboris, quae invenitur in urbibus Graeciae, & est, ut mel nigrum, & in Arabia dicitur Miah.* Eadem habet Maimonides kele hamitasch c. 11. Jam autem מיעה Arabibus *styracem* notat, estque a radice Arab. מאע *fluxit*, & *liquata est pinguedo*, quae notio generatim, si ad originem vocis attendas, optime convenit

nit cum לבנה quod ideo restrin-
gitur per sequentem vocem דמס
Est autem Στυραξ δακρυον δένδρεα τινος
ὁμοιᾷ κιδωνίῳ. διαφέρει δὲ αὐτῶν ὁ ξανθὸς
καὶ λιπαρὸς. ῥητινωδὴς θρομβὴς ἔχων ὑπολευ-
κός. ἐπὶ διαμεκῶν τῇ εὐωδίᾳ ὥς ὅτι πλείους.
*Styrax est lacrima arboris cotoneo malo
similis, bonitate in eo excellit, qui
ruffus, pinguis, resinosus & albicanti-
bus grumis est, quique odoris sui boni-
tatem diu servat. Et paullo post:
Καίεται δὲ καὶ θαλάττῃ ὡς λιβανός.
Crematur autem & incenditur instar
thuris, teste Dioscoride L. I. c. 70. &
Plinius de styrace differens, styrax,
inquit, laudatur post supra dicta ex Pi-
sidia, Sidone, Cyp̄ro, Cilicia, Creta
minime. Ex Am̄ano Syriae medicis,
sed unguentariis magis. Colos in qua-
cumque natione praefertur, ruffus, &
pinguiter lentus: deterior furfurosus, &
cano situ obductus. hist. nat. l. XII.
c. 25.*

§. 8. Ultima species suffitus aroma-
tici est לבנה זכה thus purum LXX.
λιβανὸν διαφανή thus pellucidum reddunt,
לבנה dicitur a לבן albescere, quod al-

albedinem & candorem in ipso thure arguit; puriora enim & candidiora majori sunt habita in pretio, ideo Moses addit *תור* *purum*, quo certa thuris species designatur, quae vel illa est, quam Plinius Hist. N. l. XII. c. 14. describit: quod autumno legatur ex aestivo partu, idque *thus purissimum*, *candidumque esse*, atque *Carpheotum* dictum tradit, *ob ariditatem* scilicet & *levitatem*; Graecis enim *καρφη* *foenum leve & aridum* notat, quam thuris speciem distinguit ab altera, quae vere legatur, quaeque *Dathiatum* vocetur *ἀπο της δαδος και του θειου*, *quod incensum taedam ac sulphur oleat*, vt Dalechampsius existimat, vel forte haec a Mose indigitatur thuris species, quam nobis exhibet Dioscorides l. I, c. 72. de thure differens: *πρωτευει δε ο ἄρρην καλουμενος σαγονιας, σρογγυλος φυσικως, ἐστι δε τοιουτος ἄτομος, λευκος δε και θλασθεις ἐνδοθεν λιπαρος, ἐπιθυμιασθεις τε ταχεως ἐκκαιομενος. Primum bonitatis honorem masculum habet, quod stagoniam quasi stillicidare vocant, nativa guttae rotunditate, nullas quod huiusmodi est, habet sectiones. candido praeterea colore, fractum-*
que

*que intus pingue est, & incensum quam-
primum ardet. Naturam thuris Plinius
Lib. XII. tradens, esse succum arboris,
cujus cortex Lauri esse constet, de reliqua
autem arboris facie auctores variare,
atque alios folio piri, minore duntaxat
& herbidi coloris prodidere, alios lentisco
similem subrutilo folio, quosdam there-
binthum esse asserit. Thuris adhaec
vindemiam describit Plinius l. c.
Prior atque naturalis, inquit, est circum-
canis ortum flagrantissimo aestu, inciden-
tibus, quam maxime videatur, esse prae-
gnans, tenuissimusque tendi cortex. La-
xatur hic plaga, non adimitur, inde pro-
silit spuma pinguis. Haec concreta den-
satur, ubi loci natura poscat, tegete pal-
mea excipiente, aliubi area circumparvita.
Purius illo modo, sed hoc ponderosius.
Quod in arbore haesit, ferro depectitur,
ideo corticosum cet. Thuris natales
quod attinet, eos Arabiae tribuunt
facri profanique scriptores Esai LX, 6.
illi omnes e Saba venient; aurum & thus
adferent. Jer. VI, 20. quorsum mihi
thus de Saba veniens, & calamus suave-
olens de terra longinqua? Dioscorides
l. I.*

l. I. c. 82. λιβανος γενναται μεν εν 'Αραβια
 τη λιβανοφορω καλουμενη Thus nascitur in
 Arabia, quae ob id thurifera dicta est,
 & Plinius hist. N. L. XII. c. 14. Thu-
 ra praeter Arabiam nullis, ac ne Arabiae
 quidem universae, in medio ejus fere sunt
 Atramitae pago Sabaeorum capite regni
 Sabota in monte excelsō, a quo octoman-
 sionibus distat regio eorum thurifera, Sa-
 ba adpellatur, quod significare Graeci my-
 sterium dicunt. & paullo post. Nec
 praeterea Arabum alii thuris arborem
 vident, ac ne horum quidem omnes, fe-
 runtque M M M. non amplius esse fami-
 liarum, quae jus per successionem id sibi
 vindicent, sacros vocari ob id, nec ullo con-
 gressu feminarum funerumque, cum in-
 cidant, eas arbores aut metant, pollui,
 atque ita religione merces augeri. In
 hac descriptione patriæ thuris notan-
 dum, quod Plinius eam locet inter Sa-
 baeorum pago Atramitas, quae Ptol-
 maeo Adramitae & alias חצרמות
 vocantur, quum tamen ex Mose aeque
 ac profanis scriptoribus constet שבא
 & חצרמות seu Adramitas diversos esse
 populos, sed ꝑ. ex Cl. Bocharto: Sa-
 baeo-

baeorum nomen sumtum latius ad vicinos populos extendi. Ideo dicit Plinius: *In medio ejus Arabiae sunt Atramitae pagus Sabaeorum capite regni Sabota*, & post pauca interjecta. *Attingunt & Minaei pagus alius, Sabaeorum scilicet. Sabam autem regionem thuriferam, Graecis mysterium* significare monet, quia thure, quod in ea regione nascebatur, Deos placabant, id quod Servius ad ea Virg. Aen. L. I. observat, ubi Poëta de veneris sacris in Papho Cypri civitate loquitur:

*Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque
revisit*

*Laeta suas, ubi templum illi, centum-
que Sabaeo*

*Thure calent arae, sertisque recenti-
bus halant.*

Ad quae servius: *Sabaei, apud quos thus nascitur, dicti ἀπο τοῦ σεβεδαι i.e. venerari, quod Dii eorum thure venerentur.*

Eadem habet ad illa Georg. I.

*India mittit ebur , molles sua thura
Sabaei,*

§. 9. Hae itaque species ad suffi-
tum sacrum adhibendae erant בר בבר
Exod. XXX. 34. i. e. *aequalis ponderis,*
quemadmodum LXX. *ισος ισω εἶσαι,*
quosque sequitur versio vulgata :
aequalis ponderis erunt omnia ; ita On-
kelos: מתקלב מתקל יהא *pondus sicut*
pondus erit ; cui consonant ea, quae
habet Raschi ad hunc locum : אלו
הארבעה הנזכרים כאן יהיו שווים
משקל במשקל כמשקלו של זה כך
משקלו של זה וכן שנינו הצרי והצפורן
והחלבנה והלבנה משקל שבעים שבעים
מנה: *Istae quatuor species, quorum hic*
fit mentio, erunt aequalis ponderis ; si-
cut enim pondus hujus, sic & pondus
erit alterius, & sic discimus balsami,
Onychis, Galbani, & thuris uniuscujus-
que pondus fuisse LXX. librarum.

§. 10. Quemadmodum autem sa-
crificia & ferta, vt & thura panum
propositionis sale conspergebantur,
Lev. II. 13. Maim. Tmid. c. IV. §. 10.
והלבנה טענה מלח כשאר הקרבנ'
Et thus quoque ut caetera sacrificia
sal

sal requirebat, sic & his aromatis
 suffitus sal addi iussit legislator Exod.
 XXX. 35. ועשית אתה קטרת רקח
 Et facies מעשה רקח ממלח טהור קדש
*facies ex eo suffitum pigmentum opus
 pigmentarii, SALITVM, purum,
 sanctum.* Nonnulli interpretes red-
 diderunt ממלח per *mixtum*, sed ma-
 le; praeterquam enim, quod nativa
 vocis saliendi significatio hic com-
 mode locum habere possit, Spiritus
 S. tautologiae accusaretur; jam enim
 dixerat: רקח מעשה רקח *pigmentum
 opus pigmentarii*, sive *opus mixturae
 aromaticae erit.* Ita Aben Esra ad h. l.
 ועשית ממלח טעם ממולח הוא מלח
 סדמית ויש אמרים שחוק מאד או
 Et facies salitum, מזורת ארץ מלחה:
*sensus est, sal sodomiticum, & aliqui in-
 terpretantur, valde contusum, aut ex-
 plicari debet ex loco Jer. XVII. 16. de
 terra salsuginosa, quae confirmat
 Ligtfootus Cent. Chorograph.
 Matth. praemissa: c. II. ex Maim.
 Kele Hammikd. c. II. simile fere mo-
 do gentiles κακοζηλία quadam sine sale
 nullum sacrificium ratum habebant,*
 E 2 quippe

quippe absque mola falsa nulla inter eos sacra fiebant : Testantur id profani Scriptores passim , inter alios Ovid. in fastis :

*Ante Diis homines quod conciliare va-
leret*

*Far erat , & puri lucida mica
salis.*

Huc refer illa Virg. Aen. 2.

*Iamque dies infanda aderat mihi sacra
parari*

*Et salsae fruges , & circum tempora
vittae.*

Vbi servius : Sal & far , quod dicitur mola falsa , qua & frons victimae & foci adspergebantur & cultri. Vnde immolata dicta est hostia , immolari enim auctore eodem servio proprie dicuntur victimae , quum accipiunt molam falsam. Quem Deus colendi ritum a Numa demum institutum refert Plinius hist. N. l. XVIII. 2. Numa instituit Deos fruge colere , & mola falsa supplicare.

CAP. III.

*Anquiritur, quid de reliquis
septem Aromatis additi-
tiis judicandum.*

§. I.

ATque haec quidem illa fuere aro-
mata, quae Deus in suffitum sa-
crum adhiberi Mosi jusserat, quibus
Judaei praeter Dei voluntatem plures
addidere aromatum species מור קציעה
שבולת נדר כרכום קושט הקלופה
: Myrrham scilicet, Casiam,
spicam nardi, crocum, costum, calamum
Odoratum & cinamomum. Kerithot.
c. I. fol. 78. 1. Maim. כלי המקדש
c. 2. reliqua quoque aromata Mosi
in monte Sinai esse tradita asserit.
Quolibet anno, inquit, suffimentum pa-
rabatur, namque illud parandi praece-
ptum exstat Exod. XXX, 34. sume aro-
mata. cet. Lex quatuor nonnisi aromata,
stacten, Onychem, Galbanum & thus pu-
rum nominatim exprimit, reliqua vero
aromata Mosi in monte Sinai tradita fuere

numero. Aromata Mosi data in monte Sinai XI. quae justo pondere usurpabantur. His sine pondere superaddebatur sal sodomiticum, succinum Jordanis, & herbae genus, quod fumum recta adscendere fecit. Hanc certi solum viri noverant, atque alii ab aliis traditione acceperant. Pondus XI. illorum aromatum, quod attinet, hoc est: De unaquaque specie sequentium Stacte, Onyche, Galbano & thure pondus LXX. minarum sumebatur; Mina autem C. denariorum erat; sed de myrrha, casia, spica nardi, croco de unoquoque pondus XVI. minarum. De costo autem XII. de cinamomo IX. de cortice odorato trium minarum pondus. Memorata haec junctim pondus CCCLXVIII. minarum faciunt. Omnia, quam fieri poterat, minutissime contundebantur. Addebatur quarta pars cavi de sale sodomitico, succino Jordanis, & herbae illius, quae fumum recta elevat parum. Quolibet autem die Mina in ara aurea adolebatur, scilicet minae CCCLXV. respondent diebus anni solaris. Tres minae, quae residue sunt sub vespera diei expiationis, licet jam minutim contusae fuerint, multo tenuius con-

contunduntur, unde pugilli ad suffiendum die expiationis replentur, quod vero reliquum, licitum est, quemadmodum diximus tractatu de siclis.

§. 2. Verum quamvis non diffitemur, Deum nonnullas legis caerimoniales circumstantias, etsi a Mose non ita explicate traditae sint, singulari sua providentia per prophetas, aliosque publicos Ecclesiae Judaicae Doctores ita esse moderatum, ut, ad quem omnia collineabant, Jesum Christum ejusque per passiones nobis adquisita bona quam exactissime repraesentarent, adeo, ut nos, qui natura gentes sumus, & in republica Israelis hospites, plurima ignorare cogamur, nisi a Judaeis ipsis minimas circumstantias fuerimus edocti: quemadmodum graviter suo modo differit Celeb. Rhenferdus, Praeceptor noster venerandus, ὁ ὡς ἐν αἰγίοις in compar. expiat. Anniv. P. M. in V. T. cum expiat. J. Christi: Nilominus difficulter credimus, Deum reliqua septem a Judaeis memorata aromata, quorum in Mose nec vola, nec vestigium occurrit, ad suffitum

sacrum adhiberi voluisse; quum enim Deus omnem materiam sacrificiorum, oblationum, munerum, rerumque sacrarum per Moſen expreſſa lege designavit, procul dubio haec ſeptem aromata, ſi ad ſacrum ſuffitus uſum adhiberi voluiſſet, aeque ac reliquarum rerum ſacrarum materiam & ſacri unguenti ſpecies Exod. XXX, 25. diſtincte in lege enumeraret, inprimis, quum ſub graviffima excidii poena ꝑ. 37. 38. ſimilem ſuffitum fieri interdixit. Deinde voluit Deus ſibi adoleri ſuffitum *purum & ſanctum* Exod. XXX, 35. nihil ergo heterogenei, adeoque neque ſeptem illas aromatum ſpecies ſuffitui immiſceri. Porro arceri ab ara aurea juſſit Deus *omnem ſuffitum peregrinum* Exod. XXX, 9. Jam autem omnis ille ſuffitus eſt peregrinus, de quo nihil commemorat ſcriptura; ſic enim vel ipſe Judaeus Bechai in legem hunc locum exponit:
לא תעלה עליו קטרת זרה הזהיר
הכתוב שלא יעלו על המזבח קטרת
הסמים אחרים כי אם מאותם שיפרוש
Non offeres ſuffitum pere-
gri-

grinum; monet scriptura, non esse adolendum in altari suffitum ex aliis aromatibus, praeterquam ex iis, quae exponit scriptura. Ad haec, si praeter has quatuor expressa lege designatas aromatum species septem alias Deus addi suffitui voluisset, aequali singulae pondere debuissent usurpari vi legis Exod. XXX, 34. Sed inaequali reliquae septem teste Maimonide, vt supra §. anteced. sunt additae, ergo suffitus aromatum, quem venditant Judaei, non est factus ex praescripto voluntatis Divinae, sed invisa Deo ἐθελοθρησκεῖν. Et tandem omnia illa, quae ex textu sacro adferunt ad defendendam suam traditionem sublestae admodum sunt fidei; vt enim septem illas aromatum species ex textu sacro eliciant, hoc pacto instituunt: quando, inquiunt, Deus Mosi Exod. XXX, 34. praecipit קַבֵּץ סַמִּים וְאֵי אֶתְנֵן לְךָ *Accipe tibi aromata, staten, Onychen, & Galbanum, Aromata, & thus purum*, hic quia bis repetitur סַמִּים, nec exprimitur, quae & quot Aromata, inde sequi volunt, per prius ad minimum intelligi debere duas

E 5

spe-

species, postea exprimi tres, *Staeten*, *Onychen*, et *Galbanum*, rursus repeti כמים indefinite, quo innui contendunt tot addenda esse, quot priori membro erant indicata aromata, quinque scilicet, quae addendo prioribus faciant decem, his nunc adjiciunt *thus purum* in lege memoratum, & sic summam inde eliciunt XI. Aromatum. Qualia vero sint adhibenda, id contendunt per Kabalam Judaeis esse traditum, nempe praeter *Opobalsamum*, *Onychen*, *Galbanum* et *thus purum*, *myrrham* quoque, *casiam*, *spicam nardi*, *crocum*, *costum*, *calamum odoratum* et *cinnamonum*: Haec habet R. S. Jarchi ad Exod. XXX. ex Talm. Babyl. Gem. Kerithot. c. I.

§. 3. Sed vero, quis est adeo bardus & blennus, qui non animadvorat, hanc expositionem verborum Mosis absurdam esse & portentosam; quando enim dicitur: קה לך כמים נטה ושחלת וחלבנה כמים ולבנה זכרה: *Accipe tibi Aromata Staeten, Onychen, Galbanum, AROMATA & thus purum.*
Pri-

Primum סמים generale est , cuius specialia sequuntur , quemadmodum supra §. 23. קח לך בשמים וגו' *Accipe tibi aromata Myrrham , Cinamomum & calamum odoratum , & parabis ex illo oleum unctionis sacrae.* Secundo autem loco , quando Moses repetit vocabulum סמים *Aromata* , vel intelligit illa iam memorata , vt sensus sit: *Accipe tibi Aromata , Opobalsamum , Onychen , Galbanum , haec inquam aromata et thus purum.* Sic habet textus Samaritanus: *Staeten, Onychen & Galbanum , Odorifera* , vel סמים , quod nobis plane videtur , conf. §. 7. c. II. est vox recta , a priori regente חלבנה , vt vel חלבנת legendum sit , vel ח in חלבנה considerandum tanquam paragogicum ; adeo , vt חלבן absolute positum galbanum notet ; atque tunc verba textus hunc commodum fundunt sensum : *Accipe tibi Aromata , Staeten , Onychen , Galbanum aromaticum , seu aromaticum , et thus purum.* Et sic reddiderunt haec verba LXX. Seniores χαλβανην ἡδυσμου , & Syrus חלבניתא בסמא *Galbanum Aromaticum.*

§. 4. Sed operae pretium erit reliqua lustrare argumenta, quae *ἐξ ἐναντίας* adferre solent ad probandum, plura his quatuor in lege memoratis aromatis suffitum sacrum constituisse, & primo heic se nobis offert locus Jes. XLIII. 23. 24. *Non adduxisti mihi pecus holocaustorum tuorum, & victimis tuis non glorificasti me, non servire feci te in oblatione, non emisti mihi argento קנה calamum odoratum.* & Jer. VI. 20. *Quo mihi thus quod ex Saba venit, וקנה הטוב & calamus bonus e terra longinqua, holocausta vestra non sunt accepta.* Veruntamen, quando Propheta de calamo odorato loquitur, non respicit ad suffitum, sed ad calamum odoratum vnguenti sacri, Exod. XXX. 23. quo sacerdotes, prophetae, & tabernaculum ejusque vasa vngebantur. His enim verbis testatum faciebat Deus, sibi cultum caerimonialem, qui ad tempora solum *διορθωσις* erat datus Hebr. IX. 10. adeoque ipsum tabernaculum & vasa sacra, odore calami odorati delibuta omniaque sacri-

sacrificia per se non esse grata , nisi fide respiciatur ad ea , quae spiritus per ea ἐδηλωσε, Christum nempe & Ecclesiam, verumque Christi sacrificium , nec non dona spiritus , quae absque mensura in eum collata, cuius vñctionis fideles sint futuri participes. Haec enim , nisi oculis fidei attendantur in cultu caerimoniali , non alio illum haberi loco, quam cultum idolorum , quemadmodum DEus per Amosum testatur c. V. 25. *An sacrificia & munus obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domus Israel ? Immo portastis tabernaculum Molechi & Chiun imaginem vestram , sidus Dei vestri , quae repetit Stephanus ex Versione LXX virali Act. VII. 42.*

§. 5. Non satis autem mirari possumus a nonnullis in causae suae praesidium allegari Siracidem , qui, quum loquatur de myrrha , cinamomo , & massa aromatum , suffitum V. T. illum intelligere autumant c. XXIV. 15. ὡς κινάμωμον καὶ ὡς πάλλαθος ἀρωμάτων δέδωκα ὄσμην , καὶ ὡς σμύρνα

σμυρνα ἐκλεκτῇ διδοκα εὐοδία. ὡς χαλ-
 βανῇ, καὶ ὄνυξ καὶ σακτῇ, καὶ ὡς λιβα-
 νου ἀτμῖς ἐν σκηνῇ. *Sicut cinamomum &*
instar massae aromaticum dedi odorem, &
quasi myrrha electa dedi fragrantiam bo-
nam sicut Galbanum & Onyx, & balsa-
rum & vapor thuris in tabernaculo.
 Vt enim nihil dicam de auctoritate
 Siracidis, quae tanta non est, ut plenam
 ei adhibeamus fidem; quo argumen-
 to evincent, auctorem in primo mem-
 bro loqui de suffitu? quis enim paullo
 sagacior non animadvertit, de duplici
 genere odoramenti auctorem loqui,
de cinamomo, myrrha electa, & massa
aromaticum; deinde galbano onyche, sta-
ete & vapore thuris, ubi, si ad odora-
 menta V. T. respicit, procul dubio per
 priora intelligit illos vnguenti sacri
 odores, per reliqua suffitus aromatici,
 cujus species in lege memoratas heic
 ordine recenset.

§. 6. Et tandem Josephum alle-
 gant, qui aperte fatetur plura aro-
 mata ad suffitum sacrum fuisse adhi-
 bita, quam a Mose sint designata; ille
 enim l. VI. de bello Jud. c. 18. Gr.
 c. VI.

c. VI. Lat. describendo Hierosolymam
 & templum cum vasis, haec inter alia
 refert: Το δὲ θυμιατήριον δια τῶν τρεῖς καὶ
 δεκά θυμιαμάτων, οἷς ἐκ θαλάσσης ἀνε-
 πιμπλατο τῆς τ' αἰοικητοῦ καὶ οἰκουμένης, ἐση-
 μαινεν, ὅτι τοῦ Θεοῦ πάντα καὶ τῷ Θεῷ.
 i. e. interprete Gelenio, *Thuribulum*
autem per tredecim odores, quibus reple-
batur ex mari, & inhospito, & inhabi-
tabili (potius redde habitabili); desi-
gnabat omnia Dei esse, Deoque servire.
 & iterum l. VII. de bell. Jud. cap. μα.
 Gr. XV. Lat. quum narrasset, quosdam
 ad Titum superiore vrbis parte capta
 confugisse, inter quos fuerit sacerdos
 filius Thebuthi, qui Caesari sacra
 quaedam donaria tradiderit, haec
 subjicit: συληφθεῖς δὲ καὶ ὁ γαζοφυλάξ
 τοῦ ἱεροῦ Φινεας ἔνομα, τοὺς δὲ χιτῶνας,
 καὶ τὰς ζῶνας ἐπέδειξε τῶν ἱερέων, πορφυ-
 ραν τε πολλὴν καὶ Κοκκον, αἱ πρὸς χρεῖας
 ἀπέκειτο τοῦ καταπετασματος, συν οἷς κι-
 ναμῶμον τε πολὺ καὶ κάσσιαν, καὶ πλεῖθος
 ἑτέρων ἀρωμάτων αἱ συμμίσγοντες ἐθυμίων ὁση-
 μησαι τῷ Θεῷ. i. e. Gelen. interpr.
Quin etiam custos sacrae pecuniae com-
prehensus, Phineas nomine, vestes & cin-
gula sacerdotum ostendit, multamque
 pur-

purpuram & coccum, quae ad usum reposita catapetasmatis servabantur. cum quibus aliquantum (multum) cinnamomi erat, casiae pigmentorumque aliorum multitudo, quibus commixtis Deo in singulos dies adolebant. Quae Josephi loca, fateor, probant plura a Judaeis addita fuisse aromata suffitui sacro, quo Deo in singulos dies ultimis scilicet reipubl. temporibus Judaicae, de quibus loquitur, adoleverint, videturque Josephus, quum tredecim odores commemorat, illa inter aromata recensere, quae a Judaeis alias inter addititia seu מוספין numerantur: קפה : אמברם הירדן ומעלה עשן : Iordanis & herbam, quae vim habuerit elevandi fumum. Sed vero, quo pacto ex his locis probabunt, haec a Judaeis addita esse ex praescripto voluntatis Divinae atque hunc fuisse perpetuum ritum adolendi stante republica Judaica; neque enim nos diffitemur, sub templo secundo, in primis posterioribus reipublicae Judaicae temporibus, quando pleraque in cultu divino vergebant in deterius, multas esse additas caeri-

caerimonias, cultui divino injurias. Quis enim nescit, corruptum illum Ecclesiae Judaicae iisdem temporibus statum? quum vel ipsi proceres maxima laborabant rerum divinarum ac caerimoniarum religionis ignorantia, tum enim ex male intellectis scripturae locis & haec forte invaluit traditio, plura esse addenda suffitui sacro aromata, quam per Mosén expressa lege sint designata.

§. 7. Quod autem proceres rei publicae Judaicae, immo ipsi Hebraeorum Pontifices illis temporibus ignari fuerint legum Divinarum aeque, ac rituum religionis Judaicae, id evincunt quam clarissime ea, quae Talmudici in codice Joma de Pontifice tradunt. c. I. §. 3. narrant, saepe Pontificem imperitum & indoctum septem diebus ante X. diem Tisri in conclavi Parhedrorum, demum didicisse ritus diei expiationis: מסרו לו זקנים מזקני בית דין וקורין לפניו בסדר היום ואמרו לו אישי כהן גדול קרא אתה בפך שמא שכחת או שמא Tradebant ei Seniores ex

Senioribus Synedrii M. & legebant coram eo lectionem, diei illius, & dicebant illi; Domine Sacerdos M. tute legas ipse ore tuo, forte oblitus es, aut forte non didicisti: ad quae Sheringhamius hoc adnotat: Verba haec certe nonnullis portentosa videantur, quid enim? Sacerdotem M. ne legere quidem potuisse? Siccine ei aut torpuisse ingenium, aut defecisse memoriam? Sane ita erat, sub temporibus templi secundi, bonis ad sacerdotium clausus obstructusque aditus erat: qui autem regi sanguine conjuncti erant, aut apud quem gratiosi, tamen si ex faece populi essent, ad dignitatem illam anhelabant, quibus aliquando tam enorme ingenium erat, ut literas nescirent; sic Maimonides ad praesentem Mischnam: & Misna VI. ejusdem capitis haec habent Talmudici de Sacerdote: אם היה חכם דורש ואם לאו תלמיד חכמים דורשין לפניו אם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו: Si sapiens erat, exponebat (textum sacrum scilicet) si non, discipuli sapientum exponebant

bant coram eo , si legendi peritus erat, legebat , si non , legebant coram eo. Josephus pariter testatur , Pontificatus dignitatem vltimis temporibus adeo fuisse prostitutam, vt non modo adolescentes sedecim aut septendecim annorum , cuius aetatis fuit Aristobulus frater Mariamnes conjugis Herodis regis , contra Dei legem ad summam Pontificatus dignitatem fuerint admoti l. XV. Antiquit. c. 3. sed & aliquando contigisse , postquam Zelotae instituissent Pontificem per sortem eligere , vt Phanum quemdam filium Samuelis
ἀνδρα οὐ μόνον ἀνάξιον ἀρχιερεα , ἀλλ' οὐδ' ἐπισταμενον σαφους, τι ποτε ἦν ἀρχιεροσυνη δι' ἀγροικίαν, hominem non tantum Pontificatu indignum , sed quid esset Pontificatus , propter rusticitatem penitus nescientem , hac persona ornauerint. Joseph. de bell. Jud. l. IV. cap. 13. Gr. c. V. Lat.

§. 8. Ex quo corrupto Ecclesiae Iudaicae statu non difficulter iudicamus de administratione cultus caerimonialis ; quis enim paullo exercita-

tior in ritibus Hebraeorum ignorat, multa a Judaeis contra Dei voluntatem legi esse afficta? adeo ut, si unquam verum sit illud Phaedri; *Periculosum est credere, & non credere*, certe in lectione Talmudicarum traditionum illud apprime locum habeat; longum esset omnes Judaeorum in ritualibus errores, qui successu temporis in Ecclesiam Judaicam irruerunt, recensere, unum, qui nobis occasione prioris loci Talmudici ex Joma in memoriam revocatur, indicabimus. Tradunt Judaeorum magistri in Joma c. VI. Misn. 3. Hircum emissarium in anniversaria expiatione X. die Tifri eductum esse per hominem gentilem, ita enim habet traditio:

מסרו למי שהיה מוליכו הכל כשרים
להוליכו אלא שעשו הכהנים גדולים
קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו:
Tradebant eum ei, qui ducturus erat:
Omnes legitimi erant ad ducendum; sed
quod faciebant sacerdotes magni, ratum
erat, nec permittebant, ut Israelita eum
duceret. Quaeso conferamus cum hac
traditione locum Lev. XVI. & in illa
repe-

reperiemus evidentia *ποδείξας* argumen-
 ta; Versu enim 21. jubet legislator
 : ושלח ביד איש עתי המדבר : *& di-*
mittet eum per manum sive ministerium
Viri opportuni in desertum, & postmo-
 dum *ψ. 26.* additur. והמשלח את
 השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את
 בשור במים ואחרי כן יבא אל המחנה :
Qui autem dimisit hircum illum Aza-
Zel abluet Vestimenta sua, & lavabit car-
nem suam aqua, & postea redibit ad ca-
stra. Jam vero, praeterquam, quod
 denominatio viri עתי *opportuni.*
 i. e. qui Sacerdoti M. praesto, &
 ad manus in templo erat, satis in-
 dicat, eundem non fuisse genti-
 lem, vtpote cum quo Pontifici, qui
 maxime in sanctissimo illo ministe-
 rio ab omni impuritate sibi cavere de-
 bebat, nullum intercedebat commer-
 cium, illud quoque praeceptum *de ab-*
lutione carnis & reditu ad castra eviden-
 ter docet, hominem illum, cui id mu-
 neris demandari debebat, non fuisse
 alienigenam: Quid enim, an vnquam
 gentiles hac lege caerimoniali bapti-
 smi, seu ablutionis carnis tenebantur?

nequaquam putem : quid ? quod castra illa , ad quae redire homo ille debebat,procul dubio erant *מחנה שכינה* *castra Domini & Divinae majestatis* , i. e. templum templique atria, ex quo hircus eductus ; quis autem ignorat, leges Judaeorum sub gravissima exterminii poena gentiles arcuisse ab interiori templi & atrii aditu ? quod Josephus vel sub ipso templo secundo observatum fuisse testatur, de bell. Jud. l. VI. c. 14. Gr. 6. Lat. & Antiquit. Jud. L. XV. c. 14. qui ad frontem templi, quod secundum vocat , i. e. in fronte atriorum , post septum illud gentium, columnis inscriptum tum Graecis, tum Latinis asserit : *μη δειν ἄλλοφυλον ἐντος του ἁγίου παρειναι alienigenam seu gentilem in locum sanctum transire non debere*, etiam *θανατικῆς ἀπελουμένης της ζημίας*, *sub interminatione poenae capitis* Ne vero quis arbitretur , haec frustra haecenus a nobis disputari, confidenter asserimus , sub hoc ritu educendi hircum per virum opportunum, *qui vestes corpusque lavare debebat , priusquam in castra rediret*, hoc latere mysterium :
Sci-

Scilicet *Vir ille opportunus*, quem notabat? nisi Judaeos; quibus opportunissimum videbatur, tum extrema tentare, quum fatente Christo *hora hostium esset & potestas tenebrarum* Luc. XXII, 53. qui tum demum id, quod *manus & consilium Dei definiverat* in Christo adimplebant, *manibus sceleratis eundem cruci adfigendo*. Act. IV, 18. XI. 22. 23. quique, etsi Dei consilium exsequerentur, maxima tamen impuritate contracta gravissimo sese adstrinxerunt sceleri; illi ipsi nihilominus, quod spiritus per reditum ad castra & ablu-tionem carnis ἐδηλώσε post seriam ponitentiam & fidem in eundem Christum ac baptismum, qui vtriusque Symbolum Act. III. 13. 14. 15. 19. *ad Castra Domini* ad Ecclesiam Dei & πανήγυριν illam coelestem erant deducendi *intueri eum, quem transfixerint*.

Zach. XII, 10. Joh.

XIX, 37.

CAP. IV.

De tempore incensi suffitus.

§. 1.

HActenus materiam oblationis, sequimur jam propositi ordinem & inquirimus in tempus incensi suffitus, quod Moyses primo generalius, dein specialius describit, de priori sacer textus Exod. XXX, 8. קטרת תמיד לפני לדרתיכם *suffitus jugis coram Domino ad generationes vestras.* Suffitus incensio erat non postrema cultus quotidiani pars, quae non minus omitti poterat, quam mactatio agni jugis in sacrificium & accensio lampadum & sim. Hunc igitur cultum suffitus jubet legislator esse תמיד *jugem* & quidem לדרתיכם *ad generationes vestras.* Vox Hebr. דור notat non tantum *tempus vitae.* Esa. XXXVIII. 12. Gen. XV, 16. sed & *familiam subnascentium filiorum & prosapiam* Psal. LXXIII, 15. quas duas significationes aliquando S. scriptura in vna hac voce conjungit, cujus luculentissimum indi-

dicium est locus Esai. LIII, 8. vbi de
 Messia sermo est : דורו מי ישוחח qui
 non solum reddi debet : *aetatem ejus*
quis enarrabit ? Sed & : *prosapiam seu*
filios ejus quis enarrabit ? quemadmo-
 dum eodem capite propter vnionem
 Christi cum Ecclesia Spiritus S. ea
 verborum constructione de vita Chri-
 sti loquitur, vt simul verba Prophetae
 de vita seminis Christi commode in-
 telligantur : v. 10. אדם השים אטם נפשו יראה זרע יאריך ימים
si posuerit animam
suam sacrificium pro reatu, videbit semen
prolongabit dies. vbi *prolongatio dierum*
 non solum Messiae, sed & semini ejus at-
 tribuitur. Verum hic vox דור secundam
 solum significationem admittit,
 vt notet *generationem* seu *prosapiam*,
 quemadmodum aliis scripturae locis,
 vbi de cultu caerimoniali sermo est,
 qui filiis Israel datus dicitur חקת עלם
 לדורותם *in statutum seculi ad genera-*
tiones eorum, Gen. XVII, 12. Lev. VII.
 36. XXIV. 3. quo Spiritus S. indigi-
 tat, has leges tantum valituras vsque
 ad tempora διαρκουσας Hebr. IX, 10.
 quum enim jam generationes con-
 fusae

fusae sint, nulloque certo indicio Levitae a reliquis tribubus, Aaronidae a ceteris Levitis dignosci queant, consequens est, legem eam cessare, quae data Judaeis לְדֹרֹתָם *ad generationes eorum*, adeoque distinctioni generationum adstricta erat, quaeque a tribu Levitica & familia sacerdotali fere tota pendebat.

§. 2. Tempus adolendi suffitum specialius definit Moses פְּ. 7. 8. והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלת אהרן את הנרות: *Et adolebit super illud Aaron suffitum aromaticum unoquoque mane, quum aptaverit lucernas, adoleat illum, & quum accenderit Aaron lucernas inter duas vespervas, adoleat illum.* Vnoquoque mane, & quacumque vespera erat ergo adolendus suffitus, & quidem matutinus eo tempore, quando aptabantur lucernae, quae vno quoque mane purgandae erant a fuligine & cineribus, ac novis quandoque ellychniis, quae ex bysso detritarum vestrum Sacerdota-

dotatium fiebant (Maim. Kele Ham-
mikh. c. VIII.) erant adornandae.
Quo autem temporis ordine haec
facta fuerint in templo, id nos docent
Judaei in Joma c. III. §. 4. הביאו לו
את התמיד קרצו ומרק אחר שחיטתו
על ידי קבל את הדם וזרקו נכנס
להקטיר קטרת שלשחר ולהטיב את
הנרות ולהקריב את הראש ואת
האיברים ואת החביתין ואת היין:
Adduxerunt ei jube sacrificium, macula-
bat, & alius perficiebat maculationem
post eum; Sanguinem accipiebat, spar-
gebatque & suffiebat suffimentum matu-
tinum, aptabat lucernas, & caput &
membra, & fruxa & vinum offerebat.
Ex quo patet, quod suffitum matu-
tinum adoleverint, antequam aptatae
fuerint lucernae, ideo & Abarbanel
ad Exod. XXX. contendit id factum
fuisse ante ortum solis בבקר בבקר
שישכם הכהן להקטיר בהשכמה
דicitur, inquit, קודם הנץ החמה:
בבקר בבקר quia surrexit Sacerdos ad
adolendum suffitum, tempore matutino
ante ortum solis, qui consentientem
habet Josephum Antiquit. Jud. I. III.
c. 10.

с. X. δις δε της ημερας πειν τε αναγειν
τον ηλιον , και προς δυσμαις θυμιαν εχεν.
*Oportebat autem bis in die suffitum
facere , ante ortum & circa solis occa-
sum.*

§. 3. Suffitus vespertinus fiebat
בין הערבים *inter duas vesperas* , He-
braeis etenim duplex fuit vespera,
vtraque ante solis occasum, vna meri-
diei , altera occasui propior. Onke-
los reddidit haec verba בין שמשין
inter duos soles , quemadmodum alibi
Exod. XII. 6. XXIX. 39. Lev.
XXIII. 5. Quae Chaldaea phrasis Tal-
mudicis notissima , idem notat, quod
inter duas vesperas. Sic in Talm.
Hieros. כל זמן שפני מזרח מארימין
זהו יום הכסיפו זהו בין השמשות
השחירו נעשה העליון דומה לתחתון
זהו לילה: *Omne illud tempus , quo fa-
cies orientis rubet , vocatur dies , quan-
do incipit pallescere , vocatur inter soles ,
quando nigrescit , & superius fit simile
inferiori , tum est nox.* Et sic Graeci
quoque sua tempora dimetiebantur,
Hesychio enim δειλη προια η μετ' αριστον
ωρα, *vespera matura tempus est a pran-
dio*

dio proximum, & δειλη ὥψια ἡ περι δύσιν
 ἡλίου *vespera sera*, quae circa solis occa-
sum. Hinc tracta formula apud Var-
 ronem in satyra Menippea. *Nescis*,
quid serus vesper vehat, qua παροιμία
 salubriter admonemur, ne de vlla
 re securi simus, prius quam eventum
 viderimus. Atque intra has, quas
 diximus, vespervas quotidie, praeter-
 quam quod fiebat suffimentum, ma-
 ctabatur jure sacrificium & accende-
 bantur lampades. Quae singula hoc
 ordine videntur facta, vt post sacrifi-
 cium jure vespertinum facti sint suffi-
 tus, & tum demum accensae lam-
 pades. Id quod non obscure doce-
 mur ex Joma c. III. §. 5. הקטרת של
 שחר היתה קריבה בין דם לאיבירים
 של בין הערבים בין איבירים לנסכין:
Mane inter sanguinem & membra suffie-
bat, *vesperi inter membra & libami-*
na, quae confirmat Philo Judaeus
 lib. de animal. idon. Δις δ' καθ' ἑκάστην
 ἡμέραν ἐπιθυμιασαι τα παντων ἐυωδεσας
 θυμιαματων εἰσω του καταπετασματος, ἀνι-
 χοντος ἡλίου και δύομενου, πρὸ δε της ἐωθι-
 νης θυσίας και μετα την ἐσπερινην. *bis etiam*
singu-

singulis diebus intra velum incensum adoleri lege definitum est, oriente nimirum & occidente sole, ante matutinum, & post vespertinum sacrificium.

C A P. V.

De Modo incensi suffitus.

§. I.

IN ministerio quotidianae suffitionis, si Judaeis credimus, hic observabatur modus; adhibebantur ad id muneris tres sacerdotes, primo id negotii dabatur, ut cineres arae interioris in vas quoddam congereret; secundo, ut prunas candentes prunario quodam ex ara interiori petitas in sanctum inferret, quibus sancto egressis tertius à praefecto monitus suffitum adolebat.

§. 2. Atque haec ministeria jam penitus lustrabimus praeunte facem Maim. Tmid. V mus. c. III. primo itaque decinerandum erat altare, de quo Maim loc. cit. §. 4. כיצד סדר הקמרת בכל יום מי שזכה בדישן מזבח הפנימי נכנס בכלי קודש וטני היה שמו ושל זהב

זהב ומחזיק קביוֹם וחצי מניח הטני
 בארץ לפניו וחופן בידיו האפר והפחם
 שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני
 ובאחרונה מכבד את השאר לתוך
 : *Quis est* ומניחו שם בהיכל ויוצא :
ordo suffitus quotidiani? qui sorte desti-
natus erat ad decinerandum altare in-
terius ingrediebatur cum vase sancto,
quod vocabatur Tani, aureum illud erat
continens duos cabos cum dimidio: Po-
nebat autem Tani ante se in terram, col-
ligebat manibus suis cinerem cum carbo-
nibus, qui erant in altari, & tandem
everrebat reliquum cineris & carbonum
in vas illud idque ibi in sancto relin-
quens egrediebatur. Eadem fere legun-
tur in cod. Tamid. c. III. §. 9. ad haec
 autem Maimonidis verba notandum,
 primo, quod decineratio s. v. v. arae fue-
 rit ministerium sortis secundae, id quod
 patet ex Joma c. II, 3. [non enim jam
 repetemus, quae supra de distributio-
 ne ministerii quotidiani in genere di-
 ximus] dein, tenendum, quod vas illud
 טני dictum, de quo Maim. loquitur,
 amplo fuerit ore instar corbis seu ca-
 nistri atque ad colligendos carbones
 &

& cineres aptissimum; vocatur autem טני ab Hebraco טננ quod *corbem* notat, id quod nos docet Celeb. Braunius select. sacr. l. 2. §. 69.

§. 3. Hac decineratione peracta afferebantur prunae ab alio sacerdote, de quo ministerio iterum audiendus Maimonides loc. laud. §. 5. 6. 7.

כיצד חותה זה שזכה במחתה לוקח מחתה של כסף ועלה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך ונטל מין הגחלים שנתאכלו במערכה שניה ויורד ומערן לתוך המחתה של זהב אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב ופחו' מכברן לאמה ובשבת כופה עליהן הפסכת ואם נתפזר יתר על קב חוזר וחותה ו' שלשה דברים היה הפסכת משמש כופין אותו על הגחלים ועל השרץ בשבת ומורידין בו ארץ הרשן מעל המזבח ז' ומקמין לפנייהם זה הרשן המזבח הפנימי ונטל הטני שבו רשון המזבח והשתחוה ויוצא וזה שבידו המחתה צבר ארץ הגחלים על גבי המזבח הפנימי ומרדדן שבולי *Quomodo depromit ignem è foco? ille, cui sorte desti-*

stinatum est prunarium, accipit prunarium argenteum & ascendens ad verticem altaris, accipit de prunis, quae ardent in strue secunda, & effundit eas in prunarium aureum. Si vero dispersae fuerint, quantum comprehendit cabus aut minus quam cabus, everrit eas in aquam, in Sabbatho tegit illas olla seu lebete, si vero plures quam cabus comprehendit dispersae fuerint, de novo prunas colligit. §. 6. Tribus inservit commodis olla Pesachtar dicta, operiunt illa prunas & reptile in Sabbatho & depromunt ea cineres ex altari. §. 7. Ille vero, qui decineravit altare interius, antevertit eis & accipiens Tani, in quo erat cinis altaris, adoravit et exivit. Tum vero ille, in cujus manu prunarium, coacervabat prunas in altari interiori & dispergebat eas extremitate prunarii & adorans egrediebatur. Haec pleraque fere iisdem verbis leguntur in Tamid. c. V. Misn. 5. atque illa quae Maimonides de igne ex strue secunda arae exterioris ad adolendum suffitum adhibito differit, confirmat Bartenora ad Tamid. c. II.

שלש מערכות היו שם בכל Misn. 4. יום אחת מערכה גדולה ששורפין עליה התמיד והשנייה מערכה פחותה ממנה והיא קרויה מערכה של קטרת שנוטלין ממנה גחלים במחתה לקטרת שמתקטירין בבקר ובין הערבים והשלישית אינה משמשת כלום אלא לקיים האש דכתיב והאש על המזבח תוקד בו זו מערכה שלישית של קיים האש: *Tres ibi (subaudi in ara) quotidie erant strues, quarum prima est strues magna, in qua sacrificium jure comburebatur. Secunda est illa minor, vocantque eam struem suffitus, quia prunario inde accipiunt prunas ad suffimentum, quod adolent mane & inter duas vespertas. Tertia vero unice destinata erat ad conservandum ignem, sicut scriptum est Lev. VI. 5. ET IGNIS ALTARIS ARDEBIT IN EO. Haec strues est tertia ad conservandum ignem; quibus juxta sententiam R. Mejer nonnulli addunt quartam מערכה לאיברים ופדרין שלא נתעכלו מבערב cui membra & omenta, quae a sacrificio vespertino usque ad sequentem auroram non consumebantur impo-*
suerunt.

suerunt. Quintam quoque peculi-
 arem faciunt diei expiationis מערכה
 שמוסיפין בו ביום: vnde Sacerdos M.
 prunas ad suffiendum hauserit, quum
 intravit sanctum sanctorum. Gema-
 rici ad Joma c. V. Misn. 6. confer
 Maimonidem loc. laud. c. II. §. 4.
 Igne itaque sacro utebantur ad suffi-
 tionem, quia nefas erat suffitum ac-
 cendere igne peregrino, id quod
 non obscure traditur Lev. XVI. 12.
*Et assumet plenum thuribulum prunis
 ignitis מלפני יי' plenosque pugillos suf-
 fitus aromatum & inferet ea intra ve-
 lum, idem fiebat tempore seditionis
 Korachi Num. XVII. 11. Et dixit
 Moses Aaron: accipe thuribulum & ex
 inde ignem ex altari, & impone thus, &
 expiationem fac pro eis. Propterea
 quoque Nadab & Abihu, quum
 אש זרה ignem peregrinum offerrent
 coram Jehova, misere periere
 Lev. X. 1. 2. ad quem locum ad-
 notat Aben Esra: לה מזהב
 שיצאה זה מזהב אש זרה:
 Nempe non de igne illo, qui egressus erat;
 (videtur Aben Esra respicere ad id,*

quod cap. IX. 24. dicitur וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יי' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֵת הָעֹלָה
 & egressus est ignis a Domino & con-
 sumpsit in altari holocaustum:) & hoc
 intelligitur per ignem peregrinum. Non
 absimili ratione Gentiles vetabant
 commercium ignis sacri & profani,
 ad quem morem adludit Phaedrus in
 fabula, de fure aram compilante ad
 lumen suum lib. IV. fab. 10.

*Sed ne ignis noster facinori praelu-
 ceat,*

*Per quem verendos excolit pietas
 Deos,*

*Veto esse tale luminis commerci-
 um:*

*Ita hodie nec lucernam de flamma
 Deum,*

*Nec de lucerna fas est accendi sa-
 crum.*

§. 4. His recte & ordine peractis,
 tandem tertius sacerdos tertia sorte
 ad suffitum destinatus (confer supra
 part. I. c. IV. §. 3.) cum priori, qui
 ignem ex altari exteriori attulerat
 sanctum ingressus, & thuribulum
 cum

cum aromatibus adferens ad suffitum
adolendum se praeparabat, de quo
ministerio iterum Maimonidem au-
dire juvabit loc. cit. §. 4. מי שזכה
בקטורת נוטל כלי מלא קטורת גרוש
וכסוי היה לו ובזך היה שמו ונותן
הבזך בתוך הכלי אחר וכף היה שמו
ומכסה את הכף בבגד קטון ואוחז
הכף בידו ונכנס עמו אחר במחתה
שלה *Qui sorte destinatus erat*
ad adolendum sumpsit vas plenum suffi-
tus mensura accumulata, cui inerat oper-
culum, quod vocabatur Bezech, im-
ponebat autem Bezech in vas aliud,
quod vocabant Caph, obtegebat ve-
ro Caph tegumento parvo atque ap-
prehendens thuribulum, una cum ipso
alter ille manu tenens prunarium ingre-
diebatur, cum quo conferendus
omnino est locus ex Tamid. c. V.
מי שזכה בקטורת היה
נוטל את הכף רומה לתרקב גרול
של זהב מחזיק שלשה קבין והבזך
היה בתוכו מלא וגרוש קטורה וכסוי
היה לו וכמין מטרטלת היה עליו
Is, qui designatus erat thy-
miamati offerendo, sumebat thuribu-
lum,

lum, erat autem caph instar magni
modii continentis tres cabos, in eo
erat accerra accumulata & plena suffi-
tuum, habens operculum, cui impone-
batur quoddam linteum. Ad haec
loca melius intelligenda sciendum est,
vtrumque Caph & Bezech, notare
vas continens aromata, hac tamen
differentia, vt כֶּכֶּה fuerit vas aliquod
majus, cui aliud imponi poterat, כִּי־
autem ipsissima acerra aromatibus re-
pleta: Imponebant vero acerram aro-
matum vasi majori i. e. כֶּכֶּה ne, quan-
do sacerdos pugillum aromatum ex
thuribulo i. e. כִּי־ sumebat, aliquid in
terram caderet, sed majore vase exci-
peretur, de quo, si vacat, consuli po-
test Celeb. Braunius *select. sacr.* l. 2.
§. 81. Atque in hac sententia confir-
mamur luculentissimo Maimonidis te-
stimonio Timid. Vmusaph. c. III. §. 7.
circa finem, qui refert, quod sacerdos
ad suffitum adolendum destinatus
amico suo, procul dubio sacerdoti
adferenti prunas ex ara holocausto-
rum, dederit כֶּכֶּה, hunc autem si forte
quidquam aromatis ex Bezech disper-
sum

ſum in Caph ceciderit, illud in pugillum ſacerdotis amici ſui dediffe, & poſtmodum rite adorato Numine ſancto eſſe egreſſum. verba Maimonidis adſcribemus: וזה שבירו הכף נוטל הבוך מתוך הכף ונותנו לאהבו או לקברו וראה אם נתפזר מן הקטרת מעט הכף אהבו או קברו נותן לו לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטרת: *Et ille, qui habebat Caph auferbat Bezech e medio vasis Caph dicti, & dabat illud amico ſuo aut proximo, atque ille attendebat an forte aliquantum ſuffitus diſperſum eſſet in Caph, tum vero amicus aut proximus, ipſi illud, quod diſperſum erat dabat in pugillum ſuum una cum ſuffitu, qui erat in Bezech, & adorans egrediebatur.*

§. 5. Vaſa ad miniſterium ſuffitus deſtinata כף מחתה & בוך depromebantur ex conclavi vaſorum, ipſe ſuffitus autem e conclavi Abtines. Gemara Babyl. ad Joma c. V. §. 1. הוציו בו כף ריקן מלשכרת הכלים ומחתה גדושה של קטרת מלשכרת: *Deprompſerunt ei thuribulum vacuum e conclavi vaſorum, &*

*thuribulum plenum suffimenti e conclavi
domus Abtines.* Fiebant enim in
hac domo suffimenta aromatum, quae,
quia e fructibus terrae praeparaban-
tur, locus hic dictus אבטינס à βοτάνη
herba, voce Graeca nonnihil, vt fami-
liare est Judaeis, corrupta, hinc quoque
& familia Abtines procul dubio no-
men suum traxit, quae praeparandi
suffitus munere inter Judaeos nobi-
litata erat. confer. l' Empereur ad
Middoth. c. I. §. 1.

§. 6. Mensura suffitus quotidiani
testibus Judaeorum magistris erat pon-
dus centum denariorum. Maim. Hilch.
Tmid. Vmus. c. III. §. 2. כמה

מקטירין ממנה בכל יום מאה דינרין
חמישים בבקר וחמישים בין הערבים:

*Quantum suffitus adolent quotidie? pondus
centum denariorum, quinquaginta mane
& quinquaginta inter duas vespertas*

Confer. Kerithot. c. I. & Raschi ad Gem.

Tamid. p. 67. adhaec observat Maim.

loc. cit. §. 1. quod, si forte neglecta fuisset
suffitio horis matutinis eandem
compensarint horis vespertinis. מצות

עשרה להקטיר קטרת על מזבח הזהב
שבהיכל

שבהיכל פעמים בכל יום בבקר ובין
 הערבים שנאמר והקטיר אהרן עליו
 קטרת סמים לא וקטירו בבקר וקטירו
 בין הערבים אפילו היו מזירין :
*Praeceptum positivum est de offerendo suffitu
 in altari aureo, quod est in Sancto, duabus
 vicibus quotidie, mane & inter duas ve-
 speras, quemadmodum dictum est
 Exod. XXX. ET ADOLEBIT IN
 ILLO AARON SUFFITVM AROMA-
 TVM, si non adoleverint mane, adole-
 bunt inter duas vespervas, quamvis ex pe-
 zulantia neglexerint. confet. Mena-
 choth. c. IV.*

§. 7. Haec vero aromata à Sacer-
 dote in pugillum collecta demum ado-
 lebantur, qui modus in pugillum colli-
 gendi, adnotante Sheringhamio ad Jo-
 ma c. V. Misn. 1. & c. I. Misn. 5. inter
 omnia templi ministeria erat opus
 maxime arduum & difficile, adeo ut
 sacerdotem M. pridie diei expiatio-
 nis in conclavi Abtines חפינרה *pugil-
 lationem*, ut barbare dicam, docuerint,
 cujus modum ad loc. laud. hoc pacto
 Gemarici describunt : חופה שלש
 אצבעותיו על פיסת ידו וקמץ ובמחתה
 מוחק

מוחק בצורלו מלמעלה ובאצבעו קטנה
 : מלמטה Tribus digitis operuit volam
 & pugillum accepit, atque in thuribulum
 abrasit pollice, quod supra erat, & minimo
 digito, quod infra. Sic quoque Genti-
 les summis & eminulis digitis thus
 in ignem jaciebant: Prudentius hymno
 in Eulaliam ψ. 122.

*Si modicum salis eminulis
 Thuris & exiguum digitis
 Tangere virgo benigna velis,
 Poena gravis procul abfuerit.*

Ovid. l. II. Fast.

*Et digitis tria thura tribus sub li-
 mine ponit.*

§. 8. Observant praeterea Judaei, sacerdotem, cui ministerium suffitus contigerat ab amicis admonitum fuisse, ut circumspecte prudenterque hoc ministerio fungatur, ne sibi nocivum concitaret periculum; nec prius eum adolevisse ferunt, quam a praefecto exserta voce adolere jussus sit, quo facto, sacro quodam silentio hoc munere defunctum esse, abacto eum in finem omni populo consistente in loco inter pronaum & altare, id, quod
 ite-

iterum nos docet Maim.loc. cit. §. 8. 9.

אמרים לזה המקטיר הזהיר שלא
תתחיל מלפניך שלא תכור ומתחיל
ומשליך הקטרת על האש בנחת
כמי שמרקד סולת עד שתתרחק על
כל האש ואין המקטיר מקטיר עד
שהממונה אומר לו הקטיר ואם כהן
גדול הוא אומר לו אשי כהן גדול
הקטיר ואחר שאומר יפרשו כל העם
ויקטיר המקטיר וישתחוה ויוצא :

*Dicebant ei, qui suffiebat, cave ne incipias
ante te, ne comburaris, & incipiens inje-
cit suffitum igni tarde, instar illius qui
cribrat similam, usque dum expanderit su-
per totum ignem. Adolens vero non adole-
bat usque dum praefectus ei dixerat adole;
si vero Sacerdos M. adolebat, tum dicebat
ei, Domine sacerdos M. adole, quo dicto,
abigebant omnem populum, & adolens
adolebat, atque adorato Numine egredie-
batur. De hoc populi discessu tem-
pore suffitus ulterius differens Mai-
monides eodem hoc capite §. 3. haec
habet : בערת שמקטירין הקטרת :
בהיכל בכל יום פורשין כל העם
מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח לא
יהיה*

יהיה שם אדם עד שיוצא שהקטיר
 הקטרת וכן שיכנס בדם חטאת
 הנעשות בפ"נ פורשין הכל מבין האולם
 ולמזבח עד שיוצא שנאמר וכל אדם
 לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר
 בקדש וגו' בניין אב לכל כפרה
 שבקדש שלא יהיה שם אדם:

*In tempore, quo adolebant suffitum in san-
 ctuario, quotidie abigebant omnem popu-
 lum ex sanctuario & a loco inter pro-
 naum & altare, ut nullus homo ibi esset,
 usque dum egressus esset ille, qui suffitum
 adoleverit: eodem modo, tempore illo, quo
 ingrediebatur sacerdos cum sanguine sa-
 crificii pro peccato, qui aspergebatur in
 adyto, abigebant omnes consistentes inter
 pronam & altare, quia dictum est
 Lev. XVI, 17. NULLVS AVTEM
 HOMO ESTO IN SANCTVARIO,
 QVVM INGREDITVR ILLE AD
 EXPIATIONE M FACIENDAM IN
 SANCTISSIMO. Regula enim generalis
 est, ut tempore expiationis, quae fit in ady-
 to, nullus ibi homo adsit. Eadem repe-
 riuntur in Tamid c. VI. Misn. 3. & Ce-
 lim c. I. Misn. vlt. ad quae loca R. Ob.
 de*

de Bartenora observat, quod tempore ingressus Pontificis in adytum solum abegerint populum e sancto templi, non vero ex loco inter pronaum & altare.

§. 9. Abigebant autem populum tempore suffitus, ut hic cultus Deo sacer sacro perageretur silentio, ideo & Gemaricis ad Joma c. IV. fol. 44. pag. 1. *suffitus* per חשני *silentium* denotatur, & forte hac ipsa de causa Hessaei inter Judaeos, qui ab ipsis Mas-Jaliani, quod Judaice diceret מצליינאי *supplicantes* à Chald. צלה, & ab Hellenistis ιεταρ dicebantur, iisdem dicti sunt Hessaei à חשני quod est à חשה *silere*, quia maximam temporis sui partem in precibus collocabant, sed facie ad solis ortum versa, unde nomen Σαμψαιων à שמש *sole* & שמיים à שמים *coelis* accipere, vocatique coelicolae, de quibus Petronius:

*Judaeus licet & porcinum numen
adoret*

*Et coeli summas advocet auri-
culas.*

quo.

quosque Justinianus a Judaeis reli-
quis distinguens de *judaeis & coeli-*
colis jura perhibet. Confer Jose-
phum de bell. Jud. L. II. c. 13. Gr.
VII. Lat.

§. 10. Ad haec tradunt Judaei, Sa-
cerdotes aequae in ministerio suffitus
quotidiani in Sancto, ac Pontifices in
cultu suffitus anniversario in adyto
non diu moras nexuisse, Joma c. V.
Misn. 1. solebant enim sacerdotes
exitum ad populum maturare, ne
iplos in sancto mortuos suspicarentur;
propterea, quum Zacharias sacerdos
gregarius suffitum adolens solito
diutius in templo maneret, *exspe-*
ctabat populus Zachariam, & miraba-
tur, quod tardaret ipse in templo Luc.
I. 21. Illo ipso vero tempore, quo
sacerdos in templo suffitum adolens
precabatur, ejus precibus suas jun-
gebant Judaei, non solum in atriis
consistentes, de quo Luc. I. 9. 10.
και παν το πληθος του λαου ην προσευχομενον
εξω τη ωρα του θυμιαματος, & tota multi-
tudo populi foras precabatur tempore
suffitus, sed & reliquus Israel in tota
terra,

terra, tam in domibus privatis, quam in Synagogis: Solenne etenim Judaeis erat mane circa horam nonam, quae Judaeis est tertia, & vesperi circa tertiam, quam Judaei nonam & מנחה vocant i. e. tempus בין הערבים preces suas Deo fundere. Atque hac hora IX. i. e. III. nostra Pom. Angelus precanti Cornelio adparebat. Act. X. 3. nec non Petrus & Johannes simul adscendebant in templum Act. III. 1.

§. 11. Hac suffitione ordine peracta sacerdos in gradibus pronai constitutus populo benedicebat solenni illa benedictione Num. VI. 24. 25. 26. יברכך יהוה וישמרך יאר יהוה פניו אליך ויחנך ישא יהוה פניו אליך וישם ברכת הכהנים quae propterea in scriptis Judaeorum audit ברכות הכהנים Tamid. c. VII. Mišn. 2. על מעלות האולם עמדו הראשנים לדרום אחיהם הכהנים וחמישה כלים בידם השני ביד אחד והכו ביד אחד והמחתה ביד אחד והבזק ביד אחד וכף וכסויה ביד אחד וברכו את העם ברכת אחת אלא שבמדינות אומרים

אומרים אותו שלש ברכות ובמקדש
 ברכה אהת במקדש היו אומרים
 את השם ככתבו ובמדינה בכנויו:
Venerunt & steterunt super gradibus
vestibuli, stabant priores ad Austrum
fratres eorum sacerdotes, quinque in-
strumenta in manibus habentes, unus
corbem, alter poculum, tertius iburi-
bulum, quartus pateram, quintus cu-
pam & operculum, benedicentes populo
benedictione una, sed qui erant in pro-
vincia, benedicebant benedictiones tres,
in Sanctuario pronuntiabant nomen,
prout scribitur, (i. e. τετραγεγραμματον
 יהוה pronuntiabant) *sed in provin-*
cia per cognomen ejus [ארני] confer
 Tract. Talmud. סוטה c. VII. Misn. 6.
 De hoc ritu benedictionis notandum,
 quod sacerdos, qui suffitum adole-
 verat, una cum reliquis sacerdotibus
 non tantum illis, qui in inactatione
 pecudis, & adportatione membro-
 rum ad altare occupati fuerant, sed
 & aliis quinque, qui decinerabant
 altare interius & candelabrum purga-
 bant, in gradibus vestibuli constitu-
 tus populo benedixerit. Dein te-
 nendum

nendum vna benedictione benedixisse, adeo, vt populus post singulos versus non responderit *Amen*, sed tribus illis versibus ordine proclamatis expresso nomine Dei proprio יהוה populum demum ingeminasse haec antiphona כבוד שם כבוד *benedictum sit nomen gloriosum regni ejus in seculum & aeternum.* Ceterum observant Judaei, quod sex causae ineptum reddiderint sacerdotem ad benedictionem pronuntiandam: מום vitium corporis, עבירה grave peccatum, quale idololatria, homicidium, שנים anni, si adolescens admodum, vel defectus annis & desertus fuerit viribus, יין vini vsus nimius, טומאה impuritas, לשון lingua. Quo pacto autem in pronuntianda benedictione divaricarint digitos & manum manui per pollicum & indicum extremitates junxerint, duobus minimis digitis a reliquis separatis, id prolixius tradit Wagenfeilius ad l.c. סוטה quem vide, si vacat: sed enim risu digni sunt, qui hodieque pro concione sacra populo

H benc-

benedicentes mimico adparatu hunc veterem sacerdotum morem protensis divaricatisque digitis imitari allaborant, mirum, ni & suggestum conscensuri pallia sua ornent tintinnabulis, magna profecto ineptis his imitatoribus pars hellebori opus est, ut cum sana mente in gratiam redeant.

SECTIO II.

DE ABVSV ARAE.

CAP. I.

De Suffitu peregrino.

§. I.

V Su arae ordinario lustrato, ordinem Moſis ſervaturi de abuſu ejusdem differemus, de quo Moſes Exod. XXX, 9. לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו : *Non offeretis super ea suffitum peregrinum, nec holocaustum, neque munus, neque libamen libabitis.* Vbi tria prohibentur a Moſe, ne fiant in hac ara : *suffitus scilicet peregrinus, holocaustum*

stum, muus, & libamen. Suffitus ille habebatur peregrinus vel alienus, qui non fiebat ex praescripto voluntatis divinae, quemadmodum cultus idololatricus dicitur עבודה זרה & in specie ille erat suffitus peregrinus, qui fiebat ex aliis vel paucioribus aut pluribus aromatibus, quam illis, quae postea y. 34. describit Moses, vid. supra laudatum Bechai p. II. c. III. §. 2. nec non ille erat alienus, cui quid heterogenei erat immixtum, quale in primis erat mel, quod abominabile erat in sacrificiis aeque ac in suffitu aromatum Lev. II: 11. 12. *fermentum & mel non adolebitis Deo in oblationem igne absumendam, super altare ne offerantur in odorem suavitatis.* de quo iterum audiendus Maimonides כלי המקדש c. II, §. 8. נותן לתוכו דבש כל שהוא פסולה חסר אחר מסמניה חייב מיתור שהרי נעשית קטרת זרה: *qui quidquam mellis suffitui immiscebat, omnem ille reddebat illegitimum, quique unum ex aromatibus detrahebat, reus erat mortis, nam ecce factus est suffitus alienus.*

§. 2. Quare autem in altari mel offerri prohibeatur, ejus varii varias commenti sunt causas, quas jam recensere nihil attinet, legi ea possunt apud Bochartum Hierozoic. part. II. l. IV. c. 12. Nobis non improbabile videtur, mellis usum in ara inprimis interiori fuisse interdictum, ob sequentes rationes: 1. Quod in Daemonum sacris mellis usus fuerit perpetuus, & nullus fere Deorum fuerit, qui melle gaudere non crederetur, quae & ratio Maimonidis, ob quam Deus in genere ab altari suo mella repudiaverit, *quia idololatrae res dulces ad oblationes suas eligerent, easque melle inungere so-lerent.* More Nevoch. part. III. c. 46. quod autem plerisque gentilium sacrificiis mella sint adhibita, id nos docet *Pausanias in Eliacis prioribus*, ubi, postquam aras minimum quinquaginta recensuit in Jovis Olympii templo variis numinibus erectas, & quasdam in illo censu omnibus Diis sacras: *εκάστου δὲ ἀπαξ τοῦ μένος, inquit θυσιῶν ἐπὶ πάντων Ἕλαιοι τῶν κατείλεγμένων βωμῶν, θυσιῶν δὲ ἀρχαίον τινὰ τρόπον, λιβα-
νωτον*

νωτον γαρ ἑμου πυροισ μεμιγμενοισ μελιτι
 θυμιασιν ἐπι τον βωμον. *Semel quolibet*
mense ad omnes, quas recensuimus, aras
Elei sacra faciunt, vetusto quodam ritu,
thura, & melle subactum triticum ado-
lentes. quid? quod illa Ezechielis c.
 XVI: 17. 19. quibus Deus Ecclesiae
 Judaicae cultum idolorum exprobrat,
 satis testantur, mella Diis fuisse oblata:
fecisti tibi masculas imagines, ut scorta-
reris cum eis, cibum quoque meum de-
deram tibi, similam & oleum ac mel, qui-
bus cibaveram te, hoc obtulisti illis in
odorem gratum. Inprimis^m solebant
 Diis inferis, Baalim vel Heroibus, quo-
 rum cultui Israelitae adsueverant, mel
 & aquam, quandoque mel, lac & vi-
 num commista libare, quam mistio-
 nem χοην adpellabant, teste Hesychio
 in voce χοη, ἡ των νεκρων σπονδη. Sic
 Euripides inferias describit.

Μελικραιτων ἀρεας, γαλακτος, οἶνωπον
 τ' ἀχνην.

Sumto melle, lacte & vini flore.

Sic in Patrocli funere Achilles Iliad.

ψ.

ἐν δὲ τιθεὶ μελιτος καὶ ἀλειφατος ἀμ-
φιφορηας.

*Imposuit (feretro) mellis & olei am-
phoras.*

Et Porphyrius de Antr. Nymph. p.
m. 261. Diis inferis mel oblatum vult,
quia mortis symbolum habebatur:
πεποινηται το μελι καὶ θανάτου συμβολον,
διο καὶ μελιτες σπονδην τοις χθονιοις ἐθυον.
*mortis Symbolum mel fecerunt, ideoque
libamen mellis Diis terrestribus sacrifica-
bant.* 2. Ideo Deus suffitum melle
commixtum repudiavit, quia non satis
aptum erat precum symbolum, quae
quotidianae esse debebant, ex sancto
in Deum amore resultantes. Quippe
quotidianus mellis vsus nauseam &
fastidium creat, & quamvis primis de-
gustatum labris suavis palato sit cibus,
tandem vomitum cum amara bile
concitatur. Plinius Hist. Nat. l. XXII. c.
24. *Mel stomachum inflat, bilem auget,
fastidium creat, & oculis per se inutile
aliqui arbitrantur.* Hinc Salomon
Proverb. XXV: 16. *quum mel repereris,
comede quantum satis est tibi, ne satur
illud evomas, & c. XXVII: 7. anima sa-
tura*

tura calcat favum. ita Pindarus Ne-
mea 7.

Κυρον δ' ἔχει καὶ μελι
Mellis etiam est satietas.

& Epigramma vetus :

Καὶ μελιτος το πλεον ἐστὶ χολη
Mellis etiam quod abundat est fel.

Huc pertinet Rabbinorum adagium:
: אוכל דבש הרבה סופו מקיא
*qui mel multum comedit, tandem illud
evomit; quod enim Johannes Bapti-
sta cibo quotidiano usus sit ex locu-
stis & melle silvestri Matth III. 4.
Marc. I. 6. id peculiare erat & plane
extraordinarium abstinentiae exem-
plum, qui his in deserto obviis pasce-
batur, divina fretus providentia,
certoque persuasus sibi non defutura,
quae ad vitam sustentandam essent ne-
cessaria; ceterum in melle parum esse
alimenti, si solum & per se sumatur,
docet Hippocrates c. 50. de affectio-
nibus το μελι ζυν ἑτεροῖς ἐοθιομενον, καὶ
τρέφει καὶ εὐχροίαν παρέχει. Ἄυτω δ' ἐφ'
ἑαυτῷ λεπτύνει μακρον, ἢ κομίζει. *Mel
cum aliis quidem commestum & nutrit**

et bonum colorem exhibet; ipsum autem per se ipsum magis attenuat quam reficit.

§. 3. Praeterea inter suffitum peregrinum omnes numerabantur suffitus spontaneae oblationis, sive privato, sive publico nomine incensi. Maim. Kele Hammikd. c. II. §. 9. מזבח הזהב עליו מקטירין קטורת בכל יום ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינו מזון או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אתו יחיד או רבים או הקריב עליו קרבן או הסיך נסך לוקה שנ' לא תעלו: *In ara aurea quotidie adolent suffitum, verumtamen, si quis adoleverit super ea suffitum diversum ab eo, qui adoleri jussus est, aut si quis suffitum huic similem adoleverit in ea, tanquam oblationem spontaneam, sive privato sive publico nomine, aut si obtulerit donum, aut libamen libaverit super ea, vapulat, quia dictum est; NON OFFERETIS SUPER EA SUFFITUM PEREGRINUM.* cet. Sic quoque Bechai in legem Exod. XXX. ad verba לא תעלו תעלו commentatur: הזהיר הכתוב שלא יקדימו להעלות על המזבח

המזבה שום דבר לקטרת הסמים לא
קטרת יחיד ולא קטרת ציבור שיביאנה
נרבה או הזהיר שלא יעלו על המזבח
קטרת סמים אחרים כי אם מאותם
Monet Scriptura, non esse offerendum quidquam super ara,
praeter suffitum aromaticum, neque ado-
lendum suffitum hominis privati, neque
suffitum coetus, qui offerantur in sponta-
neam oblationem; vel monet scriptura,
non esse offerenda super ara suffitus alia
aromata, quam ea, quae exponit scri-
ptura: quibus consona sunt ea Raschi
ad eadem haec legis verba: לא תעלו
עליו שום קטרת של נרבה כלן
Non offeretis ultimum
suffitum spontaneae oblationis, omnes pe-
grini sunt, hoc uno excepto, intellige
illum, qui iussus est Exod. XXX.
שני בויכי לבונה של לחם
duae acerrae thuris panum
propositionis, quae Lev. XXIV. 7. di-
cuntur אשה ליה
sacrificium ignitum
Domino, concremabantur in altari
holocaustorum, & quidem in illa al-
taris strue, vnde prunae ad suffimen-
ti usum, & accendendas lampades

repetebantur, quemadmodum tradit R. Jehuda Leo de templo l. III. c. XII. §. 75. Illae quoque acerrae aromatum a principibus populi in initiatione tabernaculi oblatae, de quibus Moses Num. VII. 14. quod unusquisque obtulerit inter reliqua dona כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת *Acerram unam decem siclorum aureorum plenam suffitu.* Chald. paraphr. קטורת בוסמין *suffitum aromaticum*, observante Raschio ad h. l. oblatae sunt in ara holocaustorum: לא מצינו קטורת ליחיד ולא על מזבח החיצון אל זו בלבד והוראת שעה היתה: *Non invenimus suffitum ab homine privato oblatum, neque suffitum oblatum in ara exteriori i. e. holocaustorum, praeterquam hunc solum, cujus tempus significatum est.*

CAP. II.

De Holocausto.

§. I.

Secundum, quod Moses docet prohibitum fuisse in ara suffitus est
עלה

הֵלֵךְ *holocaustum*, de quo jam paucis agendum nobis est. Vocantur holocausta Hebraeis עֹלָה & כֶּלֶל quae vocabula junctim sumpta notant sacrificium, quod totum in fumum adscendit; etenim vnum ab integritate, alterum ab adscensione nomen habet. Graecis dicuntur ὁλοκαυτοματα, quia ὅλα καυεταί, *integra comburebantur*, quo genere sacrificiorum & gentes Deos placarunt. Seneca in Oedipode:

Solidasque urit pecudes.

& Virg. Aen. VI.

*Et solida imponit taurorum viscera
flammis.*

Vbi Servius notat, *solida viscera non exta, sed carnes* significare. Haec sacrificiorum genera, quemadmodum antiquitus etiam sub promissione ante legem Moſis oblata, ita primum omni cultus generi fuere adhibita, tam in gratiis Deo agendis, quam in malis deprecandis, bonisque a Deo petendis. Noachus enim
Deo

Deo gratias agens de salute sibi suisque data, quum reliquum omne mortalium genus vlttricibus diluvii aquis periisset, holocausta Deo immolabat Gen. VIII: 20. ita Abrahamus ante legem holocaustum ex ariete implexo vepribus Deo obtulit. Gen. XXII: 13. & Moses Pharaoni dicebat; populo offerenda esse holocausta Exod. X: 25. Eodem modo Jobus filiorum suorum & amicorum peccata deprecans, holocausta precibus adhibebat. Job. I: 5. XLII: 8. Postmodum vero sub lege a reliquis sacrificiis distincta & diversorum generum fuere. Erant enim 1. vel *publica* של צבור qualia erant תמיד *jugia*, quae singulis diebus mane & vesperi, atque illa, quae singulis Sabbatis, noviluniis, variisque aliis diebus festis & X. die Tisri offerebantur. Vel 2. privata של יחיד v. c. Nazirei Num. VI: 11. 14. Leprosi Lev. XIV: 19. 20. Viri aut mulieris fluxu laborantis Lev. XV: 4. Puerperae Lev. XII: 8. Pontificis Lev. XVI: 24.

§. 2. Sumebantur haec holocausta ex quadrupedibus bobus scilicet capris & ovibus, ex avibus quoque, columbis & turturibus. Et quidem ex quadrupedibus mares offerri debebant Lev. I: 2. 3. *quicumque, cum offerret ex vobis oblationem Domino ex jumentis, ex bobus aut ex ovibus sive capris offertote oblationem vestram, si holocaustum erit oblatio ejus, e bobus maris integri offerte illam, conf. Lev. XXII: 19.* Quia enim holocausta plerumque Deo, ut omnium conditori & conservatori, tota immolabantur, adeo, ut nil quidquam carnis in usum sacerdotum cederet, dignum erat, talia sacrificia ex praestantissimo genere marium tota Deo immolari; hinc Josephus Antiq. Jud. L. III, c. 10. ἀρρενα δὲ ὁλοκαυτοῦνται τὰ πάντα *opus esse dicit, ut sint omnia mascula, quae solida concremantur.* Judaei hic observant, sacrificia ex quadrupedibus ab illis, quae ex avibus & quidem ex pullis columbinis desumebantur, in illo fuisse diversa, quod in his nullum discrimen sexus fuerit requisitum, & femellas aequae

ac

ac mares fuisse in holocaustum & reliqua sacrificia adhibitas, Maimonides de reb. altar. interd. c. III. אחר הזכר : אחר הנקבה בעוף : *non refert, sive mas, sive femella offeratur.* Sed si verum amamus, haec traditio nobis sublestae admodum videtur fidei, praeterquam enim, quod in scriptura dicantur בני יונה FILII columbarum oblatis Lev. I: 14. V: 7. 12. VI: 15. XV: 14. Num. VI: 10. notius est, quam ut recenseri debeat, ex avibus quoque facta esse expiatoria, Lev. V: 7. XII: 8. eaque adumbrasse verum sacrificium expiatorium Jesu Christi, quod commode magis per mares, quam per femellas fiebat, quamquam negari nequeat, aliquando ex femellis V. C. capris sacrificium pro peccato esse oblatum Num. XV. 27: Propterea contendimus diversitatem sexus in holocaustis, quae fiebant ex avibus non esse observatam, Gem. Temura 114: I. in his enim columbae, testantibus vel ipsis Judaeis, Bechai, Rambam, Raschio, Kimchio, Abarbanele, Ecclesiam adumbrabant, quae sanguine Christi expiata se Deo sistit θυσίαν ζωσαν, ἁγίαν, ἱεράρισον

ἐναρξον τῷ Θεῷ, Rom. XII, 1. *Inter eos etenim, qui in Christo sunt non est ἄρσεν και θηλυ πάντες γὰρ ἡμεῖς εἰς ἐσμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ* Galat. III, 28. In reliquis vero sacrificiis expiatoriis, quae fiebant ex avibus, plerumque sexus diversitas sedulo observabatur, atque hoc pacto columbae quemadmodum in holocaustis Ecclesiam aliquo modo referebant, ita hic Christum Ecclesiae sponsum, sic quoque in Cantico eleganti dramate sub emblemate columbarum Christus & Ecclesia repraesentantur, & sicut sponsus Ecclesiam cum columba confert, ita ille ab Ecclesia venusto columbi nomine compellatur Cant. V: 10. immo verba sponsae Cant. I: 1. 2. 3. 4. quando de sponso loquitur: *Osculetur me osculis oris sui, nam amores tui sunt dulciores vino ad odorem unguentorum tuorum, nomen tuum est sicut unguentum diffusum, idcirco puellae diligunt te, trabe me post te, curremus, desumpta sunt ex columborum proprietatibus, agitur enim de osculis, de ungento, de attractione, quae omnia columbis apprime conveniunt; nota enim*

enim sunt columborum oscula, sic Seneca, Ep. 114. *Labris columbari* dixit, Gellius noct. Att. L. XX: 9. ad haec moris erat Orientalibus aliisque gentibus, columborum rostra vnguentis inungere, vt hoc pacto ad dominos libentius furtoque comitatiores redirent teste Plinio Hist. nat. l. X, 37. & Manil. Astronom. l. V, p. m. 120. v. 26.

Nec te praetereant clausas, qui culmine summo

*Pascere aves gaudent Veneris, & red-
dere coecas,*

*Aut certis revocare notis totamque
per urbem,*

*Qui gestant caveis volucres ad iussa
paratas.*

confer Vrsin. Analect. sacr. l. IV. c. 40. atque ea, quae Judaei in Sanhedr. c. III. Misn. 3. de מפריתי יונים disse-
runt.

§. 3. Sed redimus vnde digressi
sumus, requirebatur in holocausto,
quemadmodum in reliquis sacrificiis
integritas, adeo, vt *neque coecum aut*
fra-

fractum aut mutilatum aut scabiosum
 aut verrucosum aut mentiginosum, cui-
 ve testes suppressi, contusi, abrupti aut
 effossi erant, Deo offerri licuerit
 Lev. XXII. 22. 24. Hinc factum, ut
 quodvis animal ad sacrificium desti-
 natum a sacrificantibus & sacerdoti-
 bus diligenter exploraretur, prius-
 quam arae illud admoverent; testis
 est nobis hanc in rem Philo de Ani-
 mal. idon. sacrif. ab initio libri:

παντα δ' ὁλοκληρα περὶ μέδεν μέρος κεραίνεται
 τὰ τε σώματος, ὅλα δ' ὅλων ἀσίνη, μωνων
 ἀμετοχα. Τοσαυτη γὰρ ἐστὶ πρόνοια ἔμονον
 τοῖς ἀναγασσι τὰς θυσίας, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 ἱερωμένοις, ὥς οἱ δοκιμωτάτοι τῶν ἱερέων
 ἀρίστῃ δὴν ἐπὶ πύδων ἀκρῶν ἐρευνῶσιν ὅσα τε
 ἐμφανῆ, καὶ ὅσα ἐπὶ γαστρὶ καὶ μεροῖς ἀνα-
 κεκρυπταί, μή τις βραχεία λωβῇ διαλεληθε.

*Omnia autem requiruntur integra, nulla
 corporis parte laesa, sine macula & sine
 vitio. Tanta autem agunt cautela,
 non solum sacrificantes, sed & ipsi sacer-
 dotes, ut etiam probatissimi & optimi
 sacerdotum ab extremis pedibus inqui-
 rant quae sunt conspicua, & quae ventre
 feminibusque occultantur, ne forte alicu-
 bi vel minimum vitium lateat.*

§. 4. Victima sic fatis explorata sistenda erat ante portam tentorii conventus Lev. XVII: 3. 9. i. e. in atrio tabernaculi vel stante templo in atrio interiore ad latus altaris septentrionale, videbis Middoth. c. II. §. 2. si victimae minores erant aut juniores, ligabantur quadrupedes & portabantur ad templum vel tabernaculum, quemadmodum hoc pacto Isaacum a patre ligatum fuisse Judaei contendunt, quum holocausto esset destinatus; si vero majores, ad altare agebantur, nihilque referebat, num sponte annuerent, an vero victimae se aris subtraherent, in quo gentiles erant supersticiosiores, testante enim Plinio l. VIII. c. 45. *vitulos ad aras humeris hominis allatos non fere litare, sicut nec claudicante, nec aliena hostia Deos placari, nec subtrahente se aris*; ceterum eodem modo victimam ante aras publicas statuebant Virg. Aen. L. IX.

*Et statuam ante aras aurata fronte
juvencum*

Et

Et I. II. Georg.

*Et ductus cornu stabit sacer hircus ad
aram.*

§. 5. Postquam victimae ad
aram deductae essent, manus ab of-
ferente eis imponebantur, & quidem
prius lotae, sic Philo de Sacrificiis :
ἀπονιψάμενος ὁ προσάγων τὰς χεῖρας ἐπι-
φέρει τοῦ τοῦ ἱερείου κεφαλῇ *Offerentem*
debere ablutas manus imponere capiti
victimae; quippe nefas erat illotis ma-
nibus sacra tractare : Immo non ma-
nus solum, sed totum corpus lustra-
batur, quemadmodum R. Salomo
ad Exod. XXIV. 6. אין הזאה רמים
טבילה בלא *Non valet aspersio san-*
guinis absque baptismo seu immersione,
atque huic ritui ita constanter inhae-
rebant, vt, tametsi offerens purus
esset, nihilominus se lavare teneretur,
manus etenim vel nocte pollui tra-
dunt : שהידים נפסלות בלילה :
Maimon. Hilchot. Biat. Hammikd.
c. V. nec admodum abludunt ab his
Judaeorum institutis gentiles, qui
I 2 noctu

noctu etiam mundum pollui existimabant Virg. Aen. l. IV. v. 6.

*Postera Phoebea lustrabat lampade
terras,*

*Humentemque aurora polo dimove-
rat umbram.*

Vbi servius : *lustrabat* i. e. *purgabat*,
nam nox quodammodo polluit mundum.
Ablutae itaque manus capiti hostiae
erant imponendae, Lev. I: 4. & qui-
dem, si Maimonidi & Bechai in
loc. laud. credimus, vtracque manus:
ידוע כי סמיכה בשתי ידים היא:
Certum est *ἁρξοδεσποῖαν* *fieri ambabus ma-
nibus*, nec tamen permittebant, ut
נכרי *peregrinus* victimae suae ma-
num imponeret Maim. de Sacrificiis
c. III. Eodem autem loco impone-
bantur manus, quo victima mactaba-
tur, & quidem holocausto ad arae
latus Boreale Lev. I: 11. quia vero
cum manuum impositione vel confite-
bantur sua peccata, vel laudes divi-
nas solenni precum formula depraec-
dicabant, in impositione manuum
stabant facie ad occidentem versa;
preces

preces etenim in Ecclesia Judaica perperam fusae credebantur, nisi orans faciem suam sancto sanctorum obvertisset, & scabello pedum Dei Ps. XCIX: 5. i. e. arcae foederis & propitiatorio 1. Chron. XXVIII: 2. quo docebantur, preces non esse gratas, nisi quae fide fierent in Messiam. Ideo apud Ezech. c. VIII: 16. inter תועבות *abominations* recensetur adoratio illa ad orientem: at vero primi Christiani diverso plane a Judaeis ritu ad orientem versi precabantur, ne viderentur Judaeizare, atque ut hoc adorationis ritu memores essent solis justitiae της ανατολης ἐξ ὕψους servatoris nostri, qui tamquam צמח i. e. *Oriens* promissus erat per os prophetarum. Zach. III: 8. VI: 12.

§. 6. In hac manuum impositione vel confitebantur sua peccata, cujus haec fere erat formula: חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך וחזרתני בתשובה: peccavi, perversè egi, defeci, hoc & illud perpetravi, (ubi delicta specialia, ob quae ad sacrificium

tenebantur, confitebantur) *nunc autem poenitentiam ago, sitque hostia haec expiatio mea*: si vero sacrificium non erat expiatorium, laudes divinas depraedicabant ex Psal. CXVI: 17. לך אֹזֶבַח *tibi sacrificabo sacrificium gratiarum actionis & nomen Domini invocabo*. idem quoque Gentibus in more positum, de quo Vossius Theol. Gent. l. IX: c. 8. *primum*, inquit, *sacerdos adducebat victimam ad aram, quam manu tenebat, inde conceptis verbis hostiam sacrabat Numini*. Sic seneca in Thyeste:

*Ipse est sacerdos, ipse funesta prece
Letale carmen ore violento canit:
Stat ipse ad aras, ipse devotos neci
Contrectat, & componit, & ferro ad-
mover.*

§. 7. Edita confessione dictisque laudibus mactabatur victima, & quidem holocaustum ad latus arae aquilonare Lev. I: 3. 4. 11. וְשָׂחַט אֹתוֹ עַל יָד הַמִּזְבֵּחַ צִפְנֹנָה לִפְנֵי יְיָ *& mactabit illud (subaudi holocaustum) ad latus altaris septentrionale coram domino*:
ha-

habebatur enim plaga septentrionalis
 omnium sanctissima, ubi קדשי קדשים
 qualia erant חמנות אשמים ועליות
 mactata fuere, quum e contra קדשים
 שלמים qualia cum aliis fuere קדשים
 ad meridionalem plagam immolaren-
 tur. Ideo & mensa panum propositio-
 nis, qui קדשי קדשים Lev. XXIV: 9.
 appellantur, ad septentrionalem sancti
 plagam posita erat Exod. XXVI: 35.
 quare autem ibi loci sacrificia sanctis-
 sima sint mactata, non facile liquet,
 nisi velimus septentrionem salutis
 quoddam & vitalis roboris fuisse hiero-
 glyphicon, certe Philo Judaeus lib. III.
de vita Moysis ab hac sententia non vide-
 tur fuisse alienus, ἐπειδή, inquit, πνευματων
 τα βορεια τροφιματα και διοτι ἐξ ἑραν
 και γης αι τροφαι, τα μεν υοντος της δε τα
 σπερματα ταις των υδατων ἐπιρροαις τελειγο-
 υσιν. *Nam septentrionales venti vegetant*
maxime & e coelo terraque alimenta pro-
veniunt, altero pluyente, altero semen plu-
vis rigatum ad maturam frugem produ-
cente. Nec dissimili ratione, quia septen-
 trio aptum sanctitatis & salutis erat
 Symbolum, Spiritus sanctus, qui est
 spi-

spiritus Christi, vento assimilatur boreali Cant. IV: 16. *evigila aquilo & veni auster & perfla hortum meum.*

§. 8. Mactata victima sanguis paterra exceptus continuo ad angulum altaris, qui orientem & aquilonem interjacebat, adspergebatur, ita, ut sanguis infra חוט של סיקרא i. e. filum rubrum [avium vero in mediam aram supra filum rubrum spargebatur Zebach. VI: 5. & Bart. ad Zebach, c. VII. §. 2.] hac & illac instar Gracii diffusus זויות המזבח (Zach. IX: 15.) latera altaris orientale & boreale humectaret, quo facto sacerdos ad angulum notocephyrinum pergens eodem ritu duo altaris latera occidentale & australe aspergebat reliquumque sanguinis ad arae basin effundebat Zebach. c. V. Misn. 4. Sparsionem sanguinis sequebatur excoriatio victimae & dissectio in partes, caput, crura, armos & reliqua membra, quae lota prius & salita arae imponebantur.

§. 9. Atque haec quidem de holocaustis dicta sufficiant, de quibus Outramus, Saubertus aliique, inprimis ce-

celeb. Relandi Antiq. sac. Vet. Haebr. consuli merentur. Illud hac vice tantum inquirimus, quare Exod. XXX: 9. tantum fiat mentio holocausti, quum non minus sacrificia expiatoria, quam holocausta reliquaque salutaria in hac ara interiore fuerint interdicta: Ad quod respondemus, quia holocaustorum usus in populo Dei fuit antiquissimus eaque ante legem omni cultus generi, sive illud in gratiarum actionibus, sive deprecationibus ac orationibus versaretur, fuere adhibita, ideoque vocem עלה ad quodcunque genus sacrificiorum significandum usurpari, cuius insigne aliquod praebet exemplum Psaltes regius, quando sacrificiorum acceptationem a divina gratia postulat, *recordetur*, inquit, *omnium mu-*

nerum tuorum וְעֹלֹתֶיךָ יִרְשְׁנָה

holocaustum tuum redigat in cinerem Ps. XX: 4.

CAP. III.

De Munere.

§. I.

Tertium, quod non offerendum erat in ara suffitus, dicitur a Mose מנח, Magnus Coccejus vocem deducit a נח, quod *ducere* sive *adducere* notat, ut מצוה a צוה, commodius derivatur a מנח seu potius Arabum מנח *donavit*, in genere enim *donum* δωρον notat, sive hominibus sive Deo oblatum, Gen. IV: 3. XXXII: 19. 21. XLIII: 11. In specie sacrificium ex farre Lev. II: 1. Atque haec apud Hebraeos duplicis fuere generis, alia enim מנחות נכב *feria libaminum* dicebantur, quae victimis quibusdam, ut holocaustis & pacificis omnibus, nec non leprosi victimis pro peccato ac reatu adjungebantur. Fiebant e similitudine triticea, subacta oleo & condita sale Exod. XXIX: 40. Maim. Maase. Hakk. c. II. §. 1. atque vini libamine augebantur. Haec tota offerebantur in ara exteriori, neque sacerdotibus quid-

quidquam ex eo fiebat reliquum, cum quibus conveniebant Gentilium *ἄλαι* *molae salsae*, *far pium*, *salsae fruges*. Alia praeterea Hebraeis erant ferta *בפני עצמן* *separatim*, per se oblata nullisque aliis sacrificiis addita, facta omnia e similagine tritici, exceptis fertis mulieris adulterii suspectae Num. V: 5. & fertis manipuli agitationis in paschate Lev. XXIII: 10. 11. quae hordeacea erant. Sale haec omnia condiebantur, thus & oleum plerisque adjuungebatur, vinum autem nullum.

§. 2. Ad haec Judaei iterum distinguunt ferta sua in duas species, una erat *מנחת של צבור* ab ecclesia publico nomine oblata, qualis 1. manipulus agitationis paschalis; hordeaceus ille erat, Lev. XXIII: 11. Menachot. c. X. Misn. 3. quia, quemadmodum Abarbanel ad h. l. vellet, ex Aegypto primum egressi Israelitae absque lege instar brutorum fuerint: hic manipulus partim in ara comburebatur, partim a sacerdotibus comedebatur, de quo omnino legi mere-

meretur Cēleb. Rhenferdus in Comparat. Anniv. P. M. cum expiat. Jesu Christi. 2. Panes Pentecostales מנחה חדשה *munus novum*, qui & בכורים לוי' & לחם הבכורים Lev. XXIII: 16. 17. 20. Hi duo panes fiebant ex tribus satis tritici recentis, atque fermentum his panibus addebatur, quare non offerebantur, sed prius agitati ad quatuor plagas mundi sursum ac deorsum, huc & illuc, tamquam לחם התנופה *panis agitationis* comedebantur a sacerdotibus. Menachot. XI: §. 4. 9. cum quo ritu conferendus est ille locus Matth. XIII: 33. *Simile est regnum coelorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinae tria sata, usque quo fermentaretur tota.* Videsis Cēleb. Altingium ad Deut. XVI. 3. לחם הפנים Lev. XXIV: 5. & seq. fiebant ex farina purgatissima tritici & quidem singuli binis decimis Ephe, de quorum forma Misna Menachot. c. XI: 4. לחם הפנים ארזן עשרה ורחב חמשה וקרנותיו שבע אצבעות וגו': *Panum propositionis longitudo erat decem*

cem palmorum & latitudo quinque palmorum, cornua autem septem digitorum. Hi panes singulis Sabbatis, postquam שני בויכי לבונה *duae acerrae i thuris* sale conditae, tamquam אשה ליי *ignitum Domino* Lev. XXIV. 7. in ara exteriori concrematae essent, a sacerdotibus in loco sancto i. e. tabernaculi templive atrio comedebantur Lev. XXIV: 9. Hi tamen panes, vel testibus Judaeis מפני סכנת נפשות *propter periculum vitae* a reliquis Israelitis, qui respectu reliquorum sacerdotum זרים *peregrini* audiebant Exod. XXIX: 33. (modo nullam sibi contraxissent impuritatem) licite comedi poterant, sicut id Christus confirmat Mat. XII: 4. atque hoc jure David panibus propositionis ab Achimelecho acceptis vescebatur, id quod clare satis verba textus 1. Sam. XXI: 5. 6. 7. indicant: ויהיו כלי הנערים קדש והוא דרך חל ואף כי היום יקדש בכלי: quae verba a Luthero versa nullum sensum fundunt: Und der Knabenzeug ist heilig/ ist aber dieser Weg unheilig/ so wird er heut geheiligt werden an dem Zeuge.

Merae

Merae tenebrae , hoc pacto reddenda sunt : *Vasa* (i.e. corpora, confer *σκευος* i. Theff. IV: 4.) *puerorum pura* five *sancta*, & ille, subaudi panis est *instar panis communis*, quia *hodie alius in vase* i. e. mensa panum propositionis *sanctificatur*, ad quem locum R. D. Kimchi hoc pacto commentatur : אין צריך לומר זה שנוכל לאכלו כי רעבים אנחנו ומסוכנים אלא אפילו זה שהושא עתה על השלחן שהוא קדש בכלי שהשלחן מקדשו ויש בו מעילה אף על פי כן נוכל לאכלו מאחר שאין לך לחם אחר שתתן *Non opus est multis contendere cum panem*, qui amotus est a mensa, licere comedere, quum famelici simus & esurientes: Namque & ille panis, qui nunc apponitur mensae novus, quique sanctus redditur in vase, nam mensa eum sanctificat, & in quo sacrilegium committi potest, si a profano homine edatur, illum tamen etiam comedere liceret, si non alium haberes panem, quem nobis dares, siquidem famelici sumus. Caeterum de mensa panibusque propositionis legi meretur

tur elaboratissima Ludovici Wolters Viri Doctissimi dissertatio Anno clō IcccIII. Franequerae sub Celeb. Rhenferdj praesidio habita.

§. 3. Altera munerum species, quae a privatis offerebatur, iterum diversa erat, vel a iussis vel sponte sua oblata. Hebraeorum magistri recensent quatuor munera, quae privatis lege iussa sint, 1. מנחת חנוך *fertum initiationis* Lev. VI: 20. quod sacerdoti cuique ministerium suum adituro imperatum erat, factum ex tritici simila, ephaeque decima constituisse tribus olei logis sabacta judaei tradunt, idemque si Maimonidi Maase Korban. c. 3. credimus, in decem collyras, si gregarii esset sacerdotis, si Pontificis, in duodecim dividi solebat, quas collyras thuris pugillo auctas in ara exteriori adolebant. 2. מנחת חבתין *fertum patellarium*, id quod fiebat ex eadem similae oleique portione, quae priori tributa fuit, teste Maim. loc. cit. dividebatur in duodecim collyras, ex quibus sex mane, sex reliquae vesperi offerebantur,

bantur, addito thuris pugillo; hoc fertum Pontifex eo die offerebat, quo ungebatur Lev. VI: 20. 21. 22. atque deinceps unoquoque Pontificatus sui die. 3. מנחת חוטא *fertum fontis*, factum ex decima Ephae similiae triticeae absque oleo & thure, כִּי חַטָּאת הִוא *quoniam sacrificium pro peccato* Lev. V: 11. iis etenim imperatum hominibus, quorum rei familiaris angustia non patiebatur peccatum majori hostia expiare Lev. V: 11. 12. 4. מנחת סוטה *fertum mulieris adulterii suspectae* seu מנחת קנאה *fertum zelotypiae* Num V: 15. fiebat ex decima Ephae farinae hordeaceae sine oleo & thure. Vile erat hoc munus, quippe quo peccatum gravius, eo sacrificium in Ecclesia Israelis erat vilius, & contra quo leviora fuere peccata, eo nobiliora oblata sunt sacrificia, teste Maimonide More Neboch. l. 3. c. 46. ideoque haec mulier contempto habitu, nudato pectore, detracto peplo promissaque coma id muneris manibus gestabat. Num. V: 18. והעמיד הכהן את האשה

הַאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת רֹאשָׁהּ
 ; הַאִשָּׁה *Et constituet sacerdos mulie-*
rem coram Iehova & denudabit caput
seu promittet comam capitis mulieris,
confer significationem vocis פָּרַע
Num. VI: 5. Lev. XXI: 10. סוּטָה c. 1.
Misn. 5. 6. Scilicet hac capitis denu-
 datione indigitabant, mulierem, quae
 pudicitiam non servasset, indignam
 protectione mariti, cuius hoc capitis
 tegumentum in mulieribus nec non
 maritalis in conjugem potestatis erat
 symbolum, adeo, ut propterea con-
 venienti admodum vocabulo hoc te-
 gumentum Graecis ἐξασια appelletur,
 atque eandem ob rem Paulus 1. Cor.
 XI: 10. mulierem ἐξασιαν ἐπὶ τῆς κεφα-
 λῆς διὰ τῆς ἀνδρῶς habere jubet. Non
 enim ἀγγέλως hic legendum sed ἀνδρῶς
 existimamus, quae conjectura, ni
 fallimur, hoc ritu mulieris adulterii
 suspectae non parum adjuvatur.

§. 4. Ferta a non iussis, sed sua
 sponte דְּנִדָּר וּבִנְדָבָה offerenda erant
 quinque 1. מִנְחַת סֵלֶת *fertum simulae*
incoctae subactae oleo Lev. II: 1. 2.
 2. מִנְחַת מֵאֵפֶה תִּנּוֹר : munus in
 K cliba-

clibano coctum , constans ex *placentis* חלור Lev. 11: 4. 3. מנחה
 ריקין *fertum* laganorum co-
 ctorum & unctorum oleo in formam
 X Graeci Lev. 11: 4. Menachot VI: 3.
 הרקין משוחים כיצד מושחן כמין כי:
lagana ungi debent , unguntur vero ad
formam chi. Quod equidem Barteno-
 ra ad h. l. exponit ; כי יונת ad
 formam X Graeci, sed in eo falli-
 tur, quando addit ט כמין
 quod sit simile ט ט, rectius Gema-
 ra ad h. l. id exponit de littera Graeca
 X fol. 75. a. Erant autem ריקין
 placentae tenuiores , sed חלור
 crassiores. 4. מנחה על מחבת
fertum in patina plana frictum , i. e.
 in vase plano sine margine , ita vt,
 quod in eo parabatur, durum esset
 & consistens Lev. 11: 6. 5. מנחה על
*fertum in ahen*o, quod vas
 erat profundius , fertumque, quod
 in eo parabatur tenue erat & liqui-
 dius Lev. 11: 7. Menachoth cap. V.
 Misn. 8.

§. 5. In his fertis notabilis erat ri-
 tus pugillationis, Judaeis dictus קמיצה
 de

de quo ritu Menachoth c. I. Misn. 2.
 כיצד הוא עשה פושט את אצבעותיו
 על פס ידו *Quomodo facit pugillationem?* *Digitos suos in volam manus extendit*, tribus digitis capiebat pugillum, pollice & minimo digito farinam abradente; ita enim Bartenora hunc locum explicat : הכניס צדי אצבעותיו בקמח ומכניס הקמח לתוך ידו ומוחק באצבע קטנה שלא יצא הקמח חוץ לקמיצה ומוחק בגודל שלא יצא : *Latera digitorum suorum farinae imponit sicque in manum farinam capit, digito parvo autem eam abradit, ne e pugillo exeat, sic & pollice eam abradit, ne e digitis decidat, confer supra pag. 105. 106.*

CAP. IV.

De Libamine.

§. 1.

VLtimum, quod Moses ab ara fumigatoria abesse jubet, est *Libamen* Exod. XXX: 9. ונסך לה תסכו : *Et libamen non libatote super ea.*

Libamina Hebraeorum erant tum vini, tum aquae, hujus ritus נִסּוּךְ הַמִּים locum habebat in festo tabernaculorum, in quo maxima cum laetitia, ingeminantes illa Jesaiae XII: 3. וְשִׂמְחָתָם מִיַּם בְּשִׂשׁוֹן מִמַּעֲיָנֵי הַיְשׁוּעָה *Haurietis aquas cum laetitia ex fontibus salutis*, fontis Siloae aquas, quae erant typus regni Davidis & Christi Esai. VIII, 6. in ara exteriori Deo libabant, de quo ritu prolixè differunt Judaei in Tractata Talmudico סוּכָה huc facit locus Joh. VII: 37. 38. 39. atque similis fere ritus a Davide jam observatus 2. Sam. XXIII: 16. nec abludit aquatio Israelitarum in Mitzpa 1. Sam. VII: 6.

§. 2. Vini libamina fertis plerumque addebantur, quae propterea *ferta libaminum* audiebant, & quasi appendices addi solebant victimis quibusdam, ut holocaustis & pacificis omnibus, ut & leprosi victimis pro peccato ac reatu Menachot 1X: 6. Vina autem horum libaminum nobiliora esse debebant, sed nulla arte praeparata, nolebat enim Deus sibi quidpiam offerri, nisi

nisi ex paratissimis, quae benigna mater natura plena manu largiebatur.

Menachot. VIII: 6. אין מביאין לל

מבירת הזבלים ולל מבירת השלחין

ולל ממר שניזרע ביניהן ואם הביא

כשר אין מביאין אליוסטן ואם הביא

כשר אין מביאין ישן דברי רבי

והחכמים מכשרים אין מביאין לל

מתוק ולל מעושן ולל מבושל ואם

הביא פסול אין מביאין מן הדליות

אלל מן הרוגליות ומן הכרמים

: *Non offerendum est vinum*

ex vinea sterili, quae perpetua vel ster-

coratione vel irrigatione indiget, neque

ex vineis, inter quas seminatum est, si

vero offeratur, rectum est, neque vinum

insolatum, si vero adferatur, bene se habet,

nec vinum vetus secundum sententiam

Rabbi, verum sapientes permittunt ne-

que dulce, neque fumosum neque coctum

offerendum est, quod si vero offera-

tur, Vitiosum est, neque libandum est

vinum e vinea alta & jugata i. e. ad per-

ticas ligata & erecta, sed e vinea humili

& sine ridicis, atque e vineis cultis.

Vinum, quod hic Mischna vocat.

הליוסטן vel אליוסטן q. d. ἡλιόστον vel

ἡλιοκαυσον vinum est *insolatum*, de quo Plinius hist. nat. L. XIV: 8. *Haecenus bonitas vini nationibus debetur. Apud Graecos jure clarissimum nomen accepit, quod appellaverunt bion, ad plurimos valetudinum usus excogitatum, ut docebimus in parte medicinae. Fit autem hoc modo, uvae paullum ante maturitatem decerptae siccantur acri sole, ter die versatae per triduum, quarto exprimuntur, dein cadis sole inveterantur.* מעושין est vinum fumo exsiccatum, de quo scribit Arist. l. IV. μετεωρ. in Arcadia vinum in vtribus a fumo ita exsiccari, ut bibatur abrasum ac defectum, quae confirmat Columella l. I. c. 9. & Horatius Od. III. 8. de vinis in vtribus maturatis intelligendus est:

*Hic dies anno redeunte festus,
Corticem adstrictum pice dimovebit*

*Amphorae, fumum bibere institutae
Consule Tullo.*

adeoque amphora fumum bibere instituta est amphora, quae coepta est fieri
fu-

fumosa, hoc pacto Tibullus cados Falernos *fumosos* adpellat l. II. Eleg. 1.

*Nunc mihi fumosos veteris proferte
Falernos*

*Consulis, & Chio solvite vincla
cado.*

Atque ad hunc morem vina fumo exsiccandi, densa ac spissa reddendi respicit regius quoque Psaltes ♫. CXIX: 8. כי הייתי כנאר בקיטור חקיק לך. *sum etenim*, inquit, *sicut vter in fumo, mandatorum tuorum non obliviscor.* nam quemadmodum vinum in vtre retentum a fumo non corrumpitur, sed magis magisque maturatur, dulcem praebens saporem, eodem plane modo ea est fidelium constancia, ut, quamvis aestu fumoque tribulationis & angustiae exagitentur, quamvis a falsis doctoribus fumo doctrinae, crassas ignorantiae tenebras inferente, infestentur, [Apoc. IX: 2.] incorruptum tamen servant *nec laedant vinum illud bonum* Evangelicae doctrinae atque sanctarum virtutum Apoc. VI: 6, adeo, ut cum Ecclesia in

Cantico c. VIII:2. Sponsum suum affari audeant : *Vtinam fias mihi ut frater sugens ubera matris, oscularer Te, deducerem te ad domum matris meae, ut doceres me, potarem te vino aromatite de succo malogranati mei.*

§. 3. Ritus libandi vinum talis erat, effundebatur על גב המזבח *in verticem altaris*, in alterum ex duobus simpulis ad angulum altaris noto zephyrinum collocatis. Tract. Talmud סכה IV: 9. ad quem locum Barteno-
 ra sic commentatur : הכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחים ויוררים דרך החוטמים על גב המזבח ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדים לשיתין על מזבח שהן חלולים ועמוקים : *Sacerdos ita libat : liquores in os patens simpulorum effundit* [nota vocem latinam, simpuli, commode deduci a ספל] *per quae illi transeunt, & per nares effluunt in tectum arae, ubi foramen est, per quod aqua & vinum in arae cavitatem descendunt, valde amplam & profundam.* quibus consona sunt ea, quae Raschi docet ad Exod. XXIX:

ונסך לספלים כמו ששנינו במסכת 40.
 סכר שני ספלי של כסף היו בראש
 חמזבח ומנוקבים כמין שני חוטמים
 דקים נותן היין לתוכו והוא מקלח
 ויוצא דרך החוטם ונופל על גב
 המזבח ומשם יורד לשיתין במזבח
 בירת עולמים ובמזבח הנחשרת יורד
 : *Libatio fit in simpula, sicut discimus ex tractatu succa, duo simpula Argentea fuisse in vertice altaris, perforata instar duarum narium exilium. Vinum funditur in simpulum, hoc illud transmittit, & per nasum ejicit supra tectum altaris, unde per altare in foveam subterraneam dilabebatur in templo, intellige secundo, sed cum altare aeneum esset in tabernaculo scilicet & templo primo, ex altari in terram defluebat. Haec libatio excipiebatur a Sacerdotibus cantu Psalmorum, Thosephot ad Berachot VI.* אין אומרים שירה על שום אכילת המזבח כגון זריקת דמים וניסוך המים כי אם על הין :
Non canitur super ulla consumptione, quae fit in altari, quemadmodum sanguinis adspersione aut aquae libatione, sed super

solo vino. Quotidie enim, in primis in templo XII Sacerdotes tempore libaminum, quae addebantur jugi sacrificio, cantare solebant instrumentis musicis, quod procul dubio denotabat laetam per XII. Apostolos Evangelii de mactato illo agno immaculato praedicationem. Simili fere modo gentes inter oblata libamina tibiis cantare solebant, Virg. l. II. Georg.

*Sufficiet Baccho vites, hic fertilis
uvae,
Hic laticis, qualem pateris libamus &
auro
Inflavit cum pinguis ebur Tyrrhenus
ad aras.*

In eo autem libamina gentium ab Hebraeorum libaminibus differebant, quod haec quidem neque igni, neque hostiae inspergerentur, illa autem in medias funderentur flammis & inter cornua victimae, hinc Ovid fast. l.

*Rode caper vitem; tamen hinc, cum
stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.*

Et Virg. Aen. L. IV.

Ipsa tenens dextra pateram pulcerrima

Dido

*Candentis vaccae media inter cornua
fundit.*

atque iterum Ovid. L. III. fast.

*Atque aliquis modo trux visa jam
vertitur ara*

*Vinaque dat tepidis, salsaque farra
focis.*

Inprimis sacra haec fiebant Diis inferis, propterea Euripides in Hecuba Polyxenam manibus Achillis sacrificatam narrans ante Polyxenae interfectionem libamina fusa refert :

Πληρες δ' ἐν χερσιν λαβων δεπας
Παγχευσον, ἔρρει χεiri παis Ἀχι-
λεως

Χοας θανοντι πατρι

*Plenum vero in manibus accipiens
poculum*

*Totum aureum, fundebat manu
filius Achillis*

Libationes mortuo patri.

Virg. l. V. Aen.

*Vinaque fundebat pateris, animamque
vocabat*

*Anchisae magni, manesque Acheronte
remissos.*

Propterea & Propertius l. IV. Eleg. 7.
Pallida haec *vina* vocat, ob mortuos,
ad quos pertinebant. Haec exsequi-
mur propterea pluribus, quoniam lu-
cem adfundunt loco Esai. LXV: 4. 11.
הַעֲרִיכִים לְגֵר שְׁלֹחַן וְהַמְּלֵאִים לְמִנִּי
: מִמֶּנּוּ *Instruunt Gad Mensam, & im-*
plent Meni καεργασμα. LXX. *Gad.* hic red-
dunt per Δαιμόνα, id quod Gen. XXX:
11. τυχην interpretantur, Meni autem
hoc in loco τυχην vertunt. Haec ve-
ro, ni fallimur, intelligenda sunt e Pla-
tonica Philosophia, qui eam ab orien-
talium plerumque traditionibus hau-
sere: Duos itaque καεργαστες fuisse do-
cet Plato, alium Νῆ in *Sole*, alium Ψυχης
in *Luna*, Νῆs autem ille idem est, quem
Δαιμόνα vocant Astrologi, & Ψυχη ea-
dem, quam illi τυχην censent potius
appellandam, vide sis Henrici Dodvvel-
li praelect, Academ. Adeoque cultus,
cu-

cujus meminit Esaias, idololatricus fuit militiae coeli, tam solis, quam lunae, a quo omnem idololatrae illi derivabant *τυχην* i. e. *fortunam*. At vero hunc cultum Diis inferis factum esse evidenter satis docent circumstantiae loci ab Esaja recensitae, nec non materia sacrificiorum c. LXV:4. *qui sedent ad sepulcra, & ad custodita pernoctant, qui comedunt carnes porcinas, & partem abominandorum ex vase suo.* Fiebant in sepulcris sacrificia porcorum, quae ipsissima erant Deorum manium sacra: Virg. Aen. XI.

*Multa boum circa maectantur corpora
morti,*

*Setigerosque sues, raptasque ex omni-
bus agris*

In flammam jugulant pecudes.

Quintil. decl. X. quae & ipsa erant sacra Dei genii Horat. l. III. od. 17.

*Cras genium mero curabis, & porco
bimestri.*

Nec obstat, quod Sol & Luna sint tamquam Dii coelestes a Gentilibus culti

culti, Diis autem terrestribus Plutoni, sive Phoenicum Moth מוֹת Jovi Stygio sacrificia mortuorum ab iisdem demum oblata. Verum sciendum est, vnum eundemque cultum in mystica veterum gentilium Theologia & Deo vitae & mortis, i. e. naturae terrenae, quae a Cicerone per Plutonem intelligitur, attribui. Vnus propterea, idemque Deus & Solis & terrae Numen fuit, ideoque vitae mortisque. Atque eandem ob causam, si nos nostra conjectura fallit, Psal. CVI: 28 Baal Pheori, qui extra controversiam erat sol, sacrificia inferorum attribuuntur. וַיִּצְמְרוּ לְבַעַל Et copularunt se cum Baal Pheore, & comederunt sacrificia mortuorum. Magnus Coccejus in commentario ad hunc locum probe intelligens, sacrificia mortuorum esse sacra potestatis terrenae, adeoque incommode *Baal Pehori* i. e. vi solari attribui, propterea contendit *Pehor* hic esse nomen loci, & cultum hic memorari Dei hujus loci tutelaris; vel *mortuos καταχρηστικῶς* hic

hic dictos esse vult, pro *non vivis*, quales erant omnes gentium Dii, atque ad hunc fere modum Chryso-
stomus in hunc locum scribit: *Quin etiam eos, qui Dii appellantur, si quis mortuos appellavit, is minime aberravit,* & similiter Theodoretus: Verum non est necesse, ut eo prolabamur, certum equidem in Psalmo agi de Idololatria ab Israelitis in deserto commissa, de qua Num. XXV: 1. 2. 3. *Et cepit populus scortari cum filiabus Moab, & invitarunt populum ad sacrificium Deorum, sicque copulatus est Israel cum Idolo Pehoris.* Adeoque praestat adserere, vnum eundemque Deum & solis & terrae Numen fuisse, eundemque ei a gentibus praestitum cultum, quemadmodum & postea apud Romanos Venus, quae eadem est, quae Vrania vel Belisama בעילת השמים, sub cognomento Libitinae i. e. funerum Deae culta fuit, credebant enim, vnam eandemque Deam & principium & finem vitae in potestate habere, quo argumento hu-
manae

manae fragilitatis vnumquemque ad-
monebant. Coel. Rhodig. antiq.
lect. l. XVI. c. 18.

SECTIO III.

DE VSV ARAE ANNIVERSARIO.

CAP. I.

De Pontifice aram expiante.

§. I.

Propositi ordo jam nos ducit ad
vsum arae anniversarium, quem
nobis tradit Moses Exod. XXX:
10. וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה
מדם חטאת הכפרים אחת בשנה יכפר
עליו לדרתים קדש קדשים הוא ליהוה:
*Et expiabit Aharon super cornua ejus
semel quotannis sanguine sacrificii pro
peccato expiationum, semel quotannis ex-
piabit super eo per generationes vestras,
res sanctissima est lehovae.* In qua ex-
piatione altaris videndum, 1. cui id
muneris sit demandatum, 2. ipsa expia-

expiatio, 3. expiationis modus, 4. tempus.

§. 2. Aaroni itaque id muneris a Deo impositum: *expiabit Aaron* intellige Pontificem, non enim per Aaronem h. l. gregarium quoque sacerdotem intelligere fas est, utpote quum haec facta sint **אחר בשנה** in anniversaria expiatione, in qua omnibus sacri ministerii partibus plene fungebatur *μοις ὁ ἀρχιερεὺς*, qui ad sanctissimum hoc munus singulari quadam sanctimonia & pietatis exercitio per integros septem dies praeparabatur Joma cap. I: Misn. 1. **שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו לשכרת פלהדרין ומתקנין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנין לו שמא תסור אשתו שנאמר וכפר בעדו: *Septem diebus ante diem expiationis separant sacerdotem magnum a domo sua ad conclave Parhedrorum, substituuntque ei alium sacerdotem, si quod vitium ei contingat: Rabbi lehuda dicit: substituent***

*tuunt et aliam quoque uxorem, si uxor
ejus moriatur, quia dictum est: EX-
PIABIT PRO SE ET PRO DO-
MO SUA: Domus sua est uxor sua.*
Memorabilis in hac praeparatione
Pontificis erat substitutio alterius
conjugis, quum expiaturus *domum su-*
am uxore orbatus, sacro illo expia-
tionis munere fungi non valeret,
quapropter, si forte uxor sua morere-
tur, illa mox in altera substituta
quasi reviviscebatur, adeoque Sacer-
dos M. perpetuo junctus matrimonio,
nec amissam lugebat uxorem Lev.
XXI: 11. utpote qui luctus, legalem
impuritatem redolens, minime dece-
bat unctum sacro unctionis oleo,
oleo illo laetitiae Lev. XXI: 12. In-
primis haec spectabant nostrum per
passiones consummatum Pontificem,
omni labe & pollutione immunem,
qui stabili adeo sibi jungens connu-
bio Ecclesiam sponsam suam, ut nul-
la eam sibi mors adimat, & quamvis
forte illa in morte & sepulcro fuerit,
mors tamen non praevaluerit Matth.
XVI: 18. *exaltata ex portis mortis.*
Psal.

Pfal. IX: 14. Desponsavit enim eam sibi in aeternum, desponsavit sibi eam justitia, judicio, benignitate, & misericordia, desponsavit sibi eam fide, ut agnoscat lehovam, Hos. II: 19. 20.

§. 3. Nec dissimilis erat ratio legis sacerdotibus gregariis latae: Lev. XXI: 1. 2. 3. לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבתו ולאחיו ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש: *Super mortuo nullus*, subaudi sacerdos, *contaminet se in populo suo*, veruntamen *super cognato propinquo sibi*, pro matre sua, patre aut pro filio, filia aut fratre, aut pro sorore virgine propinqua sibi, quae non est juncta viro, *super ea contaminet se.* conf. Ezech. XXIV: 16. quibus nullum quoque conjugis permissum fuisse luctum hinc evidentissime colligimus, quod illius nulla plane in hoc loco fiat mentio: Non enim illa argumentatio a filio, filia, sorore ad omnium proximam conjugem, a minori scilicet ad majus, in lege caerimonia-

moniali , quae est lex praeceptorum
 in placitis, locum habet. Adeoque illi
 falluntur , qui R. S. Jarchi sequentes
 per שָׂארוּ *uxorem* intelligi contendunt,
 : אֵין שָׂארוּ אֵלֶּה אִשְׁתּוֹ *nihil aliud*
per שָׂארוּ caro ejus , inquit Raschius,
intelligitur, quam uxor ejus. Sed vero,
 nescio quam noster magister elegans
 forinarum spectator fiet , qui ubique
 mulierem spectat , inepta sunt, quae
 commentatur ad Exod. II: 20. quo lo-
 co Jethro ad filias a Mose ad puteum
 compellatas de eodem loquens , in-
 quit: *ubi est ille? quam ob rem reliqui-*
stis virum illum, vocate eum וַיֹּאכַל לֶחֶם
ut sumat cibum. ad hunc locum , in-
 quam, haec addit שָׂארוּ אֵין שָׂארוּ
forte junget sibi matrimonio
unam ex vobis; atque per לֶחֶם hic
 iterum uxorem intelligi contendit,
 namque eum in finem allegat locum
 Gen. XXXIX: 6. ubi de Josepho ser-
 mo est , cujus fidei commentariensis
 omnia crediderat, excepto cibo, quo
 vescebatur אֵין לֶחֶם [confer
 Gen. XLIII: 3 2.] ; hic tamen Raschius
 iterum de uxore somniat: אֵין לֶחֶם
 הלחם

הלחם היא אשתו שדבר בלשון
 : נקייה *per intelligimus ux-*
orem, de qua σεμνως loquitur. Vide
 Benivole lector quantum credendum
 sit Judaeo, quando formas spectat,
 tunc incerta eidem sunt omnia: Ne
 jam dicam nullo idoneo Scripturae te-
 stimonio demonstrari posse שאר un-
 quam in textu Hebraeo *uxorem* signi-
 ficare, *carnem* notat & *propinquum*
carnis i. e. cognatum, atque sic a בשר
 distinguitur Lev. XLIX: 6. & quamvis
 uxor unam cum marito carnem faciat,
 non tamen propterea a carne deno-
 minatur שאר, nec Gen. II: 23. 24.
 legitur, primos conjuges factos esse
 אחד לשאר sed לבשר אחד *in carnem*
unam. Ad partes igitur Aben-Esrae
 in interpretatione hujus vocis שאר
 accedimus, qui ad verba לשארו hoc pacto commentatur:
 היה נראה לנו כי פרושו כמו איש
 איש אל כל שאר בשרו שם כלל
 ; וְאַחַר כֵּן פִּרְטָה לֵאמֹר וְלֹאבִיֹּ ;
Videtur nobis, quod eadem sit interpretatio hujus
vocis שארו, quae est Lev. XVIII: 6.
 NE MO AD VLLVM COGNATVM
 L 3 CAR.

CARNIS reliq. *quo loco generale est*, & *postea sequuntur specialia*, *AD MATREM, AD PATREM SUVM ACCEDET*: Simili modo Targum haec verba reddit: *אלהן לקריבין דקריב*; *לִיה* nisi propter propinquum, qui propinquus est ei. Nulla autem hujus legis ratio, nisi typica, sacerdotis scilicet veri immunitatem ab omni labe & pollutione nec non perennitatem notans conjugii mystici Christum inter atque ecclesiam, quae ratio aequae locum habet in gregariis sacerdotibus ac in Pontifice, ut taceam, gregarios saepe sacerdotes vices Pontificis sustinuisse, quando vicario ejus munere tamquam *סגנים* fungebantur.

C A P. II.

De ipsa arae expiatione.

§. I.

EXpiatio arae fiebat sanguine sacrificii pro peccato, de quo Moses *Exod. XXX: 10.* *וכפר על קרבתו* *מדם חטאת הכפרים* *Et expiabit super*

per cornua ejus sanguine sacrificii pro peccato expiationis. כפר proprie notat pice obtegere Gen. VI: 14. hinc vox translata ad significandam expiationem peccatorum per sacrificia, typos veri sacrificii Jesu Christi, quo peccata nostra teguntur, ne veniant in conspectum Dei judicis. LXX. vertunt per ἱλασκεσθαι. Quum vero juxta illud solenne Judaeorum axioma Joma c. I: fol. 5: 1. אין כפרה אלא בדם nulla est expiatio, nisi per sanguinem: : כי הדם הוא בנפש יכפר: quia sanguis est, qui animam expiabit Lev. XVII: 11. id, quod Paulus iisdem fere verbis docet: καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας ὁ γινεται ἄφεσις Heb. IX: 22. Propterea & haec expiatio arae fiebat מדם חטאת הכפרים X. die Tisri, in anniversaria illa expiatione, quod plenius nos docet Moses Lev. XVI: 18. 19. Postea exhibit Aaron ad ipsum Altare, quod est coram Domino & expiationem faciet pro eo, accipietque de sanguine illius juveni, & de sanguine hirci, imponet ipsis cornibus altaris circumquaque, & insperget ipsum ex illo sanguine

digito suo septem vicibus, sic mundabit ipsum & sanctificabit ab immunditiis filiorum Israelis.

§. 2. Sacrificia, quorum sanguine expianda erat ara interior, fiebant juvenco & hirco לחטאת in peccatum oblati Lev. XVI: 3. 5. Notius est, quam ut commemorari debeat, vocem Hebraeam חטאת & peccatum & sacrificium pro peccato significare, LXX. reddunt πρὸς ἁμαρτίας. & Lev. VI: 18. חטאת תורת LXX. νόμος τῆς ἁμαρτίας i. e. *lex sacrificii pro peccato*, aliisque locis, quod imitantur N. Testamenti scriptores Rom. VIII: 3. 2. Cor. V: 21. Heb. X: 6. XIII: 11.

§. 3. Primum, quod hic memoratur, sacrificium fiebat juvenco Lev. XVI: 3. בואת יבא אהרן אל הקדש cum hoc ingreditur Aaron ad sanctuarium, cum juvenco filio bovis in sacrificium pro peccato. confer ψ. 18. פר בן בקר notat juvenecum bimum, nam juniorem indigitarī non temere colligimus ex eo, quod additur בן בקר, atque verisimile est, vitulum tum dici פר, quum amit-

amittit dentes primigenios, ut illis alii succedant, quos, teste Aristotele hist. I. VI. c. 21. amittit anno secundo : *τὰς ὀδοντάς βαλὼν βῆς διμήνης dentes*, inquit, *biennis ejicit bos*. Ita Rabbi Jose Galilaeus in Tract. Talm. פרה c. I: 2. ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שנים שנ' פר שני בן בקר תקח לחטאת : *R. I. G. dicit, juveni bimi sunt, sicut scriptum est, Num. VIII: 8. Et juven- cum bimum* [pro שני forte legit שנים] *filium bovis accipies in hostiam pro peccato*, quamquam, si verum amamus, inficiari non possimus, פר bovem quoque pleni vigoris significare Jud. VI: 25. Judaei contendunt, Aaronem hunc sibi suis comparasse sumtibus juvenicum, Raschi ad h. l. משלו הוא : *emendus hic erat ex propriis, non vero sumtibus ecclesiae*, sic quoque Jonathan Chaldaeus : תורה דחטאתה דהוא ממוניה : *juvenis hostiae pro peccato ejus aere comparabatur*.

§. 4. Alterum sacrificium pro peccato fiebat hirco, & quidem עדת מאת : *a coetu filiorum Israel* :

v. 5. 9. adeoque erat קרבן צבור sacrificium publico Ecclesiae nomine oblatum, publico aere emtum ex redditibus *lytri animarum Israelis* Exod. XXX:12. hemisicli videlicet a quocumque Israelitarum quotannis soluti, id quod nos docent Judaei in Tract. Talmud. Schekalim c. IV. Mīsn. 1. התרומה מה היו עושין בה לוקחין בה תמידים ומוספים ונסכיהם העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וכל קרבנות הצבור;
Quid faciunt hac oblatione? [intellige oblationem hemisiclorum, qui תרומה Exod. XXX: 13.) *comparant sacrificia jugia, addititia, ut & eorum libamina, manipulum hordeaceum, & duos panes* (subaudi pentecostales) *atque panes propositionis, & omnes denique oblationes publico nomine oblatas.* Hircus Hebraeis dicitur שעיר a שער quod pilum, vilum notat, ita שעיר pilosum Gen. XXVII: 11. *Jacobus dixit matri suae, frater meus est איש שעיר vir pilosus, & ego sum איש חלק vir laevis seu glaber.* Hinc eadem vox שעיר hircum denotat. Hircus est animal vile, hirsutum, olidum, libidinosum, emblemata peccatorum
 Mat.

Mat. XXV. propterea adhibebatur neque in holocaustum, neque eucharisticum aut votivum, sed solum in sacrificium pro peccato, ad detestandam peccatorum foeditatem, quo enim peccatum gravius, eo animal ad sacrificium vilius requirebatur, teste Maimonide supra laudato l. III: c. 46.

§. 4. Inprimis hircum volebat Deus offerri in Ecclesia Judaica, ut eo magis detestaretur abominanda gentium, interque eas Aegyptiorum sacra, *ut ne Israelitae amplius offerrent sacrificia sua* לשעירים *hircus, cum quibus scortati essent* Lev. XVII: 7. Erat autem hircorum cultus, cultus Daemoniorum, id quod nos docet Maim. more Neboch. l. III. c. 46. *Ex Zabiis quidam fuerunt qui Daemones colebant, eosque existimabant habere formam hircorum, unde & Daemones* לשעירים *h. e. hircos appellabant.* Doctrina haec Daemoniorum vetusta admodum est, adeo, ut Plutarchus, *de defectu oraculorum*, hanc inter Deos distinctionem, velut Deos principales ac Daemones, inde a Zoroastris temporibus petat. *Magnas,*
in-

inquit, & difficiles dubitationes videntur
solvisse, qui το Δαιμονίων genus medio in-
ter Deos & homines loco constituerunt, &
quod nos cum his quodammodo conciliat
& conjungit, invenerunt; sive haec ma-
jorum & Zoroastris doctrina sit, sive
Thracica ab Orpheo profecta, sive Aegy-
ptiaca, sive Phrygica. Erant autem
Δαιμονία animae defunctorum post
mortem in numerum Deorum relatae,
quod luculentissimo testimonio tradit
Hesiodus scriptor vetustissimus, asse-
rens, homines praeclaros primae au-
reaeque mundi aetatis, quum deces-
sissent, inter Daemones fuisse relatos,
ut custodes, protectores, patroni ac
mediatores essent hominum; quippe
in hac erant sententia gentes, Deos
aeternos & coelestes, qui θεοί proprie
ab ipsis appellati sunt, quosque in coe-
lis, immo in Sole, luna & Stellis esse
finxerunt, tantae esse sublimitatis ac
puritatis, ut rerum terrenarum acces-
sione ac cura profanarentur, atque
proin mediam hanc potestatum di-
vinarum sortem introducere, quas
Δαίμονες seu Δαιμονία appellitarunt at-
que

que instar mediatorum inter Deos ac homines collocarunt, Hesiod. op. & dier. l. I.

Ἄνταρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαίαν
καλυψεν

Τοὶ μὲν Δαίμονες εἰσὶ, Δίος μεγάλου Δίος
βούλας,

Ἐθλοὶ, ἐπιχθόνιοι, φυλάκες Θνητῶν ἀν-
θρώπων,

Οἱ ῥα φυλάσσουσι τε δίκας, καὶ χετλίας
ἔργα

Ἡερεῖ ἑσταμένοι, παντὶ φοιτῶντες ἐπ'
αἶαν,

Πλουτοδοταὶ : καὶ τοῦτο γερεῖ βασιλῆιον
ἔχον.

Atque hoc pacto non difficile est con-
jicere, unde in cultu Δαιμονίων vitia,
furta, libidines 'introducenda sint; sci-
licet haec flagitia Deificatorum Deo-
rum saepe suadebat memoria, ita in-
primis in cultu hircino, seu Daemo-
num apud Aegyptios impurissimae
exercebantur libidines, adeo, ut
quaedam mulieres religione addu-
ctae sacris hoedis foede se submit-
terent, quod Herodotus, quum in
Aegy-

Aegypto esset, propalam factum esse asserit, conf. Aeliani Hist. VII: 19. Doctrina haec Daemoniorum tam altas egit radices, ut fere per totum terrarum orbem disseminata fuerit, saltem, quod illam diversitatem Deorum coelestium & Δαιμονίων attinebat, quae vel tempore Apostolorum erat oecumenica inter gentes, ex quarum Theologia locus 1. Cor. VIII: 4. 5. 6. omnino intelligendus est, opponit enim Apostolus dogma de Diis coelestibus & Δαιμονίοις i. e. mediatoribus, Κυριοῖς seu heroibus mysterio Dei Patris & Christi; οἶδαμεν, inquit, ὅτι οὐδέν εἰδωλὸν ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς Θεὸς ἕτερος ἐν μὴ εἷς, καὶ γὰρ εἰπερ εἰσι λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς. (ὥσπερ εἰσι θεοὶ πολλοὶ, καὶ κυριοὶ πολλοὶ) ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ ὃς τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κυρίος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτούς; quasi diceret: quamvis gentes multos venditent Deos aeternos, nobis tamen est vnus Deus ille Pater, ex quo omnia, & quamvis de multis glorientur mediatoribus, vnus est noster

ster mediator Jesus Christus, per quem sunt omnia, qui cum Patre & Spiritu S. est vnus ille & aeternus Deus: Certum etenim, Paulum ad Deos gentium non vero ad dictitios V. Testamenti respicere, quum de idolo loquatur, atque his verbis gentibus *μυστηριον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ* sedulo ad animum revocet.

§. 6. Sed forte nimium quantum digressi sumus, redimus ad sacrificium pro peccato, cuius sanguine expiatur ara. S. Paulus, quando hoc commemorat Hebr. IX: 7. pro Aaronis & populi ignorantibus, ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων oblatum esse docet. Insignem ex hoc loco ansam arripuere Sociniani & Socinianizantes calumniandi verum illud Christi sacrificium, quo unico consummavit omnes, qui sanctificantur; si enim, inquiunt, sacrificia expiatoria V. T. inprimis in anniversaria expiatione X. die Tisri oblata, solum expiarunt leves quasdam corporis labes & lapsus ignorantia imbecillitateque commissos, ergo & eadem quoque ratio est sacrificii Chri-

Christi, quod per priora depictum fuit.
 Sed vero nullum maiæ suae causæ
 heic invenient patrociniū; Paulus
 convenienti admodum vocabulo utens
 per ἀγνοῖα exprimit Hebraicum חטא,
 quod omnis generis peccata notat, Lev.
 XVI: 21. 30. 33. est enim a חטא *aber-*
ravit a scopo, Jud. XX: 16. adeoque pro-
 prie *errorem* designat, & convenit cum
 Graeco ἀμαρτία, ab ἀμαρτάνω *aberro*.
 Nam in omni peccato est ignorantia
 & error, defectus scilicet cognitionis
 clarae & distinctae veritatum coele-
 stium, magna enim orta luce in intel-
 lectu, sequitur sancta in voluntate pro-
 pensio, atque hac luce, si mens destitua-
 tur, meris versatur in tenebris, ideo
 peccata *tenebrae* & *opera tenebrarum*
 audiunt & peccatores stulti נבלים Ps.
 XIV: 1. Est enim in peccato ἀνομία
aberratio a scopo legis, hinc Hebr. תורה
lex est a ירה *propicere ad scopum*, &
 proprie metarum viarumque est com-
 monstratio, propterea quaevis peccata,
 observante Grotio, ἀγνοήματα dicuntur
 1. Macc. XIII: 39. sic LXX. פשע Ps.
 XXV: 7. חטא Gen. XXVII: 10.

ἀγνοήματα vertunt. Quid ? quod Mo-
 ses nos docet X. die Tisri non leves
 tantum corporis labes, sed gravissima
 quoque expiata esse peccata Lev.
 XVI: 21. XXX: 33: ea etenim, quae
 Paulus hic vocat ἀγνοήματα Moses Lev.
 XVI: 3. 5. 6. 9. 11. 16. 21. 22. 25. 27.
 30. & 33. exponit per חטאת פשעים
 & עונות peccata, defectiones,
 impuritates, & iniquitates. Et denique
 ex formula precationis, qua Pontifex
 in anniversaria expiatione utebatur,
 evidens fatis est X. die Tisri gravis-
 sima quoque esse expiata peccata; tra-
 dunt enim Hebraeorum magistri, quod
 Pontifex impositis hirco duabus ma-
 nibus hoc pacto precatus sit : אנני
 השם עון פשעו חטאיו לפניך עמך בירת
 ישראל אנני האם כפר נא לעונות
 ולפשעים ולחטאים שעו ושפשו
 ושחטאו לפניך עמך בירת ישראל
 ככתוב בתורת משה עבדך לאמר
 כי כיום הזה יכפר עליכם לטהר
 אתכם מכל חטאתיכם לפני יי
 : Obsecro Jehovah, deliquerunt,
 rebelles fuerunt & peccarunt coram te po-
 pulus

*pulus tuus, domus Israel, obsecro Jehovah,
 remitte nunc delicta & rebelliones & pec-
 cata, quae deliquerunt, & in quibus re-
 belles fuerunt, & quae peccaverunt coram
 Te, domus Israel, sicut scriptum est in lege
 Moſis jervi tui, dicendo: nam in hoc die
 expiabit super vos ad mundandum vos
 ab omnibus peccatis vestris coram Jeho-
 vah, & mundi eritis. conf. 1. Reg.
 VIII: 47. Pf. CVI: 6. Dan. IX: 5.
 Qua oratione a Pontifice recitata, sa-
 cerdotes vna cum populo in atriis
 haec ingeminabant antiphona in fa-
 ciem decidui procumbentes ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
*Benedictum sit nomen gloriosum regni
 ejus in secula seculorum. Joma c. VI:
 2. eadem fere utebatur formula
 Pontifex, quando manus Juvenco im-
 ponebat, confitendo sua, domus suae
 & fratrum sacerdotum pec-
 cata Joma c. III:
 8. IV: 2.**

CAP. III.

De modo expiationis arae.

§. I.

PLenius expiationem arae cognito
 ejus modo percipiemus: primo ita-
 que Pontifex sanguinem sacrificii pia-
 cularis hirci & juvenci patera excipie-
 bat Joma c. IV. Misn. 3. שחטו וקבל
 במזרק ארז דמו ונותנו לפי שהוא
 ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל
 : *Maṣṭabat ipsum* (sub-
 audi juvencum) & *sanguinem excipie-*
bat patera, dabatque ei, qui miscebat eum
super scamnum quartum, quod erat in
sanctuario, ne concresceret. Sacerdotes
 etenim, ut sanguinem liquidum tenu-
 emque conservarent, particulas ejus
 baculo atterebant, aut cochleari agi-
 tabant, atque hunc in finem uteban-
 tur pateris acuminatis, Pefachim. c. V,
 Misn. 5. ולז היו לבזיכין שוליים
 : *non erat* & שמא יניחו ויקרש הדם
funda phialis, ne forte deponerent ipsas &
sanguis concresceret, conf. Misn. III.

eiusdem capitis. Nec huic traditioni obstat, quod narrant Talinudici in Joma c. V. Misn. 3. 4. pateram sanguinis a Pontifice ex sancto sanctorum egresso collocatam esse על כן הזהב : *Super columnam auream*, quae erat in sanctuario, quae an aurea dicta sit ob pretium, ut Eccl. XII:6. גלת הזהב & בגרי הזהב vel colorem purpureum, auri speciem referentem, jam non disputamus, certe R. Ascher Sheringhamio ad h. l. laudatus lapideam fuisse contendit: יצא והניח המזרק של הדם על אבן : *exibat & pateram sanguinis istius super lapidem, qui erat in sancto collocabat.* Erat autem haec columna ad recipiendam pateram accommodatissima, quia orificium habebat rotundum, quare & כַּן vocabatur, quod proprie *thecam & loculamentum* notat 1. Reg. VII: 31. inde Graecorum κίων & κλονιον. Ad hunc modum gentiles non tantum sacrificiorum sanguines patera excipiebant, Virg. Aen. L. VI.

*Supponunt alii pelves, tepidumque
cruorem*

Suscipiunt pateris.

Sed & in sacris inprimis Deae Vestae vasculis utebantur acuminatis, quia aqua ad sacra Deae hausta in terra non ponebatur sine piaculo, ideo excogitarunt vas, quod erat acuto fundo & patulo ore, eoque instabile, id quod vas futile vocabant.

§. 2. Ipsa adsperfusio sanguinis fiebat super cornua & tectum arae Exod. XXX: 10. וּכְפַר עַל קַרְנָיו & plenius Lev. XVI: 18. 19. וַיֵּצֵא אֱלֹהֵי הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וּכְפַר עָלָיו וּלְקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר וַנִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְהִזָּה עָלָיו מִן הַדָּם בִּאֲצָבָיו שֶׁבַע פַּעֲמִים וּפָהָרוּ וּקְדָשׁוּ
Et exhibit ad ipsum altare, quod est coram Domino, & expiabit illud, & accipiens de sanguine juvenci & hirci imponet cornibus altaris circumquaque, & insperget ipsum ex illo sanguine digito suo, mundabit ipsum & sanctificabit ab immunditiis filiorum Israel. Postquam Pontifex in adyto

M 3 digito

digito in sanguinem intincto octies
 sparsisset semel sursum supra propitia-
 torium, & septies deorsum ante pro-
 pitiatatorium, ingressus sanctuarium ad
 altare thymiamatis sanguines hirci &
 juvenci miscebat, atque mixto vtrius-
 que sanguine aram expiare coepit
 Joma V: 4. עירה דם הפר לתוך דם
 השעיר ונתן את המלא בריקן ;

*Sanguinem juvenci in sanguinem hirci
 effundebat & pateram plenam in vacuam
 remittebat.* R. Ob. de Bartenora ad
 h. l. מערה מזרק מלא לתוך הריקן
 כדי שיתערבו הדמים יפה יפה ;
*Effundebat pateram plenam in vacuam,
 ut optime permiscerentur sanguines.*
 idem confirmat Raschi ad Lev. XVI.
 מה היה כפרתו ולקח מדם הפר
 ומדם השעיר מעורבין זה לתוך זה ;
*Quomodo facta est expiatio ejus ? (sub-
 audi arae) accepit sanguinem ju-
 venci & hirci inter se permistum.*

§. 3. Sanguine rite permisto ad
 ipsam expiationem pergebat Pontifex,
 de quo porro audiendus est textus
 Mischnicus Joma c. V: 5. ויצא אל
 המזבח

המזבח אשר לפני יי' זה מזבח הזהב
 התחול מחטא ויורר מהיכן הוא
 מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית
 מערבית מערבית דרומית דרומית
 מזרחית מקום שהוא מתחיל בחטאת
 על מזבח החיצון משם היה גומר
 על מזבח הפנימי :

Exibat ad altare, quod erat coram Domino, hoc erat altare aureum, incipiebat, mundabat & descendebat, unde incipiebat? a cornu orientali aquilonari, aquilonari occidentali, occidentali meridionali, meridionali orientali, illo in loco, quo incipiebat, quum hostiam pro peccato offerebat in altari exteriori, eodem loco in altari interiori finiebat. conf. Zebach. c. V: Misn. 1. Ex hoc loco clare satis docemur altare, quod erat coram Domino Lev. XVI: 18. esse aram interiore, id quod Raschi traditionem Mischnicam secutus idem docet ad loc. laud. זה המזבח hoc, inquit, est altare aureum, quod est coram Domino in sanctuario, idem illud, quod Johannes in Apoc. c. VIII: 3. vocat θυσιαστηριον το χρυσεον το ενωπιον του

ὄσπον, adeoque fallitur Aben-Esra, quem Piscator noster sequitur, per aram hanc altare holocaustorum intelligens. Quo vero ordine hae adspersiones factae sint, ostendit Misna: *התחיל מחטא ויורד: Incipiebat, munda-
dabat & descendebat*, i. e. adspersit cornua arae incipiendo a summo vertice ad imum, sic Bartenora ad h. l. *היה נותן מתנה מלמעלה למטה שם יתן ממטה למעלה בקרן שלפניו הדם זה לתוך בית יד שלו ומטבף Spargebat sparsiones a summo ad imum, ne si forte ab imo ad summum in cornu, quod ante eum esset, spargeret, sanguis deorsum per manicas suas fluens pollueret vestimenta.* Dein incipiendo a cornu orientali aquilonari finiebat in meridionali orientali, quo loco contrario plane ordine incipiebat adspargere sanguinem sacrificii pro peccato in ara holocaustorum Zebach. c. V. Misn. 3.

§. 4. Cornibus arae hoc modo adspersis cinerem & carbones ab altari Pontifex detergebat, tectumque arae adspergebat Raschi ad Lev. XVI: 12. ad

ad verba : והוזה עליו מן הדם :

& *adspersit super eam sanguine* אחר

שנתן מתנות באצבעו על קרנתיו

: *postquam* מזה שבע פעמים על גגו :

adpersit digito suo cornua arae , septem

vicibus adpersit super tectum ejus.

Eadem confirmat Josephus l. III. An-

tiq. c. X. vbi, postquam dixisset sacer-

dotem sanguine hirci & juvenci in

adytum inlato septies digito suo

asperxisse tectum (intellige versus

superiorem Adyti partem) totiesque

pavimentum, in quo equidem a Tal-

mudicis dissentit, qui semel supra &

septies infra propitiatorium sangui-

nein sparsum esse contendunt

Joma V : 4. mox addit: και τοσαυτα-

κις εις τον ναον και περι τον χυσειον βωμον

vertente Gelenio: *rursusque toties in-*

teriora fani circum altare, verba Josephi

ita habent : ε δη σφαγεντος, εισκομισας

εις τον ναον του αιματος αρα και του εριφου,

ραινει τω δακτυλω τον εροφον επτακις, του

δε αυτου και το εδαφος, και τοσαυτακις εις

τον ναον και περι τον χυσειον βωμον.

nobis plane videtur, quod heic παρ-

ελκει ultimum και, atque nobis

persuasum est, hoc pacto verba commode reddi posse : *Et toties in sanctum*, subaudi εἰς ἁγίον, *pauci in aram auream*. Atque in eundem sensum verba Misnae Joma V : 6. intelligenda : זה על טהרו של מזבח שבע פעמים : *super locum mundum arae spargebat septem vicibus*. Gemarici equidem disputant, quid טהרו hic notet, quod nonnullis medium arae significat, Gemara Joma fol. 59. 1. *quid est טהרו ?* פליגה דמזבח *medium altaris*. Aliis, quod nobis verisimillimum videtur, est locus detectus arae, i. e. ab omni cinere & sordibus expurgatus, quo referunt verba legis Lev. XVI: 19. וטהרו וקדשו & *mundabit illud & sanctificabit*, scilicet locus ille, qui mundandus erat, ille & adspersione sanctificandus, jam autem superior arae pars seu tectum ejus a cinere & reliquis sordibus erat purgandum, cum quo coincidit commentatio R. Ob. de Bartenora ad l. 1. Misnae: טהרו המקום המגולה שבו עיחותה האפר והגחלים אילך ואילך ומזה על זהבו של מזבח :
Est

Est טהרו locus detectus arae, unde desumpsit cinerem & carbones hinc & inde dispersos, ut adspersio fieret super aurum arae.

§. 5. Fiebant hae adspersiones digito indice manus dextrae, admoto ungue pollicis, ita tamen, ut ad quamcunque sparsionem digitum de-nuo in sanguinem intingerent, juxta Judaeorum canonem על כל הזויה טבילתו confer Gemar. ad Zebachim c. V: Misn. 3. Adeoque nullo haec adspersio fiebat adspergillo, quo quidem alias sacerdotes utebantur confecto ex lana & hyssopo, inprimis in purgatione leprosi Lev. XLV: 6. 7. 49. 51. nec non Paulus Hebr. IX: 19. docet, ejusmodi adspergillo Mosen fuisse usum in solenni foederis initiatione Exod. XXIV: 5. 6. 7. 8. Ad hunc fere modum digito indice admotoque pollice gentiles in sacris in primis Priapi sanguinem sparsisse testis est Scacchus myrothec. sacr. l. II. c. 69.

§. 6. Hac adspersione arae rite & ordine peracta reliquias sanguinis effun-

effundebat Pontifex ad fundamentum altaris holocausti Joma c. v. Misn. 6. וְשִׁירֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מִעֲרֹבֵי שֵׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן וְשֵׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן הָיָה שׁוֹפֵךְ אֶל יְסוֹד דְּרוֹמֵי אֱלֹהֵי וְאֵלֶּי מִתְּעַרְבִין בְּאֵמָה וְיוֹצֵאִין לְנַחֲלָה קִדְרוֹן ; *Et reliquias sanguinis in lembum occidentalem altaris exterioris fundebat ; reliquias autem sanguinis altaris exterioris fundebat in lembum ejus meridionalem ;* (confer Zebach. c. V. Misn. 3.) *in fossa vero miscebantur hi & illi atque fluebant in torrentem Kedron ,* Stante videlicet templo, ex altari autem aeneo tabernaculi in terram defluebant videbis Raschi ad Exod. XXIX: 40.

CAP. IV.

De Tempore expiatae arae.

§. 1.

ATque haec omnia peragebantur illo expiationis anniversariae tempore X. die Tisri, quando solemnis fiebat expiatio populi Israelitici אָחֵר בַּשָּׁנָה Exod. XXX: 10. Lev. XVI: 2. 19. ἀπαξ τὴ ἐνιαυτῷ Heb. IX: 7. ideo dies hic dictus est יוֹם הַכִּפּוּרִים & a Ju-

Judaeis κατ' ἐξοχὴν יומא incidebat il-
 le in mensem septimum Tisri, qui ini-
 tium erat anni civilis, interjectis de-
 mum decem diebus post festum buc-
 cinarum זכרון תרועה, quo velut ad
 diem mox secuturum expiationis prae-
 parabantur, uti ex veteri veterino exci-
 tati seriam meditarentur poeniten-
 tiam, Maim. Morch Neboch. III: 43.
 Dignissima memoriae erat festo buc-
 cinarum clangoris materia, quam me-
 moriae prodidit auctor, qui nomine
 טוב שם Maimonidem illustravit :
 עורו עורו משנתכם הקיצו משנתיכם
 שהיו העסק בהבלי העולם שתרדמה
 השם נפלה עליכם : *Excitamine,*
excitamine e somno vestro, evigilate e so-
mno vestro, qui vana tractatis, nam so-
por vobis gravis immissus est. vel, ut alii
vellent: Excitare, qui dormis & resurge
e sopore tuo, ut illucescat tibi novilunium,
 quae similis fere foret formula ei, qua
 Sanctus Paulus utitur ad Ephes. c. V:
 14. ἐγείρω ὁ καθευδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν
 νεκρῶν καὶ ἐπιφανῶσαι σοὶ ὁ χριστός. confer
 γ. 8. & Esai. LX: 1.

§. 2. Erat itaque יומא magnus
 je-

jejunii & poenitentiae dies, *quo adfli-*
gebant animas suas Lev. XVI: 29. Jo-
 ma VIII: 1. יום הכפורים אסור
 באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה
 ובנעילת הסנדל ובתשיש המטה:
In die expiationis interdictus (ad ver-
 bum ligatus confer Mat. XVI: 19.
 XIIIX: 18.) *est cibus, & potus & lotio*
& unctio, inductio calcei & concubitus.
 Hoc tamen jejunium non impediēbat
 gaudium & laetitiam in Domino pro-
 pter remissa peccata, cujus memo-
 rabilis reperitur locus in Tract.
 Talm. תענית c. ult. §. ult. quem hic
 adscribere non pigebit: אמר רבן
 שמעון בן גמליאל לא היו ימים
 טובים לישראל כחמשה עשר באב
 וכיום הכפורים שבהן בנוה ירושלם
 יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבווש
 את מי שאין לו כל הכלים טעונין
 טבילה בנורת ירושלם יוצאות וחולות
 בכרמים ומה היו אמרות בחור שא
 נא עיניך וראה מה אתה בורר לך
 אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה
 שיקר החן והכל יופי אשה יראת
 יי' היא תתהלל ואומר תנו לה מפרי
 יריה

ידיה ויהללנה בשערים מעשיה וכן
הוא אומר צאנה וראנה בנור ציון
במלך שלמה בעטרה שעטרה לו
אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו
ביום חתונתו זה מתן תורה וביום
שמחת לבו זה בנין בית המקדש

Dixit Rab-
ban Simeon filius Gamalielis, non sunt dies
adeo festivi Israelitis, quam XV. mensis Ab
& dies expiationum, in illis etenim filiae
Israelis egrediuntur totae indutae vestibus
albis & quidem commodatis, ne pudeant,
quae iisdem destituuntur, atque necesse est,
ut vestes suas lavent. Egrediuntur quo-
que filiae Hierosolymitanae & tripudiant
in vineis. Et quomodo dicunt? Juvenis,
attolle quaeso oculos tuos & vide quod eli-
gas Tibi: Ne intuearis formam, quin po-
tius familiam; FALLAX NAMQUE EST
GRATIA ET VANA EST FORMA,
MVLIER TIMENS DOMINVM ILLA
LAVDABITVR & de eadem porro dicitur:
DATE IPSI DE FRVCTV MANVVM
SVARVM, ET LAVDABVNTVR IN
PORTIS FACTA EIVS Prov. XXX. 30.
31. Et sic ille Dicebat: EXITE ET VI-
DETE

DETE FILIAE SIONIS SALOMONEM
REGEM CORONA ORNATVM, QVA
CORONAVIT EVM MATER SVA
DIE SPONSALIORVM EIVS, ET DIE
LAETITIAE CORDIS EIVS, Cant. III:

II. *dies sponsaliorum est dies latae legis,
atque dies laetitiae cordis ejus aedificatio
Sanctuarii, quod exstruatur cito in die-
bus nostris, Amen.* Bartenora ad
hunc locum annotat: per regem Salo-
monem intelligi *הקדוש ברוך הוא*
Deum Opt. maximum, per matrem
כנסת ישראל *Ecclesiam Israelis.*

§. 3. Major vero erat laetitia in
die expiationis tempore jubilaei,
quo praedia alienata redibant ad
Dominos, & Servi in pristinam affe-
rebantur libertatem, quod plene de-
mum fiebat X. die Tisri, interim a
prima die usque ad decimam, per
integros nempe novem dies, Domini
serviebant servis, atque hi coronis
redimiti publice laetabantur, nec non
solemni fruebantur libertate, de
quo Maimonidem in Hilcot Schemi-
ta Vejobel c. X. audire non inju-
cundum

cundum fore arbitror : שלושה :

דברים מעכבים ביובל תקיעה ושלוח
עבדים וחזרת שדות לבעליהן
וזו היא שמיטת קרקע מראש השנה
עד יום הכפורים לא היו עבדים
נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין
לאדוניהן ולא השדות חוזרות לבעליהן
אלא עבדים אוכלין ושתין ושמחים
ועטרותיהם בראשיהם כיון שהגיע
יום הכפורים תקעו בירת דין בשופר
נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות

*Tres sunt res quae impediunt
Iubilaeum, tubarum clangor, servorum
manumissio & reditus agrorum ad suos
Dominos, qui est fundorum restitutio.
Ab initio anni usque ad diem expiatio-
nis neque dimittebantur, neque servie-
bant Dominis suis, nec agri restitue-
bantur. Quid igitur? edebant, bibe-
bantque servi atque hilares erant, &
coronam quisque capiti suo imposuit.
Mox vero, quum dies expiationis venis-
set, synedrium tuba clangebat atque e
vestigio liberi abierunt servi & reddita
Dominis sunt praedia.*

§. 4. Fallor admodum, aut Salvator noster ad hos similesve ritus adlusit Luc. XII: 37. Μακαριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, ὡς ἐλθὼν ὁ κυριος ἐνερῇσει γρηγορητας. Αμην λεγω ὑμῖν ὅτι περιζωσεται, καὶ ἀνακλινει αὐτους, καὶ παρελθὼν διακονησει αὐτοῖς. Sic apud plerasque gentes similia agebantur festa, in quibus servi libere agebant pari cum Dominis jure & voluptatum fructu; hoc enim jure Carion servus apud Aristoph. in Plut. Act. 1. sc. 1. de plagis securus Dominum alloquitur: ἔ γαρ με τυπτησεις σεφαινον ἔχοντα γε. *Neque enim me verberabis, qui coronam gero.* Sed haec ὡς ἐν παροδῳ. Laeto itaque expiationis tempore expiabatur ara, & quidem eo demum tempore, quo Pontifex ex sancto sanctorum egressus ante & supra propitiatorium sanguines sacrificii piacularis hirci & Juvenci sparserat Lev. XVI: 15. 16. 17. 18. 19. Joma cap. V: 4. 5. confer supra §. 2. & 3. cap. antec.

SECTIO IV.

DE VSV ARAE
FREQUENTE.

CAP. I.

*De sacrificiis comburendis in
genere.*

§. I.

PEdem tandem proferimus ad
vsum arae frequentem in adspersione sanguinis sacrificiorum
piacularium. Victimae illae, quarum sanguine adspergebatur ara interior, erant omnia illa sacrificia pro peccato, quorum corpora comburebantur extra castra Lev. VI: 30. Sed omne peccatum, de cujus sanguine aliquid illatum fuerit in tentorium conventus, ad expiationem in sancto, ne comeditor, igne comburitor Hebr. XIII: 11. quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in sanctuarium per Pontificem, eorum corpora comburuntur

tur extra castra. Ideo Moses Lev. X: 16. indignabatur, hircum piacularem pro peccato populi combustum fuisse, cuius tamen sanguis in sanctuarium non erat illatus, adeoque comedendus, quare, inquit, non comedistis illum in loco sancto, nam sanguis ejus non est illatus in sanctuarium interius, i. e. sanctum, omnino comedendus fuisset in loco sancto, quemadmodum praecepi.

§. 2. Haec sacrificia Judaeis peculiariter dicebantur הנשרפין vrenda Zebach. IV. & V. 2. פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין שחוטתן בצפון וקבל דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזיה על הפרוכת ועל מזבח הזהב מתנת אחד מהן מעכברת שירי הדם היה שפק על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן לא עכב אלו ואלו נשרפין בבית הדשן: *luvenci comburendi & hirci comburendi, mactatio eorum est ad septentrionem, & acceptio sanguinis in vase sacro ad septentrionem, sanguis eorum juxta propitiatorium, & super altare aureum spargi debet. Sparsio una ex istis impedit,*

pedit, reliquias sanguinis in lembum occidentalem altaris exterioris fundebat, & si non infundebat, nihil impediebat, hi & illi comburebantur in loco cinerum.

§. 3. Combustio illa in loco cinerum peragebatur extra castra. Quando Israelitae peregrinabantur in deserto, tria numerabantur castra. Primum ipsum erat *היכל* palatium Dei cum altari holocaustorum, immo totum tabernaculum, sanctum sanctorum cum sancto & atrio Sacerdotum, erat hoc *מחנה שכינה* castrum Divinae majestatis, ideo templum templique atria 2. Chron. XXXII: 2. *מחנה יהוה* castra Domini audiunt. Alterum erat castrum Mosis & Levitarum. Tertium reliquarum erat tribuum Israelis, quarum omnium instar postea erat civitas Hierosolyma. Debebant itaque ista animalia comburi *למחנה* extra castra, id, quod Raschi ad Lev. IV: 12. exponit: *חוצ לשלשה מחנות* ובבית עולמים חוצ לעיר כמו שפירשוהו רבותי במסכת יומא: *Extra tria castra & stante templo extra Hierosolymas, quemadmodum exponunt*
N 3 Ma-

Magistri nostri in tractatu Ioma. ideo &
 Christus, cujus haec comburenda ani-
 malia insignes fuere typi, ἐξω της πυλης
 ἐπαθε Hebr. XIII: 12. Specialior hujus
 combustionis locus indicatur Lev. IV:
 12. מקום טהור אל שפך הדשן
locus mundus, ubi effunditur cinis, Ze-
bach. c. XII: 5. נשרפין בבית הדשן :
comburantur in loco cinerum R. Ob. de
Bartenora ad h. l. חוץ חרשן חוץ
לשלשה מחנות ובבית העולמים
: In loco cinerum extra
tria castra, & stante templo extra Hie-
rosolymas. Dicebatur hic locus בית
 quia teste Raschio ad Lev. IV:
 12. erat ששפכין בו דשן המסולק
 מן המזבח כמו שנאמר והוציאת את
 הדשן אל מחוץ למחנה :
locus, quo
effundebant cinerem ablatum ex altari,
quia dictum est : & educet cinerem extra
castra. מעילר c. II: 4. ibid. R. Ob. de
 Bartenora. Dicebatur & locus ille
 בית שרפה Joma VI: 7. Ceterum
 Judaei duo praeterea combustionis lo-
 ca commemorant, vel in monte tem-
 pli ad locum הבירה לפני, si hostiae
 piaculares cremandae fuissent, & post-
 quam

quam elatae fuerant ex atrio, Vitium contraxissent; vel denique בעורא in ipso atrio, quando ibidem victimae sanctiores temerabantur, videsis R. Ob. de Bartenora ad supra laudatam Mishnam V. Zebach. c. XII. Temurah c. VII: 6.

§. 4. Observant praeterea Judaei, comburenda animalia dissecta fuisse, non quidem, ut in holocaustis fieri solebat, quum partes a se invicem divellebantur; sed postquam viscera abstulissent, incisionibus quibusdam reliqua carne factis, quibus invicem adhaerebant, ipsa demum ad locum combustionis deportabant, sic Maimonides de hirco & juvenco dici expiationis Hilchot Jom. Hakkip. מחתן שאר בשרן חתיכות גדולות מעוררות זו בזו כמין קליעה ואינו מפרק: *reliqua carne incidit incisiones magnas cohaerentes invicem, sicut opus implexum, & non separavit eas.*

§. 5. Comburendorum animalium interanea sive ablegmina Judaeis אימורים dicta, Deo offerebantur in ara exteriori Lev. IV. & VIII. quo loco

quinque res nomine ablegminum recensentur: 1. כל חלב המכסה על הקרב. *omnis adeps tegens intestina.* 2. כל רב. *Renēs duo.* 3. החלב אשר על הקרב. *obscure nonnihil est, quid per כסלים intelligi debeat.* LXX. *μῆρος & μῆριον, femur reddunt, sed vero idem significat, quod ἰξὺς vel ὀσφὺς ilium & os ilii pubi inserviens, adeoque כסלים notant fere illas naturae partes, veste quas celat pudor, quae per καταχρησιν a כסל stultescere & stultitia denominantur, quia stultitia carnisque corruptio per membra generationi inservientia propagatur. Ideo & Latini homo gulae & peni deditus truncoque simillimus Hermæ stolidissimus quoque Herma audit apud Latinos, significatione sumta a statuis Hermarum, quae non nisi caput & penem referebant, caetera informes.* 4. יתרת על הכבד על הכליות. *ἐπιπλοον, omentum supra jecur, juxta renes.* quibus addebant, si agni essent victimae, caudam. Josephus

Antiquit. III: 10.

CAP. II.

De sacrificiis comburendis in specie, quorum sanguines inferebantur in Sanctum.

§. I.

QVaenam autem in specie fuerint illa comburenda, docent Judaeorum Magistri, quorum mentem exponit R. Ob. de Bartenora ad supra laudatam Misnam 2. Cap. V. Zebachim.

פרים הנשרפים פר העלם פר כהן המשיח שאין נאכלין לכהנים אלא נשרפין חוץ לירושלים ושעירים הנשרפין שעירי עכ"ז שחוקש לפר: *luvenci vren-*

di sunt juvencus de re occulta, juvencus Sacerdotis vincti, qui non comedebantur a sacerdotibus, sed comburebantur extra Hierosolymas. Hirci comburendi sunt hirci de cultu extraneo oblati, qui aequiparantur per omnia juvenco de re occulta, idem ad Misnam 5. cap. XII.

§. 2. Sacrificia itaque extra castra comburenda, quorum sanguines infe-

rebantur in sanctum, erant 1. Juven-
 cus pro peccato totius populi **העלם**
דבר *de re occulta* Lev. IV: 13. 17. 18.
 20. 21. id sacrificium contendunt Ju-
 daei a singulis tribubus Deo oblatum,
 adeoque 12. Juvenci offerebantur, si
 scilicet per ignorantiam totus deli-
 quisset populus, perversa Judicum &
 Seniorum doctrina seductus Maim.
 Tract. **שגור** c. 14. hujus sanguis in
 sanctuarium illatus septies ante velum,
 & semel singulis arae interioris cor-
 nibus digito adspergebatur, & quod
 reliquum erat, ad basin arae exterioris
 effundebatur Lev. IV: 17. 18.

§. 3. 2. Juvencus Sacerdotis vncti
 Lev. IV. 5. 6. 7. 11. 12. hic offerebatur,
 quoties per ignorantiam Pontifex se-
 duxisset populum, eique suo peccato
 peccandi dedisset ansam, Maim. de
 ignorantia c. I. & XV. ita quoque R.
 David. Rimchi hunc locum exponit:
פרשו לפי פשוט שחטא בהוראתי כי
הכהנים היו מורים התורה כמו שכתוב
ואת עמי יורו וגו' ואמר אם כהן המשיח
יחטא כלומר שהורה ואשמו העם
בהוראתו שהורה אותם שלא כתורה
כן

כן הוּא מתפרש דרך פשוטו אלא
 שרבותינו זל" פירשו יכול אם הורה
 כהן המשיח ועשו אחרים על פיו יהי
 חייב תלמוד לומר אשר חטא על
 מה שחטא הוּא מביא ואינו מביא
 על מה שחטאו אחרים ומה שאמר
 לאשמרת העם דרשו בו להורות
 אשמרת המשיח באשמרת העם מה
 הצבור אינו מביא אלא על העולם
 דבר עם שגרת מעשה שנאמר
 ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אף
 המשיח לא וביא אלא על
 העולם דבר עם שגרת מעשה:

*Simplex sensus ejus est, si peccaverit
 doctrina sua, Sacerdotes enim docebant
 legem sicut scribitur: POPULUM
 MEUM DOCEBUNT reliq. E-
 zech. XLIV: 23. Est ergo sensus:
 SI SACERDOS VNCTVS ILLE PEC-
 CAVERIT: quod si docuit & delinquere
 fecit populum sua doctrina, quam docuit
 eos non juxta legem, atque ita exponi-
 tur juxta simplicem sensum suum. Ve-
 rum Rabbinus nostri b. m. ita interpre-
 tantur; Potestne etiam esse, ut reus sit
 Sacerdos unctus ille, si quid docuit, quod
 alii*

alii postea fecerunt, prout ipse docuit? Respondendum est, qui peccavit, pro eo, quod peccavit, adfert oblationem, non autem adfert pro eo, quod peccaverunt alii. Et quod dicitur **וְהָיָה כִּדְלֹתֶיךָ** SECUNDUM DELICTUM POPULI, ita interpretati sunt, ut esse debeat delictum Sacerdotis uncti, sicut delictum populi. Quomodo autem ille se habet, scilicet coetus populi non adfert oblationem, nisi de re abscondita, quam per ignorantiam perpetravit, juxta illud quod dicitur: **ET RES IPSA ABSCONDITA FVERIT AB OCVLIS CONGREGATIONIS, FECE- RVNT QVE** reliq. ita etiam Pontifex non offerat, nisi pro re abscondita, quam ignoranter admisit. Hujus sacrificii sanguis septies adspergebatur versus velum, distinguens sanctum a sancto sanctorum, & semel singulis arae aureae cornibus, incipiendo a cornu aquilonari ad aquilonare occidentale, & meridionale occidentale Maim. de Sacrif. c. V. §. 13. 14.

§. 4. 3. Hirci de cultu extraneo oblatis, quorum mentionem factam esse

esse contendunt Judaeorum Magistri
a Mose Num. XV : 24. והיה אם
מעוני העדרה נעשתה לשגגה ועשו
כל העדרה פר בן בקר אחד לעלה
: Et erit, ושעי עזים אחד לחטאת :
si per errorem a coetu commissum sit pec-
catum, offeret totus coetus juvenum
unum in holocaustum, & hircum capra-
rum unum in sacrificium pro peccato.
Atque hunc hircum Judaei conten-
dunt a singulis tribubus oblatum,
adeoque XII. hircos Deo esse oblatos,
& quidem, si idololatriae commissae
reus factus esset populus, a senio-
ribus suis seductus, Jarchi ad h. l. &
Maim. Schegagot. c. XII: 1. Horaiot.
c. II. Horum hircorum eam-
dem plane esse rationem, quae ju-
vencorum de re occulta, supra nos
docuit R. Ob. de Bartenora ad Ze-
bach. V : 2. idemque confirmat
Maim. in Maase Korban c. V.
שעיר עבודה זרה והן שעירים
נשרפין לא נתפרש בהן בתורה כיצד
נותנין דמם ולהיכן הוא נותן אלא
לפי שהם חטאות הקהל דינן כדין
פר העלם שהוא חטאת הקהל לכל
האמור

הַמִּזְבֵּחַ בֹּרַח לְמִתָּן דָּמִין שְׂרִיפָה וְלִטְמָא
 : השורף *Lex nusquam docuit,*
quomodo, aut ubi sanguis hircorum de
cultu extraneo mactatorum, qui hircis
comburendis accensentur, spargendus
erat. Hi vero, quum totius coetus
tales essent victimae piaculares, qualis
erat juvencus de re ignorata immolatus,
eandem, quam iste, rationem habent in
eis omnibus, quae vel de sanguinis ad-
spersione, vel de combustione, vel de
comburentium pollutione dicta sunt.
 His comburendis victimis, quorum
 sanguines in sanctum inferendi erant,
 accensentur hircus & juvencus diei
 expiationis X. Tisri, de quibus in su-
 perioribus jam egimus.

CAP. III.

De sacrificiis combustis, quo-
rum sanguines non illati
in sanctum.

§. I.

DUO praeterea memorantur in
 lege sacrificia, quorum equi-
 dem

dem carnes extra castra comburebantur, nec tamen sanguines inferebantur in sanctum. Talis erat i. hircus ille piacularis pro peccato populi, qui comburebatur, cum comedendus fuisset, id quod primum illud erat sacrificium pro peccato populi, ab Aarone mox post absolutam VII. dierum inaugurationem oblatum, siquidem haec gesta sunt die VIII. Mensis Nisan, altero anno post egressum Israelitarum ex Aegypto Lev. IX: 1. coll. Exod. XL: 1. 17. Lev. IX: 3. 15. coll. IX: 10. 11. Quemadmodum enim Aaron juven- cum pro se oblatum combussit extra castra, ejusque sanguinem cornibus arae exterioris adpersit *ψ. 8. 9. 10. 11.* ita eodem ritu obtulit hircum pro peccato populi, carne quidem combusta extra castra, nec tamen illato sanguine in sanctum *ψ. 15.* id quod indigne ferens Moses, *quare, inquit, non comedistis illum in loco sancto? nam sanguis ejus non est illatus in sanctuarium interius, i. e. sanctum, omnino comedendus fuisset in loco sancto, quem-* admo-

admodum praecepi Lev. X : 16. Quod tamen factum Aaron pulcre excusabat repentina filiorum suorum clade , quos Deus ob illatum ignem peregrinum interfecerat , eo etenim spectant sequentia v. 19. *Tum dixit Aaron Mosi, ecce hodie obtulerunt peccatum suum & holocaustum suum coram Iehova, acciderunt autem mihi res ejusmodi. (Onkelos : & accidit mihi angustia) si comedissem peccatum hodie, an bonum videretur in oculis Iehovae ? quod, quum audivit Moses, bonum visum est in oculis suis.* Hunc locum Targum Hierosolymitanum ita παρεφραζει קריבו ית חטותהון וירת עלותהון קדם יי' ואתילפת יתהון דחטאתא חמירא מן מעשרא תנינא ולירת אפשר לאבילא למיכל מניה ואנא דארע יתי אבילא רובא יומא הדין דמיתו תריין בני נדב ואביהוא ואנא אביל עליהון הא אלו אכלית חטאתא יומא האירת אפשר דשפיר ותקין קדם יי' *Obtulerunt hostias suas pro peccato & holocausta sua coram Domino, & edoctus sum de illis, hostiam pro peccato gravio-rem esse, quam sit decima secunda, neque de-*
bere

bere lugentem edere de ea, cum ergo mihi hodie contigerit luctus magnus, siquidem mortui sunt duo filii mei Nadab & Abihu, & ego de illis lugeo, ecce, si comedissem de hostia pro peccato hodie, an fieri posset, ut placeret hoc & rectum esset coram Domino.

§. 2. Magnitudine siquidem & necessitate doloris compulsus, maluit Aaron convivium sacrum negligere, quam convivium moestus inire; illi enim, qui coram Domino comede-
bant, laetabantur Deut. XII: 7. pro-
pterea Deus rejiciens sacrificia pecca-
torum apud Hoseam c. IX: 4. *Sacrificia
eorum, inquit, ut cibus erunt lugentium,
quicumque comedent eum, contaminabun-
tur.* Ex hoc Levitici loco eliciunt Ju-
daeorum Magistri, quod, quamvis
Pontifex propinquorum mortem
sine pollutione moerens, sacerdotio
functus sit Lev. XXI: 12. & X: 7.
non tamen comederit sacerrima Maim.
Biat Hammikd. c. II: §. 6. 8. caete-
rum ad interdictum Pontificis lu-
ctum videntur respicere verba Mosis
Deut. XXXIII: 9.

§. 3. Alterum sacrificium piaculare extra castra combustum, cujus sanguines arae interioris cornibus non sunt adpersi, erat juvenecus oblatus in consecratione sacerdotali ab Aarone ejusque filiis Exod. XXIX: 12. 13. 14. Lev. VIII: 15. 16. 17. hujus oblatio fiebat a Mose Exod. XXIX: 11. cui Deus in hoc negotio imposuerat personam sacerdotis, quo jure ei cedebat pectus agitationis ex Aaronis filiorumque suorum Eucharistico ψ . 26. Lev. VIII: 29. quod postmodum erat sacerdotum ψ . 28. Lev. VIII: 7. 24. adeoque Moses hic nobis praebet insignem Christi typum sanctificantis oblatione sua, qui ad Deum accedunt, Sacrificii hujus ablegmina in ara exteriori adolebantur, & sanguis ad ejusdem arae cornua adspergebatur, reliquo ad fundum altaris effuso.

§. 4. Quod vero hujus sacrificii extra castra combusti sanguines non inferebantur in sanctum, quod alias vi legis Lev. VI: 23. fieri oportebat, id non erat temere, nec sine mysterio; eo enim, quod sanguis hujus sacrificii
non

non inferebatur in sanctuarium, imbecillitas & imperfectio Aaronici significabatur sacerdotii, ad quod nonnisi post absolutam septem dierum sanctificationem, totidemque oblata hilastica typici inaugurari poterant sacerdotes, expectandum ideoque esse illum, qui vnico perfectoque sacrificio in aeternum consummare possit omnes, qui sanctificantur, quique per proprium sanguinem ingredi audeat in sanctuarium, aeternam redemptionem nactus Hebr. IX: 11 12. X: 14. & quamvis victimarum piacularium carnes, quarum sanguis non inferebatur in sanctum, a sacerdotibus plerumque comedi solebant Lev. VI: 23. X: 18. hujus tamen sacrificii Aaronis filiorumque suorum comburebantur Exod. XXIX: 14. Lev. VIII: 17. quia Aaroni ejusque filiis ante absolutam septem dierum inaugurationem nullum erat jus sacerdotale in haec facerrima, nec Aaron ejusque filii sacerdotes propria sua peccata comedere sustinebant, quia se ipsos expiare non poterant; sacerdotes enim haec comedentes piacularia por-

tabant peccata populi Lev. X: 17. quo
 ritu ὡς ἐν τυπῶ referebant Christum
 portantem nostra peccata. Neque car-
 nes hujus sacrificii comedebantur a
 Mose, ut innueretur, nullum iis esse
jus comedendi de vero altari, qui taber-
naculo serviunt Hebr. XIII: 10. quam-
 obrem neque sacerdotes, quorum
 personam hic tulit Moses, sua come-
 debant hilastica, ex quibus, ni fallor,
 abunde satis patet, quare hujus juven-
 ci sanguis non illatus sit in sanctum,
 ut taceam, finem oblatis hujus sacri-
 ficii, ipsam arae exterioris initiatio-
 nem atque expiationem, necesse quip-
 pe erat, haec ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς sanguine mundari, adeo ut
 facta demum arae expiatione victi-
 mae per hanc sanctificari potuerint
 Exod. XXIX: 36. 37.
 Ezech. XLIII: 25.
 26. 27.

P A R S T E R T I A

MYSTERIVM ARAE
EXHIBENS.

C A P. I.

§. I.

Postquam ipsam aram, atque illud, quod circa eam versabatur, ministerium ex sacris atque veterum Hebraeorum monumentis lustravimus, operae pretium erit hujus inquirere mysterium. Judaei hic equidem silent, velamine Mosis eis incumbente, quamquam ex veterum traditione aliquod *μυστηριωδες* saniores agnoscant. Abarbenel comment. in legem f. 197. caerimonias omnes omniaque huc pertinentia spiritualia & Divina quaedam depingere non diffitetur, quin etiam sub finem columnae tertiae cordatiorum Judaeorum mentem exprimens, inquit: כל הענינים שבאו בתורה מאי זה מין שיהיו הנדה עיקר הכוונה בהם שיהיו כספר חכמה : *eorum, quaecum-*

cumque in lege occurrunt, cujuscumque sint generis, hic est scopus generalis, ut sint instar libri sapientiae superioris, & doctrinae Divinae. Nobis vero, quibus liberior jam est adspectus in haec sanctissima, quique non per nebulam, sicut olim Pontifex in sancto sanctorum, Dei gloriam intuemur, sed opposite ad has obscuritates ἀνακαλυμμενω προσωπω την δοξαν κυριου κατοπτριζομενοι 2. Cor. III: 18. *nil nisi coelestia sacramenta*, quemadmodum S. Hieronymus loqui amat, in universo hoc caeremoniarum apparatu agnoscimus, Christumque, qui finis est legis, ubique offendimus.

§. 2. Quid enim hoc altare aureum ἐν τυπω depinget? Christum certe, qui verum illud nostrum altare Hebr. XIII: 10. qui, uti semetipsum obtulit Deo εἰς ὁσμην ἐνωδιας Eph. V: 2. ita jugiter suavissimis suis precibus pro nobis intercedit 1. Joh. II: 1. hic est Angelus ille stans ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θρόνου Apoc. VIII: 3. neque sinit nos series argumentationis Paulinae in Epistola ad Hebr. c. XIII:

c. XIII: 10. dubitare, quin inprimis Apostolus respiciat ad aureum illud, de quo loquimur, altare, per quod accedimus ad Deum, offerendo sacrificium laudis, i. e. fructum labiorum celebrantium nomen ejus *ψ. 15.* quodque altare recipiebat sanguines sacrificiorum piacularium *הנשרפין* comburendorum ad arae hujus cornua tectumque adspersos, qua adspersione praecipua piacularis hujus sacrificii pars absolvebatur: de his vero sacrificiis, adeoque de hoc altari non habebant potestatem comedendi sacerdotes, qui tabernaculo serviebant, conf. Lev. VI: 23. & supra sect. IV: c. 1. §. 1. & 2. sed vero de Christo vero nostro altari aureo, postquam semetipsum Deo obtulit *ἐἰς ὅσμων εὐωδίας* Eph. V: 2. proprio suo sanguine ingressus in sanctuarium, aeternam redemptionem nactus, nos, quos fecit reges & sacerdotes Deo & patri suo, non servientes amplius tabernaculo, infirmis illis & egenis elementis mundi, ad saturitatem edimus ejus carnem, & bibimus sanguinem ad vitam aeternam Joh. VI: 35. 51. 53. 54.

§. 3. Altaris denominatio מזבח quod a *sacrificando & mactando* nomen habet, quemadmodum nos docet sacrificia imperfecta fuisse absque suffimento in hac ara oblato, sic quoque in memoriam nobis revocat nexum illum indivisum satisfactionis & intercessionis Jesu Christi. *Non enim pro mundo rogat, sed pro iis, quos dedit ei pater Joh. XVII: 9.* Τις ὁ κατακρινων; χριστος ὁ ἀποθανων, πολλων δε και ἐγερθεις, ὃς και ἐστιν ἐν δεξια του θεου, ὃς και ἐντυγχανει ὑπερ ἡμων Rom. VIII: 34.

§. 4. Materia arae partim lignea, partim aurea, vtramque naturam Christi adumbrare idonea est. Lignum notat humanitatem, juxta quam est פרי הארץ *fructus terrae* Esai. IV: 2. Lignum hoc erat ἀσηπτον, quodque teste Plinio nec non Hieronymo vel in ipsis aquis incorruptum durabat, ita, quamvis Christus *immersus* esset in profunda aquarum & *fluxus aquae inundassent eum* Ps. LXIX: 2. ab his tamen aquis i. e. malis circumstantibus ex peccatorum obstrictione,

etione, hostium potestate, reatus magnitudine, irae & maledictionis severitate, mortis dominatu & sepulcri denique inclusione a Deo liberatus, *ne inundarent eum hi aquarum fluxus, ne absorberet eum abyssus* y. 16. *ne sanctus ejus videret corruptionem* Ps. XVI: 10. *Deus eum resuscitavit, quum solvisset dolores mortis, sicut non erat possibile, ut ipse ab illa teneretur* Act. II: 24. Exaltatus nempe ad dextram patris, ut INTERPELLET PRO NOBIS. Aurum aeternam & Divinam Christi praestantiam notat: altare holocausti erat tectum aere, quia Christus, dum se pro peccatis nostris offerebat, prorsus in statu humiliationis erat Hebr. IX: 26. 28. Hoc obductum auro, quia intercessio plena majestatis est, maximeque peragitur in statu gloriae, sedet enim ad dextram patris, qui interpellat pro nobis Rom. VIII: 34. Hebr. I: 3.

§. 5. Conjunctio lignei & aurei in hac ara conjunctionem Divinae & humanae naturae in opere intercessio-

nis Christi designavit, quam amicis-
simam duarum naturarum conjun-
ctionem Judaei exemplo rubi arden-
tis, nec tamen igne consumti, quo
idem hujus conjunctionis denotaba-
tur mysterium, illustrare satagunt Ge-
mara ad Tract. Chagigah. f. 27.
אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם
שלטת בפשני ישראל קל וחומר
ממזכה הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו
אלא בעובי דינר זהב כמה שני
אין האור שלטת בו פשני ישראל
שמלאין מצורת כרמון דכתיב כפלח
Dixit Risch Lakesch,
*ignem gehennae non dominari in trans-
gressores Israel, id, quod demonstra-
tione a minori ad majus patet ex ara
aurea, quid autem factum in ara aurea?
auro tecta fuit crassitie denarii aurei,
& multis annis ignis non dominatus est
in eam, sic nec in transgressores Israel
dominabitur, quia implent legem instar
malogranati, sicut scriptum est; VT
FRAGMEN MALOGRANATI GENA
TVA Cant. IV: 3. ad quem locum
Gemaricum additur in Thosephot.*

היה משה תמיה על זה אי אפשר שלא
 ישרף העץ ואומר לו המקום כך
 דרכי באש של מעלה אש אוכלת
 אש ואינו מכלה בדכתיב והסגרה

אינו אוכל : *Moses id admirabatur,*
quomodo possibile esset, lignum (subau-
di arae) non comburi, quare respondit
ei Deus, hanc esse rationem ignis adscen-
dentis, quod, quamvis sit ignis ardens,
non tamen plane consumens, quemad-
modum scriptum est: ET RUBUS
ARDEBAT, NEC TAMEN
CONSUMEBATUR. Exod. III: 2.
 B. Hieronymus, quando ad Ezech.
 XLI: 22. vbi altaris lignei i. e. arae
 thymiamatis mentio fit, commenta-
 tur, haec habet: *in hoc scripturae sa-*
crae mysteria humanus sermo non potest
explicare, quomodo altare, in quo ignis
succendendus erat, mensa videlicet thy-
miamatis nihil ab igne patiatur, sed,
ut ita dicam, igne purius fiat, sicut
enim sanctorum opera, de quibus scribit
Apostolus 1. Cor. III: uniuscuiusque
opus, qualis sit, ignis probabit: non
pereunt, sed per ignem puriora mon-
stran-

strantur, ita & altaris ligna, quae de lignis paradisi sunt, non cremantur igne vicino, sed puriora redduntur. Nec mirum, hoc de sanctuario & interioribus templi & altari thymiamatis credere; quum etiam ἀμυγδον quoddam ligni genus est, vellini habens similitudinem: quando plus arserit, tanto mundius inveniat. Ignosce lector difficultati, & veniam tribue pauperis intelligentiae, & paullo post: Vir ille, qui prophetam in abdita templi introduxerat, & inter cetera ostenderat ei altare ligneum, quod & angulos & cornua juxta LXX. & parietes habebat ligneos, dixit ei; HOC ALTARE, QVOD RESPICIS, IPSA EST MENSA CORAM DOMINO, quae in similitudine rubi ardet, & non comburitur, de qua sanctus loquitur ad Deum: parasti in conspectu mensam adversus eos, qui tribulant me.

§. 6. Altaris forma quadrata sibi-que per omnia similis notat Christum eundem esse heri & hodie & in secula Hebr. XLII: 8, atque omnibus ex omni loco ad eum respicientibus esse obvium, nec non per eum servari
omnes

omnes fines terrae Esai. XLV : 22. ideoque ligni altaris ab Ezechiele visi c. XLI : 22. major describitur mensura, quo significantur vberima illa spiritus gratiae & deprecationum χαρίσματα tempore novi testamenti in Ecclesiam effunderenda Zach. XII : 10. *Vt in omni loco suffimentum offeratur Deo munusque purum, quia nomen meum magnum erit in gentibus, ait Iehovah exercituum.* Malach. I : 11. Altitudo arae erat duorum cubitorum, vt summitate sua attingeret cor adolentis, ita felix ille, qui oraturus cum Davide dicere audet : נכון לבי אלהים *praeparatum est cor meum, O Deus! praeparatum est* Ps. LVII : 8. quique attento sanctoque cordis desiderio Deum suum alloquitur Eccl. V : 1. conf. Job. XI : 13.

§. 7. Cornua divinam παρακλητινῆς nostri Jesu Christi naturam & potentiam notant, efficax quippe est Christi intercessio plenaque auctoritatis, unde & salutare ad perfectum potest eos, qui per ipsum ad Deum accedunt, semper

per vivens, ut interpellat pro nobis. Heb. VII: 25. propterea & audita est de cornibus arae aureae vox respondens precibus sanctorum Apoc. IX: 13. Non modo gratiam aliquam pro fidelibus orat, sed jure poscit gentes haereditatem suam Ps. II: 8. & quidem, ut debitam mercedem & operae pretium Jes. XLIX: 4. adeo ut cum auctoritate aliqua, quae nulli praeter filium Dei convenit, a patre petat Joh. XVII: 24. *Pater, Θελω volo, ut ubi ego sum, & illi sint tecum, quos dedisti mihi.* Cornua quoque sanctitatis fuere symbola, ita Christus ὁσίος, ἀκτατος, ἀμειαντος, κεχωρισμένος ἀπο τῶν ἀμαρτολῶν Heb. VII: 26. Cornua denique gloriae fuere hieroglyphica, ita intercessio Christi plena est majestatis divinaeque gloriae, maximeque ab eo peragitur, postquam *gloria & honore coronatus* sedit ad dextram patris Heb. II: 9. Phil. II: 8. 9.

§. 8. Tectum arae, quod recipiebat aromata & prunas ardentes, promptissimam Christi notat voluntatem & amorem erga electos, quo plenus igne spiritus & amoris Act. II. Cant.

VIII:

VIII: 6. fidelium preces tamquam thymiamata recipit, Deoque patri suo suis cum meritis & intercessionem offert.

§. 9. Corona, quae Judaeis teste Raschio ad h. l. est סימן לכתר כהונה: *signum coronae sacerdotii.* Dignitatem ac praestantiam intercessionis Christi designavit; ideo & Christus *sacerdos in solio suo* Zach. VI: 13. dicitur, ad exercendum non tantum officium regium, sed & sacerdotale, quemadmodum enim Christus in coelo residet ut rex, ita oportebat eum intrare in sanctuarium coeleste per sanguinem suum, & vi meriti pro fidelibus intercedere, propterea haec junguntur apud Jerem. XXX: 21. & *existet princeps ejus ex ipso & dominator e medio ejus exibit, & faciam eum appropinquare (ut sacerdotem) & accedet ad me; Nam quis est, qui in fidem suam recipiat cor suum, ut accedat ad me?*

§. 10. Vectes, quibus de loco in locum portari poterat, significant Christum Ecclesiae suae omni loco adesse Mat. XVlll: 20. & XXVlll: 20. in specie de-

designant praedicationem Evangelii per ministerium Apostolorum & reliquorum Ecclesiae doctorum, qui veltum instar portarunt Christum, etiam per deserta mundi, ideo Paulus venusta quadam ad haec instrumenta adlusione Act. IX: 15. σκευος audit ἐκλογης *instrumentum electionis ad portandum nomen Dei in conspectum gentium & regum & filiorum Israel.* Quemadmodum enim arca, & reliqua tabernaculi vasa his vectibus instructa, ara quoque aurea, mensa, candelabrum & altare holocausti, quae, sicut templum domus electa, ita vasa, vasa electionis כלי הבחירה Judaeis vocabantur, quibusque insitum fuisse nomen יהוה, Bechai ad Exod. XXXVII, observat, Kahatitarum humeris per deserta portabantur, eodem plane modo Apostoli inprimisque Paulus tamquam vas electum electa in domo Dei Ecclesia N. T. Christum angelum illum foederis, *in cujus medio nomen Dei* Exod. XXIII: 21. omnia implendo Evangelio Christi, per deserta gentium portavit Ps: LXIII: 3. & CVII: 4. Hae nostrae erant

erant meditationes, ante lustrum & quod excurrit, in lectionibus ad Acta Apostolorum, de quo argumento propediem fusius differemus. Ara illa aurea, quando vectibus portabatur per desertam, veste hyacinthina & tegumento ex pellibus $\Psi\eta\eta\iota$. e. colore hysgino infectis, teste Bocharto hieroz. part. I. pag. m. 986. seq. tegebatur, Num IV: 11. ut significaretur, gentibus haec haftenus mysteria esse abscondita, ἀπὸ πολλοῦ τρωμενοῖς τῆς πολιτείας τῆς Ἰσραὴλ καὶ ξένοῖς τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας Eph. II: 12. & quemadmodum externus coloris hysgini aspectus coeleste quid denotabati, ita gentes nonnullas quoque lucis illius coelestis strictiones perceperunt, quando quidem Deus demonstrabat, *se non esse Deum tantum a propinquo sed & e longinquo* Jer. XXIII: 23.

§. 11. Locus altaris erat Sanctum, symbolum Ecclesiae Spiritualis & invisibilis, in qua solus verus cultus Deo praestatur, dum veri adoratores Deum invocant in spiritu & veritate Joh. IV: 23. 24. & quamvis in atrio sacerdotum i. e. in Ecclesia visibili externis

Deus colatur ritibus, attamen ille cultus tum demum perficitur, quando veri adoratores, quos Deus fecit reges & sacerdotes Apoc. IV: 10. per fidem & spiritum internum in ipso sanctuario, Dei domo versantur. Quando posita erat ara inter candelabrum & mensam protracta nonnihil versus introitum sancti, eo non obscure fructus precum denotabatur, qui est communio cum Deo & participatio donorum spiritus, illi enim, qui ita ad Deum per Christum accedunt, magis magisque illuminati & participes facti donorum spiritus in Dei communionem admittuntur arctius, atque eundem ut spiritualem cibum experiuntur ad incrementum vitae spiritualis. Dein designare hic situs posset Christum pro iis solum intercedere, quos & illuminet spiritu suo, & quos in communionem sui adducat. Porro altaris situs erat in sancto, ubi nefas erat populum introspicere, sed soli versabantur sacerdotes, quum e contra altare holocausti in atrio omnium oculis esset expositum. Ita
Chri-

Christus, postquam visus erat ferens peccata populi in cruce, eaque expians, debuit deinde non cerni a populo, qui ipsum crucifixerant, sed tamen esse in medio eorum, quos expiaverat Act. X: 41. quibus aditum ad intimum sacrarii patefecerat tamquam sacerdotibus, ut accedentes ad Deum & in ipso offerrent preces suas & gratiarum actiones atque laudes Heb. XIII: 10. 15. Tandem ara posita erat e regione arcae & propitiatorii, adeo ut sacerdos suffitum adolens propitiatorium versus prospexerit, ac proin accessus ad altare aureum habuit speciem accessus ad Deum, super Cherubinos habitantem: hic arae situs adumbrabat liberrimum illum fidelium novi Testamenti accessum ad thronum gratiae per Christum intercessorem Hebr. IV: 16. in primis, postquam per Christi mortem velum ruptum & utraque aedis pars non tantum, sed & *totus montis templi terminus unum est idemque sanctum sanctorum* Ezech. XLIII: 12. propterea Paulus observat, ante velum ruptum nondum ma-

nifestum fuisse sacrarii ingressum Hebr. IX: 8.

CAP. II.

§. 1.

Suffitus ipse intercessionem Christi & preces fidelium notat Christo vero sacerdoti tradendas, ut eorum nomine patri offerantur Ps. CXLI: 2. תָּכֹן תְּפִלָּתִי קִטְרָרָה לִפְנֵיךָ מִשְׁאֵרָה כִּפִּי מִנְחָתָה עֶרֶב : Et Apoc. V: 8. quatuor illa animalia & viginti quatuor seniores describuntur singuli habuisse φιαλας χρυσας θυμιαμάτων, αἱ εἰσιν αἱ προσευχαῖ των ἁγίων, confer Apoc. VIII: 3.

4.

§. 2. Nonnulli interpretes IV. aromata ad suffitum sacrum adhibita referunt ad quatuor precum species, quas recenset Paulus 1. Tim. II: 1. παρακαλῶ ὅυν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχας, ἐντευξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων: Atque hi contendunt *stacten* adumbrasse *deprecationes*, quibus conamur infortunia atque corporis animique mala deprecari, quia sta-

etc

Et sit lacrima myrrhina amara, adeoque repraesentare apta nata illum animae adflictae tristem sensum, quo fidelis amaras tristitiae lacrimas ad Deum fundat. *Onychen* repraesentare existimant *preces* seu *desideria boni*, quomens se destitutam sentit, quum onyx sit pulvis conchyliorum contritorum; atque hac ratione notare existimant illum animi contriti statum, quo ex passionibus liberari & bonis refici a Deo desiderat supracoelestibus. *Galbano* *interpellationes* denotari volunt, quatenus fideles intercedunt pro fratribus, eorumque indigentis, ad id adducti sancto amoris glutino. *Thus* denique gratiarum actiones notare defendunt, quibus profiteantur fideles, omnia a Deo beneficia ex indebita gratia in eos esse collata, quumque nihil habeant, quod rependere possint, animum Deo offerant gratum.

§. 3. Rectius vero, nisi fallimur, per *קטנה* si pro *Opobalsamo* sumas, verbum Dei, verbum foederis, doctrinam Evangelii intelligimus, de quo

Jer. VIII : 22. **הצרי אין בגלעד**
an opobalsamum non est in Gilead? preces enim nostrae institui debent juxta normam legis divinae. Si vero **נהר** pro *myrrha* sumas, quatenus illa amarissimas Christi passionibus Deo in odorem gratum oblatas Eph. V : 2. adumbrare apta nata est, ita & fidem designabit, quae Christi passionibus & merita apprehendit, Deoque repraesentat ad perfectam justificationem, adeoque commode *myrrha* illa coacta designabit communionem fidelium cum Christo, quae fit per fidem, quam in nobis operatur Spiritus per verbum illud Evangelii: at vero sine fide nullae preces Deo gratas esse possunt; nam *oratio justorum, quae efficax* teste Jacobo c. V : 15. 16. *est oratio fidei.*

§. 4. *Onyx* humilitatem cordis contriti designabit, quam Deus in oraturo non contemnit: **זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונרכה** Ps. LI : 19. **אלהים לא תבזה** Esai. LVII : 15. atque haec virtus venuste adumbratur per onychen sive contrita

contrita conchylia gratum spirantia
 odorem nardi, h. e. sancti Spiritus,
 qui, quum pro nobis ὑπερεντυγχανει
 σεναγμοις ἀλαλητοις Rom. VIII: 26.
 27. propriam a peccatoribus exigit
 abnegationem.

§. 5. *Styrax est lacryma arboris
 gummi similis, calefaciendi vim habens*
 teste Dioscoride L. I. c. 70. adeoque
 caritatem & amorem commode de-
 signabit, est enim styrax salutaris
 medicina, ita caritate, sine qua nul-
 lae Deo sunt gratae preces 1. Tim.
 II: 8. Matth. V: 23. 24. VI: 15.
 conglutinantur fidelium corda, &
 extinguuntur omnes corporis mystici
 morbi, adeo ut spiritus in omnibus
 sit vividus: dein styrax est sicut galba-
 num gummi pingue, olei instar, adeo-
 que, quemadmodum repraesentare
 aptus est natus varia Spiritus dona, ita
 in specie amorem, quem ille effundit
 in corda nostra. Styrax denique ha-
 bet vim calefaciendi, ita *amoris scin-*
tillae sunt scintillae ignis, flamma Dei,
aquae multae non possunt extinguere
 P 4 *amo-*

amorem, & fluvii non inundabunt illum. Cant. VIII: 6.7.

§. 6. *Thus* spem tandem atque fiduciam adumbrabit: loca enim thuris teste Plinio insalubria, atque undique rupibus invia & maris scopulis fere inaccessa, vel cum vitae periculo adibant collectores spe praemii laboris, inveniendi scilicet thuris adducti; immo ipsum thus praecipuum fere reliquorum aromatum, quod fumum coelum versus facile emittebat, adeoque aptum erat symbolum spei, mentis desideria ardentissimis precibus ad Deum mittentis per Christum, *in quo habemus aditum cum fiducia per fidem ipsius*. Eph. III: 12. quam fiduciam Jacobus c. I: 5.7. in oraturo desiderat: *quod si cui vestrum, inquit, deest sapientia, petat eam a Deo, qui dat omnibus benigne, nec exprobrat, & dabitur ei*, αἰτεῖτω δὲ ἐν πίσει, μηδὲν διακρινόμενος, ὁ γὰρ διακρινόμενος, ἔοικε κλυδωνι θαλάσσης, ἀνεμιζόμενῳ καὶ ῥιπιζόμενῳ, μη γὰρ οἰεσθῶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ὅτι ληψεται τι παρὰ τοῦ κυρίου.

§. 7. *Sale* ad haec conditus erat suffitus, quum autem ea sit salis natura, ut habeat calorem & acrimoniam, qua penetret, attenuet, incidat, adeoque corporibus mistus prohibeat putredinem & corruptionem, igni injectus eundem commoveat magis & accendat, hac ratione sapientiae, prudentiae, nec non integritatis atque Zeli symbolum fuit, quae omnia ad gratam Deo orationem requiruntur Prov. II: 3. 4. 5. *si prudentiam inclamaveris, ad intelligentiam edideris vocem tuam, si quaesiveris eam velut argentum, & tamquam abditos thesauros scrutatus fueris eam, tunc intelliges reverentiam Iehovae, & agnitionem Dei consequeris.* Et Eccles. c. V: 10. eum in finem monet, *ne acceleres ore tuo & animus tuus ne festinet proferre quidquam coram ipso Deo, nam Deus ipse in coelis est, tu autem super terram, idcirco sint verba tua pauca.* Nec inelegans propterea est R. Ob. de Bartenora observatio ad Tamid c. VI: Misn. 3. qua asserit honorificum sacerdoti fuisse, si fumus

suffitus tarde adscendisset, & sacerdos nonnullam in hoc ministerio traxisset moram. Ad haec preces maxime commendantur fervore atque zelo, si *certetur precibus* Rom. XV: 30. quae est illa orandi intentio, quae laudatur Luc. XII: 44. ἐκτενέστερον προσήυχeto Act. XII: 5. προσευχῇ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπο τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεόν.

§. 8. Tempus suffitus erat jure תמיד תמיד ita omni tempore est orandum sine intermissione monente Apostolo Col. IV: 2. τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε I. Thes. V: 17. Ἀδιαλείπτως προσευχεσθε h. e. ἐν παντί καιρῷ καὶ πνεύματι Eph. VI: 18. Animus etenim ita dispositus sit oportet, ut promptus sit ad preces, quoties commoda orandi occasio inciderit; quam precum necessitatem ipsos Gentiles lumen naturae docuit, sic Maximus Tyrius disert. XXX. de Socrate refert: ἦν ὁ βίος Σωκράτους μέσος εὐχῇ; Totam vitam Socratis plenam precationum fuisse. Suffitus fiebat בבקר בהיטבו ארץ הנרות ובהעלות אהרן ארץ הנהרות *singulo mane, quando*

do aptaverat lucernas & quando Aaron accenderat lucernas inter duas vespervas Exod. XXX: 7. 8. quo indicabatur, preces tum demum esse gratas, quando remotae sordes peccatorum, quae lumen spiritus obfuscant, & doctore atque ductore spiritu corda fidelium illuminata & sanctificata sunt; *quid enim oremus, ut oportet, nescimus* αὐτὸ το πνεῦμα ὑπερεντυγχανει ὑπὲρ ἡμῶν σεναγμοῖς ἀλαλητοῖς, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχανει ὑπὲρ ἁγίων Rom. VIII: 26. 27. Verum, suffitum si ad intercessionem Christi referas, continua est illa ac jugis, quum immutabile habeat sacerdotium. Οὐθεν καὶ σωζειν εἰς το παντελες δύναται καὶ προσερχομενους δι' αὐτῶ τῷ Θεῷ, παντοτε ζων εἰς το ἐντυγχανειν ὑπὲρ αὐτῶν Heb. VII: 25.

CAP. III.

§. I.

Modus adolendi suffitum, ut supra vidimus, talis erat: fiebat per sacerdotes expurgato demum altari a carbonibus & cinere, quae aureo vase inde auf-

aufferebantur, sic Deus non vult suffi-
tum spiritualem precum a quocumque
offerri, & qualicumque modo, vult sa-
cerdotes, qui abluti sanguine Christi & ha-
bitu novi hominis exornati, in Christo
Jesu jus impetrarunt *προσάγωγης* ad thro-
num gratiae. Dein id notabat illam Chri-
sti veri sacerdotis intercessionem pro no-
bis, habemus enim advocatum apud Pa-
trem Iesum Christum justum 1. Joh. II:
1. A cineribus & carbonibus purgan-
da erat ara: *Cinis* notat primo vili-
tatem & sordes peccatorum, propterea
peccatores, *pulvis* & *cinis* dicuntur
Gen. XVIII: 27. Dein *cinis* est signum
luctus, & sumitur pro funerum reliquiis,
dolentes enim & lugentes in cinere ja-
cebant Jer. VI: 26. Carbones sunt figura
defectus spiritus donorumque spirituali-
um, quemadmodum contra prunae spi-
ritum notant Es. VI: 6. Quando itaque
a cinere & carbonibus purganda erat
ara, eo indicabatur puritas precum,
quae sanctae esse debent, doctore at-
que ductore spiritu excitatae, purifica-
tae a mortuis operibus ad colendum Deum
vivum Hebr. IX: 14. Sed vero cinis &

carbones si considerentur vt *reliquiae suffitionis*, iisdem *reliquiae peccati atque defectus precum in regenitis* denotabantur, quae peccati reliquiae, sicut olim a sacerdote cineres aureo vase, a Christo vero sacerdote pretioso merito auferuntur, ne veniant in conspectum Dei, *miserebitur enim nostri, subiget iniquitates nostras, & projecturus est in profunda maris peccata nostra* Mich. VII: 19.

§. 2. Peracta arae decineratione prunae ex altari holocaustorum כסף במחתה של i. e. *foculo argenteo* a sacerdote inferebantur in sanctum. Foculus ille a sacerdote allatus procul dubio promptam notat Christi voluntatem, qua in se suscipit, quidquid ad conservationem bonumque Ecclesiae requiritur; *Ignis seu prunae* notant spiritum sanctum, qui est Spiritus Christi, plurimorum donorum in Ecclesia auctor, adeoq; spiritus gratiae & precum Zach. XII: 10. qui sub ignis emblemate Act. II. adparuit. Atque commode spiritus igne adumbratur, quia i. quemadmodum ignis consumit omne hetero-

tero-

terogeneum & scoriam in auro atque argento, ita spiritus cor hominis purificat. 2. quemadmodum ignis victimas & adipem, nec non aromata incendebat in odorem fragrantiae, ita Spiritus S. facit homines gratos precumque acceptas Deo in Christo. 3. quemadmodum ignis lucet & illuminat, ita Spiritus S. est lux, & illuminat atque laetificat corda fidelium. 4. Sicut ignis calefacit, ita Spiritus S. amore Dei imbuit corda nostra, qui amor cum ardore comparatur Cant. VIII: 7. Dein ignis est emblemata tentationum Ps. XVII: 3. *explorasti cor meum, visitasti nocte צרפתני conflagrasti me*, i. e. cruce & passione me probasti tamquam igne, conf. Zach. XIII: 9. Mal. III: 3. IV: 1. 1. Petr. I: 7. 1. Cor. III: 15. Hic ignis sumebatur ex ara holocaustorum, ut denotaretur, primo, spiritum illum esse spiritum Christi, quem ille effudit super domum Davidis, superque Hierosolymorum habitatores Zach. XII: 10. Luc. XXIV: 49. Actor. II: 32. 33. Dein, quatenus altare holocaustorum Christum adumbrabat se ipsum

ipsum offerentem in hostiam pro peccatis nostris, ita hoc ministerio desumtarum prunarum non obscure significabatur, spiritum tum demum effundi in omnem carnem, quando Christus verum obtulerat Patri sacrificium pro peccatis, quo consummavit omnes, qui sanctificantur, tum demum, quando post oblatum sacrificium ingressus in sanctuarium non manu factum gloria & honore coronatus est, *prius enim nondum erat Spiritus Sanctus* Joh. VII: 39. datus scilicet Israeli parce, populis aliis negatus, *quia Iesus nondum erat gloria decoratus.* Adeoque ignis erat, quo accendebantur suffitus, *Spiritus est, qui pro nobis intercedit* Rom. VIII: 26. *Ignem* accendebantur suffitus, ita tentationes reddunt fideles aptiores ad orandum, si igne tentationum & passionum explorantur, quemadmodum quoque aromata tum demum gratum spirant odorem, quando igne accenduntur.

§. 3. Atque sic tandem illato igne in sanctuarium sacerdos ad suffitum
ado-

adolendum se praeparabat, & is quidem, qui forte ad hoc ministerium electus erat; contendunt enim Judaeorum magistri, novos semper sacerdotes ad sortitionem suffitus fuisse adhibitos, quum id munus specialem adjunctam habuerit benedictionem conf. supra p. 32. & 33. Sic quoque nemo satis aptus est ad preces, nisi, qui *accepit sortem per fidem inter sanctos* Act. XXVI: 18. quique idoneus factus εἰς τὴν μερίδα τοῦ πληροῦ τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτι, Col. I: 12. Et quamvis nonnullis inepta videatur illa Judaeorum traditio, quod suffimenta sacerdotes ditaverint, videtur tamen hic verus aliquis subesse color; *multum enim valet Oratio justae efficax*, Jacob. V: 16. & Christus, pro fidelibus intercedens gloria & honore coronatus est. Id quod forte Judaei ad spirituales suffitionem respiciendo hac sua traditione innuere voluerunt, nihil enim Judaeis magis solenne est, quam veritates saepe paroemiarum quibusdam tegere involucris. Quid? quod fors fortuna aliquando con-

contigit, quod sacerdos post oblatum
suffitum ditatus fuerit; certe Zacha-
riae, etiamsi ille mediocris fortunae
fuerit & parce ac duriter vitam ege-
rit, id quod vel ex solo vitae genere
filii sui Johannis constat Mat. III.
nihilominus eidem ea ipsa hora, qua
suffitum obtulit, contigit bonum
omnibus divitiis praestantius. Adsti-
tit enim ipsi ad aram auream Ange-
lus praenuntians nativitatem filii
nascituri, *quem vocaret Iohannem, su-
per cuius nativitate multi sint gavisu-
ri, quique Spiritu Sancto sit implen-
dus a ventre matris suae* Luc. I: 13.
& seq.

§. 4. Dein, quum magnus ille rerum
omnium arbiter Deus sortem mode-
retur Prov. XVI: 33. & quod cuique
legitima sorte obtigit, id divinitus eve-
nisse censeatur Jos. XIII: 6. XIV: 2.
Act. I. 24. 25. 26. fortitio illa de mi-
nisterio suffitus commode Dei volun-
tatem declaravit, qua proprium filium
miseris mortalibus jure jurando desti-
navit, ut pro iis intercederet, dicendo:
Tu es sacerdos in seculum secundum or-

Q

dinem

dinem Melchisedeci, unde & servare potest perfecte eos, qui per ipsum ad Deum accedunt, semper vivens, ut interpellet pro nobis Hebr. VII: 21. 25. Atque haec patris voluntas non obscure quoque eo designabatur, quod sacerdos non adolebat, nisi iussus a praefecto sacerdote: sic quoque omnia illa, quae fecit Christus in opere mediatorio, manus & consilium Dei definivit, nihil enim facit a se ipso, sed prout docuit eum pater, nam qui eum misit, cum eo est, non eum solum reliquit pater, quia ille semper facit, quae ipsi placent Joh. VIII: 28. 29.

§. 5. Sacerdos itaque sic adolere iussus aromata in pugillum collecta in ardentes favillas iniecit; sic Christus ardentissimis precibus se Ecclesiamque suam patri commendavit, quo pertinent preces ille sacerdotales Joh. XVII. quae in coelum ad thronum Dei penetrarunt, adeo ut in illis sit exauditus, & etiamnum assidue exaudiatur. Aromata iniiciebat in ignem desumptum ex ara holocausti, quo, procul dubio, docebatur, preces fidelium sanctificari sacrificio Christi, atque hujus quoque

ardentissimas preces vnice sacrificium
ejus respicere, ab eoque omnem suam
vim & efficaciam accipere.

§. 6. Tribus digitis sacerdos capiebat aromata: digitus notat potentiam Dei Exod. VIII: 19. XXXI: 18. Ps. VIII: 4. immo digitus designat Spiritum S. Luc. XI: 20. Coll. Mat. XII: 28. adeoque hoc adolendi ritu indicabatur efficacia & potentia intercessionis Christi, nec non spiritus Christi aeternus, spiritus Domini, quo vnctus fuit, quoque dignus factus triplici munere, vt esset Rex, Sacerdos, & Propheta Esai. LXI: 1.

§. 7. Sacro fiebat suffitio silentio: silentium notat pacatum & tranquilum animi statum Exod. XI: 6. 7. deinde fiduciam quoque in Deum, eumque ac ejus opem magna animi quiete & silentio expectare, Pl. LXII: 9. *utique ad Deum sile anima mea, quippe in quo est salus mea*, adeo vt curas in Dominum projiciamus, & in ipso speremus Ps. XXXVII: 5. LV: 23. CXXXI: 2. Esai. XXX: 15. Atque haec tranquilla pacataque animi dispositio cum evacuatione

tionē cordis ab omnibus cogitationibus & affectibus importunis atque firmissima in Deum fiducia in oraturo maxime requiritur Mat. VI: 6. quum enim hoc modo oramus, spiritus per nostros gemitus intercedit apud Deum, & suum *ὑπομνημα*, quod secundum Deum est, manifestat; nosque certos facit, Deum ea nobis praeparasse, quae petimus Rom. VIII: 26. Zach. XII: 11. Celeb. Braunius in select. sacr. l. II. c. 2. illud, de quo diximus, silentium, quum plebs longius a porticu secedens sacro silentio fundendis precibus occupabatur, donec sacerdos ad aram sacra peregisset, clagentibus interim Levitis, confert cum silentio semihorii Apoc. VIII: 3. 4. quae docta conjectura est. Certum equidem, Christo pro suis deprecante Ecclesiam in magnorum operum expectatione suspensam praestolari cum spe & patientia Divini consilii patefactionem, donec tubarum sonitu Deus indicet, quid porro facturus sit.

§. 8. Incenso suffitu sacerdos in gradibus atrii constitutus populo benedixit : Sic Christus benedictionem nobis impertit spiritualem ; *enim vero Christus ille est , quem suscitavit & misit Deus , ut benediceret nobis , & averteret unumquemque nostrum a pravitatibus suis* Act. II: 26. sic consummato suo in terris ministerio (quemadmodum sacerdos olim peracto ministerio in gradibus pronai) *sublatis manibus benedixit discipulis suis , & factum est , ut , dum ipse benediceret eis , disjunctus ab eis sursum ferretur in coelum* Luc. XXIV : 50. 51. Immo vero omnia nobis sunt donata per Christum, *benedictus enim esto Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi , qui benedixit nobis* ἐν παντὶ ἐν λόγῳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν χριστῷ.

§. 9. Memorabilis erat & mysterii plena in benedictione sacerdotali proclamatio nominis Dei proprii יהוה, quod nomen pronunciabatur per proprias suas vocales , atque extra sanctuarium a Judaeis religioso condebatur silentio ; ne vel apud ipsos

ipsum vilesceret, vel gentium exponeretur ludibrio, atque hinc, procul omni dubio, Deus Israelis *Ignoti* apud gentes nomen accepit. Lucanus:

Et dedit a sacris

Incerti Iudaea Dei.

i. e. Θεοῦ ἀγνώστου, de quo Act. XVII: 23. eundem enim hunc Deum, quem Athenienses ignorantes coluerant, Paulus iis annunciabat, ex quo patet, aram illam Deo ignoto positam honori Dei Israelis fuisse consecratam, ni velis Paulum fuisse falsorum Deorum Apostolum; sic Dion Cassius Judaeorum Deum vocat ἀξέτητον καὶ αἰεδν. Memorabilis, inquam, erat trina proclamatio nominis יהוה qua quid convenientius significatur, quam ex adoranda Divinarum personarum in vna Deitate Trinitate, velut ex perenni fonte, omnes in Ecclesiam derivari benedictiones? Atque adeo prima benedictionis sacerdotalis pericopa commode refertur ad Deum Patrem,

Patrem, utpote qui est Deus benedictus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis Eph. 1: 3. Altera ad Christum pertinet, qui est *Lux mundi* Joh. VIII: 12. in cujus facie est *lux notitiae gloriae Dei* 2. Cor. IV: 6. Tertia pericopa, quum notet adplicationem gratiae, commode spiritui S. qui apponit nobis pacem, attribuitur, per eum etenim *regnum Dei nobis est justitia & pax & gaudium.* Rom. XIV: 17.

§. 10. Judaei observant, quod sex causae ineptum reddiderint sacerdotem ad benedicendum, vitium scilicet corporis, grave peccatum, impuritas, nec non vini temerarius usus, quae omnia a sacerdote nostro Jesu Christo quam longissime aberant, qui consummatissimum fuit sobrietatis, temperantiae & sanctitatis παραδειγμα: τοιουτος γαρ ημιν επρεπεν αρχιερευσ, οσιος, ακακος, αιμιαντος, κεχωρισμενος απο των αμαρτολων Hebr. VII: 26. Dein anni saepe ineptum reddebant sacerdotem; sed vero Christus iusta & virili aetate munere suo sacerdotali non tantum functus,

Q 4

sed

sed &, quum sit *sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedeck*, vim habens vitae indissolubilis, cujus anni non deficiunt, *semper vivit, ut interpellet pro nobis*. Est ille יוֹמִיָּה עֵתִיק Dan. VII: 13. *permanens diebus*, qui neque conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate naturae, ut cum Boethio loquar. Tandem *linguae vitium orisve titubantia* temerabat sacerdotem benedicientem, in quo linguae venustas & facundia requirebatur, ut & ab eodem exserta voce prolatum nomen יהוה a populo in atriis consistente audiri potuerit, & sancta veneratione coli; audito etenim hoc nomine adorantes ingeminabant haec antiphona: *Benedictum sit nomen gloriosum regni ejus in seculum & aeternum*; adeo ut Judaei hyperbolico quodam dicendi genere contendant, inde ab vrbe Jericho hujus nominis pronunciationem cum odore suffimenti fuisse perceptam, Tam. III: 8. Sic certe Christus Pontifex pacis nostrae est ille מִיִּמְרָא דִּי' & הַמְרָבָר qui accepit *linguam eruditorum* לשון למידים Es. L: 4. *cujus labiis infusa est*

est gratia Ps. XLV:3. cujusque nomen est diffusum sicut unguentum, ut in eius nomine benedicantur omnes familiae terrae, Deus enim ei dedit nomen super omne nomen, ut ad nomen Iesu omne genu se flectat coelestium & terrestrium & subterraneorum, omnisque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum ad gloriam Dei patris Phil. II: 9. 10. 11.

§. II. Haftenus suffitus sacri mysterium lustravimus, ordo nos ducit ad suffitum peregrinum reliquaque illa, quae Deus ab hac ara procul abesse iussit. Judaei inter suffitum peregrinum numerant omnem illum, qui non factus erat ad praescriptum voluntatis divinae Exod. XXX. immo eodem cum suffitu peregrino loco collocant omnes suffitus spontaneae oblationis. Quo interdicto docemur, preces fidelium institui debere secundum voluntatem Dei, non juxta voluntatem carnis, immo in fide orandum, in spiritu & veritate Mat. XV: 8. 9. XXI: 22. Joh. IV: 23. 24. *Haec etenim est fiducia, quam apud Deum habemus, ipsum, si quid*

petierimus secundum voluntatem ejus, nos audire 1. Joh. V: 14. confer Joh. XIV: 14. Rom. VIII: 26.

§. 12. In specie melia repudiavit Deus, quia mel bilem corrumpit felleosque proritat vomitus: Atque adeo, quemadmodum fel peccati & erroris Deut. XXIX: 18. Act. VIII: 23. sic mel simulatae pietatis symbolum est: Indignum enim est oraturo, si in melle linguae sitae & orationes, corda in felle sita atque acerbo aceto, de quo hominum genere salvator inquit Mat. XV: 8. *Appropinquat mihi populus hic ore suo & labiis me honorat, cor autem eorum procul abest a me, sed frustra me colunt.* Esai. XXIX: 13. confer quae supra de melle differuimus pag. 116. & seq.

§. 13. Tandem *interdicta* quoque erant in hac ara *holocausta, munera & libamina*, quod non eo tendit, ac si illa, quae per holocausta & munera & libamina significantur, non possint conjungi cum fide in Christum aut invocatione Dei in Christo. Sed eo docemur, quod illo tempore, quo eccle-

ecclesia erat futura vt sanctuarium, vel vt sacerdotes intrantes in sanctuarium, qui habeant jus προσαγωγῆς ad thronum gratiae, non amplius debeant offerri ea, quae ante tabernaculum olim oblata erant. Dan. IX: 27. Heb. IX: 8. 9. 10. jam enim fideles, quos Deus fecit sacerdotes, acceperunt *libertatem ingrediendi sanctuarium per sanguinem Iesu, ea via, quam dedicavit nobis recentem & vivam per velum i. e. per carnem suam* Heb. X: 19. 20. nec amplius in atrio consistimus, ulterius nobis jam patet aditus ad interius sacrarium; nec post *unicam illam a Christo oblatam victimam, quo consummavit omnes, qui sanctificantur* Heb. X: 14. nullum Deo gratum est sacrificium, praeterquam *sacrificium laudis, id est fructus labiorum celebrantium nomen ejus* Heb. XIII: 15. Imo vero hac lege monemur abnegare propriam justitiam, vel in ipsis precibus, quae fundi debent absque praesumptione priorum meritorum, vniceque inniti sola Christi dignitate & merito, qui

vnice

vnice illas sua intercessione gratas reddit Deo.

CAP. IV.

§. I.

Mysterium expiatae arae inquisitioni commode se nobis offert locus Pauli Hebr. IX: 23. ἀναγκη οὖν τα μεν ὑποδείγματα των ἐν τοις οὐρανοῖς τουτοις καθαρῖζεσθαι. Paulus hic vocat ὑποδείγματα umbras illas futurorum bonorum, tabernaculum scilicet, templum, altaria, arcam, omnia vasa sacra, sacerdotes & sacrificia, reliq. Haec, inquam, omnia erant umbrae futurorum bonorum των ἐν τοις οὐρανοῖς, Christum enim repraesentabant ejusque bona caelestia conf. Hebr. VIII: 2. Et quoniam omnia haec tenus erant sub reatu, Levitae totusque Israel, immo sacerdotes, qui quotidie in templo ministrabant, sordibus peccatorum omnia polluebant, propterea omnia illa debebant καθαρῖζεσθαι, id quod Moses non obscure quoque tradit Lev. XVI: 16.

וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל
ומפשעיהם

ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה
 מועד **לֹאֵהָלָה** Verbum **כפר** hic re-
 spondet verbo **καθαρίζειν**, quo S. Paulus
 loc. cit. utitur; eo etenim significatur,
 sacrificium requiri, ut justificetur Dei
 in hominibus habitaculum, & cum iis
 communio, ne videatur similis pecca-
 tori, & eorum peccatis maculari, sive
 cum illis habere communionem, quae
 purificationis ratio mox verbis sequen-
 tibus additur a Mose: **הֲשֹׁכֵן אִתָּם**
בְּתוֹךְ טִמְאָתָם quae verba Lutherus
 reddidit: Dann sie seind unrein / die um-
 her liegen / nobis equidem persuasum
 est, hoc pacto commode reddi posse:
an ego habitarem (ad verbum habitans)
in medio impuritatis illorum? **הֲ** enim hic
 est interrogativum atque vim negan-
 di habet, & norunt tirones Lin-
 guae Hebraeae **הֲ** interrogativum ali-
 quando sequi punctuationem **הֲ** de-
 monstrativi.

§. 2. Expiatio arae fiebat per Pon-
 tificem, qui septem dies ante X. diem
 Tisri deducebatur in templum, atque
 ad munus anniversariae expiationis
 praeparabatur. Multa equidem,
 quae

quæ ad præparationem Pontificis at-
tinebant, varios ejus arguebant defe-
ctus vid. Joma cap. I. a quibus Pon-
tificem nostrum Jesum Christum li-
berum fuisse novimus & immu-
nem.

§. 3. Quid? quod multa ibi recen-
sentur in Joma cap. I. de præparatio-
ne Pontificis, quæ pertinebant ad vl-
tima reipublicæ Judaicæ tempora,
quando omnia vergebant in deterius,
quum aderat vltima reipublicæ Ju-
daicæ hora, tempus illud excidii,
quum audiebatur illa in templo vox:
μεταβαίνωμεν ἐν τοῦθ' ἐν. His, inquam, tem-
poribus illa applicari debent, quæ nar-
rant Judæi de enormibus atq; pessimis
Pontificum ingeniis, & quod homo im-
peritus sæpe & litterarum Hebraica-
rum plane ignarus, quique propter ru-
sticitatem ignoraverit, quid esset Pon-
tificatus, Pontificis persona sit ornatus,
confer ea, quæ supra differuimus pag.
81. seqq. Indigni illi erant ejus, qua
ornati erant, personæ, multo minus
digni typi Pontificis pacis no-
stræ, & propterea tamquam inepti
mox

mox movebantur ordine, quum Dominus terram percutiebat anathemate. Verum tamen, si similes horum hominum in novo testamento quaerere satagas, adverte animum ad similia deperditi Christianismi crimina: Vtinam enim nostra non redirent in mores tempora priscos, eadem proh dolor! calamitas affligit orbem nostrum Christianum, turpis ignorantia, fastus, livor iners, & amor malefanus habendi dementavit saepe eos, qui turgido antistitum atque Pontificum titulo superbiunt, hi, quamvis atrocissimis saepe sint onusti vitiis, & solida eruditionis & pietatis laude destituantur, uti occurrere eis necesse sit id, quod imperitis olim litterarum Hebraicarum Pontificibus: אֲשֵׁי כֹהֵן גָּדוֹל קָרָא אֲתָהּ בְּפִיךָ שְׁמָא שְׁכַחְתָּ אוֹ שְׁמָא לְמִדָּתְךָ *Domine Sacerdos magne lege Tuore Tuo, forte non didicisti, aut forte oblitus es:* Hi nihilominus vano praesumptionis vento turgidi dominatum inepta quadam ἀνορεπισκοπή exercant in fratres, in bonos, queis prudens

prudens est amata simplicitas , atque nescio qua tumida insania prudentioribus persuadere conantur, asini vervecisque caput rem esse Divinam, sed vero , liceat verba *Minutii Felicis in Octavio* huc transferre, quis tam stultus est, ut hoc colat, quis stultior, ut hoc coli credat, invisus hic est dominatus libertati Christianismi, soli Principi solium est in hoc N. T. templo soli regi in hoc sanctiori Ecclesiae atrio.

§. 4. Verum tamen , ut in viam redeamus , illa separatio pontificis & ad templum deductio, quum veluti quaedam designatio considerari mereatur ad subsequens Pontificis munus , hic nobis in memoriam revocat non tantum aeternum illud consilium pacis , in quo filius Dei a patre designatus est Pontifex & Legatus pacis nostrae Zach. VI. Ps. CX. Hebr. V. VII. XIII. sed & cogitare hic nobis licebit de nativitate & imprimis baptismo , quo rite & solemniter muneri suo est inauguratus, Johanne praecone coram Judaeis proclamante , & Deo ipso coelitus atte-

attestante, Jesum Nazarenum illum
esse, per quem placeat Deo peccata
mundi expiare; audiebatur enim glo-
riosa illa de coelo vox Mat. III. 17.

οὗτος ἐστὶν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδοκῆσα
quaeque confirmabantur in illa glori-
ficatione Christi in monte Mat. XVII.

5. οὗτος ἐστὶν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
εὐδοκῆσα, αὐτοῦ ἀκχετε, qua declaratio-

ne triplex illud Christi munus regium,
sacerdotale & propheticum indicaba-

tur. Eo etenim, quo Pater Chri-
stum *Filium* pronuntiabat, *regem*

quoque & *filium regis* esse demon-
strabat, sic ψ. LXXII: 1. אלהים

משפטך למלך תן וצדקה לבן מלך:
Sacerdotem vero cum Pater admitte-

bat, quem sibi *placere*, ac cujus sacri-
ficiū sese accipere testabatur, de quo

Eesai. XLII: 1. בחירי רצתה נפשי
praesupponit enim רצון כפר, quae

prepterea saepe junguntur in S. Scri-
ptura, quemadmodum Lev. I: 4.

והרצוה לו לכפר עליו. Atque tan-
dem *Propheta* de cœlo commendaba-

tur sine exceptione *audiendus*, *excita-*
mus ex fratribus Deut. XVIII: 15, 18.

§. 5. Expiatio arae fiebat mixto sanguine juvenci & hirci, videsis supra pag. 182. confer Lev. XVI: 18. & quidem postquam Pontifex adytum lustraverat, spargendo sanguinem *semel sursum supra propitiatorium, & septies deorsum ante propitiatorium*. Numeri hujus septenarii mysterium expiationis perfectionem & plenitudinem significavit. Judaei Cabbalistae etiam ad Sephiroth suas referunt, quarum tres superiores *כתר חכמה בינה* quae Trinitatem nobis exhibent, prima illa adpersio, quae sursum fiebat respexerit; septem vero inferiores *חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות* quae perfectiones Dei sunt, quas in Ecclesiae redemptione demonstrat, reliquae adpersiones adumbrarint. Immo hac forte adpersione significabatur Deo Triuni satisfactum, quo respiciebat una illa aspersio sursum, atque universas & singulas ejus virtutes in hac Christi expiatione quam perfectissime & plenissime esse demonstratas, quo referri possent VII. aspersiones deorsum;

at.

si haec non alio spectabant, non video, quare sanguine juvenci simul & hirci ara haec expiata sit. Quae ratio nos movet paullo aliter hoc sacrificium considerare. Scilicet duplex, mea quidem sententia, hujus sacrificii fuit ratio, primo equidem fateor designabat infirmitatem illius sacerdotii opposita ad excellentiam & dignitatem sacerdotii Christi, atque eo respicit Paulus loc. laud. ὅς ἔκ ἐχει καὶ ἡμερᾶν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν θυσιάς ἀναφέρειν, quo loco καὶ ἡμερᾶν S. Apostolo idem forte est, quod כּיוּמָא *in die* i. e. expiationis, quem per excellentiam sic Judaei vocabant: Incommode enim haec verba redduntur *quotidie*, quum Pontifices quotidie pro se non obtulerint sacrificia expiatoria, sed tantum מִנְחַת חֲבִיתִין *fertum crustularum* Lev. VI. 20. cuius dimidia pars mane & dimidia vespri cum thuris pugillo ante libamen sacrificii jugis igne consumebatur. confer pag. 143. Dein hoc sacrificium ex Juvenco offerebatur pro *Do-*

mo Aaronis Lev. XVI:6. & fratribus
sacerdotibus, id quod evidens quoque
ex formula confessionis sacerdotalis,
qua usus est Pontifex, quando utras-
que Juvenco manus imposuisset, quam
in Joma c. IV. Misn. 2. hoc pacto
memoriæ proditam invenimus.

אנא השם עויתי פשעתי חטאתי אני
וביתי ובני אהרן עם קדשך אנא
חשם כפר נא לעונות ולפשעים
ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי
לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדשך
ככתוב בתורת משה עבדך לאמר
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר
אתכם מכל חטאתיכם לפני יי.

: Obsecro Domine, deliqui, rebel-
lis fui & peccavi coram Te, ego & Do-
mus mea, & filii Aharonis populus san-
ctitatis tuae; obsecro Domine, remitte
nunc delicta & rebelliones & peccata,
quae deliqui, & in quibus rebellis fui &
quae peccavi coram Te, ego & Domus
mea, & Filii Aharonis populus san-
ctitatis Tuae, sicut scriptum est in lege
Mosis servi Tui dicendo: quia in die
hoc expiabit super vos ad mundandum

vos ab omnibus peccatis vestris coram Domino & mundi eritis. Atque hac ratione Pontifex insignem gerebat Jesu Christi typum, nec non hoc sacrificium expiatorium denotabat illam expiationem Pontificis pacis nostrae, qua expiavit *fratres suos, quos fecit reges & sacerdotes; & domum i. e. Ecclesiam sponsam suam, quam proprio sanguine acquisivit* Act. XX: 28. confer supr, pag. 162. Immo hac quoque ratione hoc sacrificium ex juvenco cum altero, factum ex hirco pro coetu filiorum Israel unum esse videbatur, id quod vel ipsa mistio sanguinis utriusque sacrificii non obscure significabat.

§. 7. Sed vero majus forte hic latet mysterium, atque duplex illud sacrificium, quamvis vnam Christi expiationem significarit, attamen hoc quoque sacrificio expiatio Judæorum & gentiliū, quos Christus pariete intergerino sublato propinquos fecit per sanguinem suum adumbrata fuit, αὐτός γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ἡ ποιοῦσα τὰ ἀμφοτέρωτ' ἐν Eph. II. 14. Col.

Col. I: 20. 21. Et quid tandem ipsa
arae expiatio, quae fiebat mixto utri-
usque sacrificii sanguine aliud deno-
tabat, quam Christi preces interces-
sorias atque fidelium omnium Vete-
ris Novique Testamenti, Judaeorum
aeque ac gentium omnem suam vim
ab eodem sanguine sortiri & sancti-
ficari, atque vi meriti sui Christum
potestatem habere rogandi patrem?
Dein hoc aspersiois ritu significaba-
tur ipsas fidelium preces reliquum-
que adeo cultum sanctorum non o-
mnino vitio carere, sed indigere ex-
piatione, sed pretioso Christi san-
guine esse lustrandum, atque vera
fide servatorem *עֲשֵׂה לָנוּ כְּעֶשְׂתָּה לְאֲבוֹתֵינוּ* *κεραε σωτη-*
ειας amplexendum Ps. XVIII: 3.
Luc. I: 69.

§. 8. Quod vero illa adpersio fiebat
digito, eo monemur omnia haec be-
neficia omnesque gratias per illum Dei
digitum vid. Luc. XI: 20. coll. Mat. XII.
28 spiritum eundem, qui *ὑπερεντυγχανει*
ὑπερ ἡμῶν σεναγμοις ἀλαλητοις obsignari,
qui inditus est cordibus nostris datus-
que *ἀσφαβαιν της κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπο-*
λυ-

ἀντρωσιν τῆς περὶ ποιήσεως Eph. I: 14. 2
Cor. I: 22.

§. 10. Expiatio arae fiebat die
כִּפּוּרִים, qui incidebat in mensem se-
ptimum, quasi annum senescentem
simul atque novum, quum idem ille
mensis erat principium mensium se-
cundum ordinem creationis. Quo
quidem spiritus ἐδηλώσε fideles in fine
dierum priorum & initio temporis
Novi habituros προσαγωγὴν ad thro-
num gratiae per sanguinem Jesu, illo
tempore, quando creaverat Jehova
coelum novum & terram novam,
anno illo accepto Jehovae, anno vin-
dicandorum Esai LXI: 2. LXII: 4.
LXVI: 22. 23.

§. 11. Haec expiatio incidebat in
id tempus, quo laetabantur filiae
Zion, quo egrediebantur Hierosoly-
ma, quum tripudiabant in vineis, quum
jubebantur intueri regem Salomonem
in corona, qua coronaverat eum ma-
ter sua vid. locum supra laudatum
ex Tract. Talm. de Jejunio pag. 190.
& seq. Profecto agnoscimus hic &
miramur reliquias veteris κατηχήσεως
pa-

patrum. Quid enim magis dignum pietate fidelium N. T. quam laetari in Domino propter remissa peccata per sanguinem Jesu, cujus merito unice ejus pro nobis intercessio nititur? adeo, ut cum Psalte regio merito exultent: *Benedic anima mea Jehovah & omnia intestina mea nomini sanctitatis ejus. Benedic anima mea Jehovah, & ne obliviscaris ullius beneficiorum ejus, qui condonat omnes iniquitates tuas, qui medetur omnibus morbis tuis, qui vindicat e fovea vitam tuam, qui circumtegit te benignitate & miserationibus.* Ps. CIII: 1. 2. 3. Sic fideles egrediuntur Hierosolyma carnali, exeunt ad Christum extra castra Heb. XIII: 13. coll. Esai. LII: 11. abdicata lege carnali omnique servitute Mosaica, atque omni eo, quod respiciebat *δικαιώματα σαρκος*, quae ad tempora *διεσθώσεως* tantum data erant Heb. IX: 10. Tripudiant in vineis, exultant in vinea Ecclesiae Christi, quae Salomoni coelesti est in Baalhamon Cant. VIII: 11. ad quam concurrunt *עַם הַמִּן* multitudo gentium, ex

נחלה צבי צבאור גוים
 qua provenit *haereditas decoris exercituum gentium*
 Jer. III: 19. atque haec est illa co-
 rona, hoc est illud regnum, quod
 Christo in Ecclesia obtigit post pas-
 siones suas & ingressum in sanctua-
 rium coeleste, quo interpellat pro
 nobis, haec inquam est illa *corona, qua*
mater sua i. e. Ecclesia Salomonem no-
strum coronavit in die nuptialis conjun-
ctionis & laetitiae cordis ejus Cant.
 III. 11.

CAP. V.

§. 1.

AD metam exercitationum no-
 strarum properantes verbum ad-
 dendum forte de mysterio aspersio-
 nis arae, quae fiebat sanguine reli-
 quorum sacrificiorum comburendo-
 rum. Nusquam profecto novimus
 clarius depictum esse sacerdotium
 Jesu Christi ejusque sacrificium,
 quam per haec comburenda, id quod
 S. Paulus Heb. XIII. 11. 12, eviden-
 ter

ter satis docet : *quorum animalium*, inquit, *sanguis pro peccato in sancta infertur per sacerdotem*, horum corpora *comburuntur extra castra*, ideo & Iesus, ut sanctificaret populum extra portam passus est. Illatio quoque sanguinis in sanctuarium & adpersio ejus ad aram de quo Lev. IV. 5. 6. 16. 17. quemadmodum ingressum Christi in sanctuarium coeleste denotabat, ita intercessionem ejus docebat junctam esse passionibus, ab illisque vni- ce vim & efficaciam fortiri. Atque tandem hoc ritu monemur, preces, quae funduntur in Ecclesia & significantur per θυμιαματα, non esse gratas Deo, nisi offerantur in altari nostro sanguine imbuto i. e. nisi merito Christi sanctificentur, de quibus jam in anteced. adeoque verbum non amplius addam.

§. 2. Id tantum hac vice coronidis loco inquirere animus est, quum Christi sacerdotium nulla sacrificiorum oblatione clarius nec vividioribus sit depictum coloribus, quam horum de quibus diximus comburendo.

dorum, quare Esaïas cap. LIII. quando de toto statu humiliationis & exaltationis Christi agat ψ. 10. eundem potius sacrificio pro reatu, quam pro peccato assimilet: **כִּי תָשִׁים אִשָּׁם** *si posuerit*, inquit *animam suam in sacrificium pro reatu, videbit semen prolongabit Dies*: Qui enim accuratius utraque sacrificia inter se comparaverit in sacrificiis pro peccato inprimisque comburendis uberiores & expressiores agnoscat Sacrificii Christi typum. Primo etenim **זֶבַח** offerebatur tantum a privatis, sacrificium vero pro peccato saepe offerebatur pro toto coetu filiorum Israel, quo denotabatur expiatio totius Ecclesiae, non tantum Judaeorum, sed & Gentium Israelis Dei. Dein sacrificii pro reatu carnes nunquam comburebantur extra castra, nec ejus sanguines inferebantur in Sancta, qui ritus tantum in comburendis observabatur sacrificiis; utpote quo passio Christi extra portas Heb. XIII: 11. 12. atque plena illa satisfactio adumbrata fuit, *qua*
viam

viam nobis dedicavit recentem & vi-
 vam per velum i. e. per carnem suam
 Heb. X: 19. 20. quando sanguine suo
 ingressus in sanctuarium coeleste
 eum se patri exhibuit, qui usque ad
 ultimum quadrantem solverit, adeo ut
 exclamare posset: *propinquus est, qui
 justificat me, quis contendat mecum?*
 Esai. L: 8. *quum justificatus est in Spi-
 ritu.* 1. Tim. III: 16.

§. 3. Inquirenti itaque in causas,
 quare Esaias potius dicat Christum
 animam suam posuisse **דָּוָן** quam
יָנֹחַן, hujus rei hae nobis se sua
 probabilitate commendarunt ratio-
 nes. 1. Hoc pacto Prophetam lo-
 qui maluisse existimamus, quia **דָּוָן**
 aliquando idem significat quod
יָנֹחַן v. c. Lev. V: 4. 5. 6. quo lo-
 co voces **דָּוָן** & **יָנֹחַן** promiscue
 adhibentur atque inter se confun-
 duntur, quae significatio vocis **דָּוָן**
 videtur originem suam debere natu-
 rae peccati, in quo non tantum &
 macula, sed reatus seu obligatio ad
 poenam, quae sacrificium exigebat,
 quae

quae expiationem per verum Christi
 sacrificium efflagitat, quare & sacri-
 ficia pro reatu & peccato in multis
 ritibus conveniebant Lev. VII: 7.
 2. Propheta propterea maluit uti
 voce דָּשָׁן, uti indicaret illud Chri-
 sti sacrificium esse verum illud ani-
 mae fidelium כֶּפֶר, illud λυτρον, αντι-
 λυτρον ἀπολυτρωσιν, quam significatio-
 nem quoque induit vox דָּשָׁן 1. Sam.
 VI: 3. 4. Proverb. XIV. 9. ad quem
 locum adnotat Raschius דָּשָׁן idem
 significare quod Gallorum *amande*,
 i. e. *multa, poena* דָּשָׁן, inquit מִן רָגֶל
 בָּלַע 3. Esaias convenienter ad-
 modum usus videtur voce דָּשָׁן,
 quia in sacrificium pro reatu adhi-
 bebantur agni & arietes, in sacri-
 ficiis vero pro peccato plerumque
 jüvenci & hirci; jam autem quan-
 tumvis Christi sacrificium depictum
 fuerit illis sacrificiis, quae fiebant ex
 hircis, nunquam tamen ille sacro
 scripturae stylo hirci notione venit,
 saepius vero denominatione agni pa-
 tientis atque immaculati nobis sisti-
 tur

tur. Elai. LIII: 7. Jer. XI: 19. id quod imitati sunt N. T. scriptores Joh. I: 29. 36. 1. Pet. I: 19. Apoc. V: 6. 7. 8. 12. Sic quoque aries tanquam Christi typus substituebatur quondam Isaaco i. e. Ecclesiae Gen. XXII: 13. 4. Tandem placuit Prophetarum vox אשם, uti indicaret Christi sacrificium ejusque beneficia per diversas quoque species sacrificiorum pro reatu quondam vividis fuisse praefiguratum coloribus, scilicet a. per אשם גזירה *propter rapinam*. Lev. VI: 2. ... 6. b. אשם נזיר *propter immunditiam Naziraei*. Num. VI. 12. c. אשם מצורע *propter purgationem à lepra*. Lev. XIV: 12. d. אשם שפחה *propter concubitum cum serva despecta Domino*. Lev. XIX: 20. e. אשם מעירה *propter res sacras in usum suum inscienter conversas*. Lev. V: 15. 16. confer Zebachim cap. V. Misn. 5. Verum has meditationes oportunitiori loco & tempori reservaturus finem impono his meis exercitationibus atque

Te.

*Te, Aeternæ Deus, Pater
luminum! ardentissimis rogo
precibus, ut me magis magis-
que sanctifices in veritate
tua, verbum tuum
est veritas.*

I.

INDEX VOCUM HEBRÆARUM

איש עתו	85
אש זרה	99
אשם	261
בר בכר	66
בין הערבים	92
בזך	102
גג	19
דור	88
הקטיר	3
זהב פרוים	38
זר	22
זרים	46
חטאה	176
חלבנה	57. 75
חפינה	105
חשאי	109
יין אליוסטן	149
מעושן	150
כסלים	200
	כה

Index Vorum Hebraeorum.

כף	102
כרמים	49
לבנה זכה	61
מזבח	2
ממלח	67
מנחה	138
נטף	46
פר בן בקר	168
קטורה	33
קטרת זרה	115
קרן	13
שאר	165
שחלת	53
שטים	7 10
תחש	225

II.

INDEX LOCORUM
SCRIPTURÆ.

GENESIS

Cap.	vs.	pag.
II	25. 24	165
IV	3	138
VI	14	167
VIII	20	124
IX	27	40
XV	16	88
XVII	12	89
XVIII	27	22.36
XXII	13	124.271
XXVII	10	176
XXVII	11	170
XXXIII	19	40
XXXIX	6	164
XLIII	32	164

EXODUS.

II	20	164
	S 2	III.

Index locorum Scriptura,

Cap.	vs.	Pag.
III	2	219
V	2	40
VIII	19	243
X	25	124
XI	6. 7.	243
XII	6	92
XXI	33	46
XXIII	18	14
	21	224
XXIV	5.6.7.8. 131.&	187
XXVII	4	20
	20. 21.	30
	21	41
XXVIII	35.40.	42
XXIX	5.8.	42
	11.12.13.14.26.	210
	33	141
	36.37	212
	39	92
	40	138
XXX	1	2
	7	48
	7.8. 26.29.30.40.41	90
	7.8.	235
XXX	8	88
		9.

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
	9. 25. 34. 35. 37. 38.	
		72. 73
	9	137, 147. 2. 114
	10 & seqq.	26. 43
	10	160. 166. 181. 188
	12. 13	176
	13	6
	18	243
	34	66. 69
	34	46. 67
	4	23
	5	10
	6	25
XXXIV	29. 30.	13
XXXV	24	9
XXXVII	38	6
XL	1. 17	207

LEVITIC.

I	1 -- 7	146
	2	124
	3	124. 134
	4	132. 134. 275
	11	132. 134
	14	126
II	1	138
	S 3	IV

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
IV	5. 6. 16. 17.	297
	12	197. 198
	13. 17. 18.	202
V	4. 5. 6.	269
	7	126
	11	144
	12	126
VI	15. 16.	271
	2... 6	271
	5	98
	15	126
	18	168
	20	143. 144. 260
VI	23	210. 211. 215
	30	195
VII	7	270
	36	89
VIII	7. 15. 16. 24. 29.	210
	17	210. 211
IX	1. 3. 10. 11. 15. 16.	207
X	1 & 2	99
	7	209
	16	196
	17	212

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
XI	11 & 12	115
XII	8	124. 126
XIV	12	271
	19. 20	124
XV	4	124
	14	126
XVI	2	26. 190
	3	168. 177
	5	168. 170. 177
	6	187. 177. 261
	7	187
	9	170. 177
	12	99. 184
	14	26
	15	26. 194
	16	26. 252
		177. 194
	17	108
	18	2. 26. 167
		168. 183. 258
	19	167. 181. 186
		188
	21	85. 176. 177
	24	124
	25 & 27	177
	26	85
	S 4	29

Index locorum Scripturae.

Cap.	ψf.	Pag.
	29	190
	30 & 31	176.177
	34	26
	49 & 51	187
XVII	3.9	129
	7	171
XVIII	6	165
XIX	20	271
XXI	1.2.3.	163
	11	162
	12	162.209
XXII	19	125
	22 & 24	129
XXIII	5.	92
	10.11	139
	16.17.20	140
XXIV	3	89
	5	140
	7.9	141

NUMERI.

IV	4.5.6	25
	11	21.25.225
V	5	139
	15.18.	145
VI	5	144
		11

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
	11	124
	12	271
	14	124
	24. 25. 26.	111
VII	9	25
	14	122
VIII	8	169
X	10	126
	21	25
XVII	11	99
XXI	10	145
XXIII	21	40
XXIV	5. 17.	40
XXV	1. 2. 3.	159
XXVII	12	45
XXXIII	49	10

DEUTERON.

XII	7	209
XIIX	15 & 18.	257
XXIII	17	17
XXIX	18	250
XXXIII	9	209
	10	32. 33
	11	32

S s

JO.

Index locorum Scriptura.

Cap.	vs.	Pag.
JOSUAË.		
I	10	44
III	11	60
XIII	6	241
XIV	2	241
XXIV	32	40

JUDICUM.

IV	11	40
VI	25	169

I: SAMUEL:

VI	3. 4.	270
VII	6	148
XI	8	44
XV	4	44
XXI	5. 6. 7.	141

II: SAMUEL.

XXIII	16	148
-------	----	-----

I. REGUM.

VI	22	2
VII	31	180
VIII	9	34
		10.

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
	10. 11.	259
	47	178
XXIV	10	44

I. PARALIPOMEN.

VI	29	42
XXIV	3 & 10.	31
XXVII	23	44
XXVIII	2	133

II. PARALIPOMEN.

III	6	39
XIII	10. 11	42
XXVI	18. 19	45
XXXII	2	197

JOB.

I	5	124
XI	13	221
XVI	17	17
XLII	8	124

PSALM.

II	8	222
IIIX	4	243
IX	14	163
		XIII

Index locorum Scripturae.

Cap.	ys.	Pag.
XIII	3	263
XIV	1	176
XVII	3	238
XX	4	137
XXV	7	176
XXXVII	5	243
XLV	3	249
L	9. 13. 14.	5
LI	19	230
LV	23	249
LVII	8	221
LXII	9	243
LXIII	8	224
LXIX	2	216
	10. 16	217
LXXII	1	257
LXXIII	15	88
LXXV	5	17
XCIX	5	133
CIII	1. 2. 3.	265
CVI	28	158
CVII	4	224
CXII	9	17
CXVI	6	178
	17	134

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	pag
CXIIIX	27	14
CXIX	83	151
CXXXI	2	240
CXXIX	3	22
CXLI	2	228

PROVERB.

II	3. 4. 5.	233
XIV	9	270
XVI	33	241
XXV	16	118
XXVII	7	118
XXX	30. 31	191

ECCLESIAST.

V	1	221
	10	233
XII	6	180

CANTIC.

I	1. 2. 3. 4.	127
	14	49
III	6	52
	11	192
IV	3	218
	16	136
		V

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
V	10	127
VIII	2	152
	6	218
	6.7	232
	7	238
	11	256

ESAI.

V	1	14
VI	6	236
VIII	6	148
XII	3	148
XXIX	1	14
	13	250
XXX	15	243
XXXVIII	1.2.	88
XLII	1	257
XLIII	23.24	76
XLV	22	221
XLIX	4	222
L	4	248
	8	269
LII	11	265
LIII	6	270
	8	89
	10	89.268

ESA.

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs. E S A.	Pag.
LVII	15	230
LX	1	189
	6	63
LXI	1	243
	2	264
	10	63
LXIII	4	264
LXV	4	157
LXVI	22, 23.	264

JEREM.

III	19	266
VI	26	63
	26	236
VIII	22	230
XI	19	270
XVII	16	67
XXIII	23	225
XXXI	21	223

THREN.

II	3	17
----	---	----

EZECHIEL.

I	28	259
VIII	16	133
		X

Index locorum Scriptura.

Cap.	vs.	Pag.
X	4	259
XVI	17. 19	117
XXIV	16	163
XXVII	18	57
XLI	22	15. 219. 221.
XLIII	12	227
	25. 26. 27.	212

DANIEL.

VII	13	248
IX	5	78
	27	251

HOSEA.

II	19	163
IX	4	209

MICHA.

V	5	10
VII	19	237

HAGG.

II	10	259
----	----	-----

ZACHAR.

III	8	133
VI		256
	12	133
	13	223
IX	15	136
		XII

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
XII	10	224. 237. 238
	11	244
MALACH.		
I	11	221
III	3	238
IV	1	238
I. MACCAB.		
XIII	39	176
ECCLESIAST.		
XXIV	15	77
	21	53
MATHÆI.		
III	4	119
	17	257
V	23. 24	231
VI	6	244
	15	231
XII	4	141
	28	243
XII	33	140
XV	8	249. 250
	9	249
XVI	18	192
	19	190
XVII	5	257
XIX	18	190
	20	223
T		XXI

Index locorum Scriptura.

Cap.	vs.	Pag.
XXI	22	249
XXV	33	171
XXIIX	29	190
MARC.		
I	6	119
XIV	3	56
LUC.		
I	5	31
	9	31. 100
	10	100
	12 & seqq.	241
XI	20	243. 263
XII	37	149
XXII	44	234
	53	87
XXIV	49	238
	50. 51	255
JOHANN.		
I	29. 36	270
IV	23. 24.	225. 249
VI	35. 51. 53. 54	215
VII	37. 38	148
	39	148. 239
IIIX	12	247
	26	235. 239. 244
	28. 29	242
XIV	14	250
		17

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
	17	247
XVII		242
	9	216
	24	222
XIX	37	87
	39. 40	51
ACTORUM.		
I	24. 25. 26	241
II	3	222, 237
	24	217
	32. 33	238
III	I	III
	13. 14. 15. 19	87
	26	245
IV	18	87
VII	16	40
	42	77
IIIX	23	250
IX	15	224
X	3	III
	41	227
XI	22. 23	87
XII	5	234
XVII	23	246
XX	28	262
XXVI	18	240

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	pag
ROMAN.		
IIIX	3	216. 217
	26	231. 235 . 239
		244. 259
	27	231. 235
	54	216. 217
XII	1	168
XIV	17	247
XV	30	234
I. CORINTH.		
III		219
III	15	238
IIIX	4. 5. 6.	174
XI	10	145
II. CORINTH.		
I	22	264
III	8	13
	18	214
IV	6	247
V	21	168
GALAT.		
III	28	127
EPHES.		
I.	3	247
	14	264
II	12	225
	14	262
		III

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
III	12	232
V	2	214.230
	14	189
VI	18	234
PHIL.		
II	8	222
	9	222.249
	10. 11.	249
COLOSS.		
I	20. 21	263
IV	2	234
I. THESSAL.		
IV	4	142
V	17	234
I. TIMOTH.		
II	1	228
	8	231
III	16	269
HEBR.		
I	3	217
II	9	222
IV	16	227
V		256
VII	2	252
	26	222. 247. 259
	21	242
T 3		25

Index locorum Scripturae.

Cap.	vs.	Pag.
	25	222. 235. 242
	27	259
IIIX	2	252
IX	3. 4	29. 33
IX	6	30
	7	26. 30. 34. 178.
		175
	8	228. 251
	9	251
	10	3. 30. 251
	11	34. 211
	12	211
	19	187
	22	167
	23	252
	2. 28	217
X	6	168
	14	211. 251
	19. 20	251. 269
XI	10	265
XIII	10	212. 214. 215.
		227
	11	168. 195. 266.
		268
	12	198. 266, 268
	13	265
		15

Index locorum Scripturae.

Cap.	ψf.	Pag.
	15	3.227.251
		256
	I. PETR.	
I	7	238
	19	271
	I. JOHANN.	
II	I	214.230
V	14	250
	JACOBI.	
I	5 & 7	232
V	18	230
	16	230.240
	APOCALYPS.	
IV	10	226
V	6. 7. 12	271
	8	228. 271
VI	6	151
IIIX	3	214
	3. 4.	244
IX	2	151
	13	222

III.

INDEX RERUM.

A.

A Blegmina sacrificiorum	200
Adorationis ritus ad occidentem.	133
Alabastrum mulieris, quae Christum inungebat, quale?	56
Annuli arae	23
Antistites rerum sacrarum sub secundo templo rudes saepe & indocti	81. 82
Antistitum ineptorum rusticitas fastus- que notus	255
Arae suffitus nomina	2
quare a mactando nomen habeat?	3
ejus mysterium	216
Arae materia	6. 7
jus mysterium	216
Arae altitudo	12
ejus mysterium	221
Arae forma quadrata	12
Arae locus ubi?	26
non fuit in sancto sanctorum	28
Arae si quis quid significaverit.	225
Arae	

Index Rerum.

<i>Arae decineratio quomodo peracta?</i>	94.185
<i>quid mystice significaverit?</i>	236
<i>Ara expiabatur sanguine sacrificii pro peccato</i>	166
<i>modus expiationis</i>	179
<i>caussa expiationis</i>	252
<i>Arae expiatae tempus</i>	189
<i>Ara interior typus Christi suis precibus pro nobis intercedentis</i>	214
<i>Aromata quatenus à ludaeis praeter legem suffitui addita?</i>	69
<i>quid de iis sentiendum?</i>	74. seqq.
<i>Aspersio sanguinis ad cornua arae interioris</i>	181
<i>modus aspersions</i>	181, 187
<i>Aspersio sanguinis ad tectum arae</i>	186
<i>Aspersio sanguinis in adyto, ejusque mysterium</i>	258
<i>Aurum purum quale?</i>	10
<i>divinitatem notat</i>	217
<i>Auri crassities in ara</i>	218

B.

<i>Baal-Peori quare sacrificia mortuorum oblata?</i>	158
<i>Balsami arbor qualis?</i>	49
<i>Balsamum uti collegerint?</i>	49
<i>Baptismus requirebatur in offerente</i>	131

Index Rerum.

*Benedictio Sacerdotalis quando, ubi, &
quo ritu peracta? 111
ejus mysterium 246*

C.

*C*oelicolae apud Petronium & Iustinia-
num quinam? 110

*Columbae adhibitae in sacrificium quid
denotarint? 127*

*Confessio peccatorum ab offerente requi-
rebatur 134*

Cornua arae 13

quare arae addita? 15

cujus rei hieroglyphica? 16

Corona arae 22

quid notet? 123

D.

*D*aemones qui fuerint? 172

*Dies expiationis erat magnus jejunii
& poenitentiae dies 190*

*Die expiationis tripudiabant filiae Hiero-
solymitanae in vineis 191*

*Digitus quid notaverit in aspersione san-
guinis? 263*

F.

*F*ideles quare utribus in fumo adsimi-
lentur? 151

G.

*G*ad & Meni quare libamina oblata? 156

Gal.

Index Rerum.

Galbanum quid notet ? 60

Gaudium in die expiationis 264

quid de eo senserint veteres Iudaei 264

H.

Hirci quare oblati? 55. 161

Hirci de cultu extraneo oblati 205

Holocausta sacrificiorum antiquissima 123

ex quo genere animalium desumpta?

125

ex avibus

126

ex maribus & foemellis desumpta 126

& quare?

127

Holocausti vox ad quodcunque genus sacrificiorum significandum usurpatur 137

Holocausta non offerebantur in ara interiori 250

hujus typica ratio

ibid.

Horatius illustratus

55. 150

I.

Ignis peregrinus quis 99

sacri & profani commercium vetabant gentiles 100

Inauguratio Christi ad triplex munus 257

Iubilaea servis pristinam concedebant libertatem 192

Iudaei in mysteriis rituum V. T. plerumque coecutiunt 213

saniores quoddam in his mysteriis agnoscunt *ibid.*

Iuven.

Index Rerum.

<i>Iuvencus de re occulta</i>	202
<i>Iuvencus sacerdotis uncti</i>	202
<i>Iuvencus oblatus in consecratione sacer-</i> <i>dotali Aaronis</i>	210
<i>hujus sacrificii ratio</i>	ibid.
<i>diversitas à reliquis comburendis</i>	211

L	L.
<i>Libamina vini</i>	147
<i>& aquae</i>	148
<i>ritus libamina offerendi</i>	152
<i>Libaminum Hebraeorum & gentium dif-</i> <i>ferentia</i>	154
<i>siebant Diis inferis apud gentes</i>	155
<i>Ligna Sittim cujus naturae?</i>	7
<i>eorum natale solum</i>	9
<i>unde nomen habeant?</i>	7
<i>Ligni & auri conjunctio quid notarit?</i>	217
<i>quid de ea Iudaei?</i>	218

M	M.
<i>Actatio ad septentrionem</i>	136
<i>Manifestatio Christi quare nomine glo-</i> <i>riae exprimatur?</i>	259
<i>Manuum impositio in offerendis victimis</i>	131
<i>Martialis illustratus</i>	51
<i>Mellis usus interdictus erat in ara &</i> <i>quare?</i>	115. 116
<i>typica ratio</i>	250
	<i>Multis</i>

Index Rerum.

*Mulies adulterii suspecta vile munus ex
hordeo obtulit* 144

& quare? *ibid.*

*quare nudato capite munus mani-
bus gestavit?* 145

Munera 138

varia eorum genera *ibid.*

Myrrha cujus naturae? 51

sensus mysticus 230

*eius usus frequens in pollinctura
veterum* 51

N *Nox polluit mundum* 132

*Numerare Israelem quando & quare ve-
titum judicarint Iudaei?* 43. 44

O *Nyx* 53

quodnam odoris genus? 53

mysterium ejus 230

Opobalsamum 47

eius mysterium 229

P.

P *Anes propositionis à peregrinis in pe-
riculo vitae constitutis licite come-
debantur* 143

Pec̃cata quare ἀγνοήματα dicantur? 176

*Pontifex an X. Tisri semel tantum ingres-
sit adytum?* 36

Pon-

Index Rerum.

Pontifex praeparabatur ad expiationem anniversariam	161
ejus typica ratio	256
sustituebatur ei alia conjux	162
& quare?	ibid.
Pontifex , propinquorum mortem sine pollutione moerens non comedebat sa- cerrima	209
Precum tempus apud Iudaos quodnam	III
Prunae ardentes ad suffiendum unde & quo ritu allatae	96 & seqq.
hujus ritus mysterium	237
Pugillatio suffitus aromatum	105
tribus fiebat digitis apud Iudaeos	106
& apud gentes	ibid.
ejus mysterium	243

Q^{2.} *Vadrata altaris forma quid notet?*
220

R^{R.} *Abbi Salomon Iarchi notatus* 164

^{S.}

S *Acerdotibus luctus conjugum erat in-
terdictus* 163

Sacerdos quibus vitiis ineptus ad benedi-
cendum factus?

113

ejus

Index Rerum.

<i>ejustypica ratio</i>	247
<i>Sacrificium Aaronis & domus suae X.</i>	
<i>Tisri</i>	168
<i>Sacrificii Aaronis in die expiationis duplex erat ratio</i>	260
<i>ejus mysterium</i>	262
<i>Sacrificium Christi quare ab Ejaia adsimiletur sacrificio pro reatu?</i>	268. seqq.
<i>Sacrificia comburenda quaenam?</i>	196.
	201
<i>Sacrificiorum combustio extra castra</i>	197
<i>eorum typica ratio</i>	267
<i>Sacrificia combusta, quorum sanguines non illati in sancta quaenam?</i>	206
<i>quare haec in ritibus diversa fuerint à reliquis comburendis?</i>	
	208. seqq.
<i>Sal suffitui additum quid significaverit?</i>	
	233
<i>Septentrio quare apud Iudaeas sanctissima plaga habebatur?</i>	135
<i>Servi coronis redimitti</i>	192
<i>Silentium tempore suffitus</i>	109
<i>ejus mysterium</i>	243
<i>Sortiendi ritus de ministerio templi</i>	42
<i>qualis fuerit?</i>	43
<i>Sortitio in ministerio suffitus</i>	32
<i>hujus ritus mysterium</i>	240. 241
	Stues

Index Rerum.

<i>Strues diversae in ara exterior</i>	98
<i>Styrax</i>	61
<i>quid significarit?</i>	231
<i>Suffitus</i>	
<i>quid de eo senserint Kabbalistae</i>	4
<i>quanti fecerint gentiles?</i>	5
<i>mysterium</i>	228
<i>Suffitus incensi tempus</i>	88
<i>modus</i>	94
<i>mysterium</i>	234
<i>Suffitus quotidiani mensura</i>	104
<i>Suffitui an sal additum?</i>	67
<i>Suffitus peregrinus quisnam?</i>	115
<i>spontaneae oblationis numerabatur</i>	
<i>inter peregrinos</i>	120
<i>Suffitui specialis adjuncta benedictio se-</i>	
<i>cundum traditionem Iudaeorum</i>	32
<i>quousque huic traditioni creden-</i>	
<i>dum?</i>	240
<i>Suffitum quis adoleverit?</i>	40
<i>an tantum pontifex?</i>	ibid.
<i>an & gregarii sacerdotes?</i>	ibid.
T	T.
<i>Ectum arae quid fuerit?</i>	19. 20
<i>male pro craticula habetur</i>	19
<i>Tecti mysterium</i>	222
	Tegu-

Index Rerum.

Tegumentum hyacinthinum arae & coloris hyssini quid significaverit ?	225
Tibullus illustratus	151
Thuris natura	63
natales	ibid.
mysterium	232
Thuribulum Paulo Heb. IX. laudatum quale ?	36
Θυμω Graecorum unde ?	5

V.

Vasa ad suffitum destinata	103
Vasa unguentaria fiebant ex Onyche	55
Veſtes arae	25
quid significaverint ?	123
Vesperae duae Hebraeorum quae ?	92
Vina libaminum qualia ?	149
fumosa quae Talmudices dicantur ?	150
Vir opportunus deducens hircum Azaſel non gentilis erat.	85
quem ille adumbarit ?	87

V

Z. Za.

Index Rerum.

Z.

Zacharias pater Johannis gregarius
fuit sacerdos 31

F I N I S.

11

1-10

u

~~377~~
463

Comys eⁿ

2-

Hamm, Johann von

Johannis ab Hamm Halakōt mizbēa hapenimi, sive Exercitationes
philologicae sacrae de ara interiore eiusque mysterio

Herbornae Nassauiorum 1715

Exeg. 444 I

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10410896-9

VD18 15326101